

ახალგაზრდა პოლიტიკოს ლიდერთა სკოლის

სახელმძღვანელო

2012 წელი

შესავალი

“ახალი თაობა – ახალი ინიციატივა” (nGnI) უკვე მეცხრე წელია, რაც აქტიურად მუშაობს ქვეყანაში დემოკრატიის ხელშეწყობის მიმართულებით. ორგანიზაციის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს სამოქალაქო და პოლიტიკური ცნობიერების ამაღლება.

2009 წლიდან „ახალი თაობა – ახალი ინიციატივა“ საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტისა (IRI) და ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) ფინანსური მხარდაჭერით ახორციელებს პროექტს – „ახალგაზრდა პოლიტიკოს ლიდერთა სკოლა“, რომლის მიზანს წარმოადგენს ახალგაზრდა ლიდერების პოლიტიკურ პროცესში ჩართულობის ხელშეწყობა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში განხორციელდა „ახალგაზრდა პოლიტიკოს ლიდერთა სკოლა“ – იმერეთში (ქუთაისი), ქვემოქართლში (რუსთავი), შიდა ქართლში (გორში), კახეთსა (თელავი) და სამეგრელოში (ზუგდიდი).

აღნიშნული სახელმძღვანელოს შექმნას საფუძვლად დაედო „ახალგაზრდა პოლიტიკოს ლიდერთა სკოლის“ სასწავლო კურსის წარმატებულად განხორციელება ხუთივე რეგიონში. სახელმძღვანელოში ასახულია „ახალგაზრდა პოლიტიკოს ლიდერთა სკოლის“ ის თემები, რომელიც 12 დღიან სასწავლო კურსში იქნა განხილული მაღალკვალიფიციური ტრენერების მხრიდან.

აღნიშნული სახელმძღვანელო წარმოადგენს სამაგიდო წიგნს ახალგაზრდა ლიდერებისთვის და სასარგებლო იქნება არა მხოლოდ „ახალგაზრდა პოლიტიკოს ლიდერთა სკოლის“ კურდამთავრებულთათვის არამედ იმ ახალგაზრდებისთვის რომელთათვისაც მნიშვნელოვანია ქვეყანაში დემოკრატიული პრინციპების გაძლიერება, სამოქალაქო და პოლიტიკური ცნობიერების ამაღლება.

შესავალი პოლიტიკაში

სალომე ღუნდუა

შესავალი

საქართველოს ორიენტაცია დემოკრატიულ და ზოგადად, დასავლური ღირებულებებზე დაფუძნებული სახელმწიფოს მშენებლობაზე მყარი და ურყევეა. თუმცა, მყარი დემოკრატიული პოლიტიკური ინსტიტუტების დასამკვიდრებლად ჯერ კიდევ დიდი გზაა გასავლელი. ამიტომ სამოქალაქო განათლების გაღრმავებას სწორედ პოლიტიკის მეცნიერების თვალსაზ-

რისით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. გააზრება და ცოდნა იმისა, თუ რა არის, ზოგადად, პოლიტიკა (ტერმინის მეცნიერული გაგება), პოლიტიკის მეცნიერების ძირითადი ცნებები და პარადიგმები, პრობლემები და მათი გადაჭრის გზები - ვფიქრობთ, განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს.

რა არის პოლიტიკა (ზოგადი მიმოხილვა)

ტერმინი "პოლიტიკა" მომდინარეობს ბერძნული სიტყვიდან *πóλις* (პოლისი) - ძველ საბერძნეთში ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი ერთეული, რომელსაც ტერიტორიული სივრცისა და მოქალაქეთა რაოდენობის მიუხედავად, გააჩნდა ყველა სახელმწიფოებრივი ატრიბუტი. პირველად სწორედ ძველმა ბერძენმა ფილოსოფოსებმა დაიწყეს მსჯელობა სახელმწიფოს წარმოშობასა და მის მართვაზე, მმართველობის ტიპებსა თუ, ზოგადად, პოლიტიკაზე. პლატონი, სოკრატე, არისტოტელე აღწერდნენ სწორედ იმ სახელმწიფოებრივ წყობილებას, რომელშიც თავად ცხოვრობდნენ და მოღვაწეობდნენ. შესაბამისად, მართვის მექანიზმებსა და მსგავს დეფინიციებზე მსჯელობისას ამოსავალი პრინციპი პოლისის მმართველობის სისტემა და მისი თავისებურებები იყო.

რა არის პოლიტიკა? - ამ თემაზე ბევრი სხვადასხვა, ზოგჯერ ერთმანეთის სრულიად გამომრიცხავი მოსაზრება არსებობს.

პოლიტიკური სოციოლოგიის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, მაქს ვებერის აზრით, ტრადიციული და ფართო გაგებით, პოლიტიკა ნიშნავს სახელმწიფოს მართვაზე ზეგავლენას ან უშუალოდ მართვას.

პოლიტიკა ნიშნავს აგრეთვე ხელისუფლებაში მონაწილეობისაკენ ან ძალაუფლების განაწილებისაკენ სწრაფვას სახელმწიფოს შიგნით ან სახელმწიფოთა შორის.

საბოლოოდ, ცნება პოლიტიკა გულისხმობს დამოუკიდებელი მართვის თითქმის ყველა სახეობას ბანკების სავალუტო სტრატეგიიდან დაწყებული, ჰკვიანი ცოლის მიერ ნიჭიერი ქმრის მართვის ხელოვნებით დამთავრებული.

მეცნიერთა შორის არ არსებობს აზრთა ერთიანობა იმის შესახებ, კონკრეტულად რას შეისწავლის პოლიტიკა, როგორც მეცნიერება. ისტორიულად, პოლიტიკის საგნის აღქმა სხვადასხვა იყო და არის. ამ ნაირგვარობიდან შესაძლებელია გამოიყოს შემდეგი ოთხი ძირითადი მიდგომა:

1. პოლიტიკა, როგორც სახელმწიფოს მართვის ხელოვნება. ეს მიდგომა ყველაზე ძველია და სათავეს პლატონისა და არისტოტელეს ფილოსოფიიდან იღებს. პირველი მოაზროვნეები, რომლებიც პოლიტიკაზე მსჯელობდნენ, ამოსავალ წერტილად მმართველობის, კერძოდ, სახელმწიფოს მართვის პრობლემას იღებდნენ. ბერძენი ფილოსოფოსები საუბრობდნენ და აღწერდნენ პოლისის მართვის ფორმებს და მექანიზმებს. ანუ პოლიტიკა გაიგივებული იყო მართვასთან. დღესდღეობით პოლიტიკის გაიგივება მხოლოდ იმასთან, რაც სახელმწიფოს და მართვას ეხება, საქმის გამარტივება და არასრულყოფილი მიდგომაა. ასეთ შემთხვევაში, პოლიტიკა დაიყვანება მხოლოდ სამთავრობო კაბინეტებში მიღებულ გადაწყვეტილებებამდე. ყურადღების მიღმა რჩება ისეთი სფეროები, რომელთა გარეშეც თანამედროვე პოლიტიკა წარმოუდგენელია: საერთაშორისო ურთიერთობები, ბიზნესი, სამოქალაქო საზოგადოება, პროფესიული კავშირები, სკოლა, ოჯახი, რელიგია და ადამიანთა აქტივობის სხვა სფეროები. შესაბამისად, პოლიტიკა არ არის მხოლოდ ის, რაც კეთდება პოლიტიკის ფარგლებში (პოლიტიკური საზოგადოების ორგანიზების ის სისტემა, რომელიც ხელისუფლების აპარატის გარშემოა კონცენტრირებული);

2. პოლიტიკა, როგორც საზოგადოებრივი საქმიანობა. ამგვარი

მიდგომა დასაბამს იღებს არისტოტელედან, რომელიც მიიჩნევდა, რომ ადამიანი პოლიტიკური "ცხოველია" და იგი საკუთარი თავის რეალიზებას მხოლოდ საზოგადოებაში ცხოვრების დროს ახდენს. ამ მიდგომის პირობებში ჩნდება კითხვა: სად გადის ზღვარი საზოგადოებრივსა და კერძოს შორის? როგორც წესი, მიჩნეულია, რომ ეს საზღვარი ემთხვევა საჯარო და სამოქალაქო საზოგადოების სფეროებად გამიჯვნის საზღვრებს. საჯარო სფეროს ინსტიტუტები სასამართლო, სკოლები, პოლიცია, ჯარი, სოციალური დაცვის სისტემა ა.შ. ორგანიზებულია სახელმწიფოს მიერ, ფინანსდება საზოგადოებიდან აკრეფილი გადასახადებით და ემსახურება მთელი საზოგადოების ინტერესებს. კერძო სფერო კი იმ ინსტიტუტებს მოიცავს, რომლებიც თვითორგანიზებადია და როგორც წესი, სახელმწიფო არ ერევა და არ აკონტროლებს მათ საქმიანობას. ასეთი ინსტიტუტებია, მაგალითად, ოჯახი, კლუბები, პროფკავშირები, რელიგიური კონფესიები და ა.შ. კრიტიკოსების აზრით, ასეთი მიდგომის ნაკლი ის არის, რომ თანამედროვე ეპოქაში მკვეთრი ზღვარის გავლება საჯაროსა და კერძო სფეროებს შორის ძალიან ძნელია. ხშირად ისეთი ინსტიტუტები, რომლებიც კერძო სფეროს განეკუთვნებიან, იმავდროულად დიდ როლს ასრულებენ საჯარო პოლიტიკის პროცესშიც (მაგალითად, პროფკავშირები, ბიზნესი, ეკლესია...) და პირიქით.

3. პოლიტიკა, როგორც კონფლიქტი და კონსენსუსი. პოლიტიკის შესახებ არსებული ეს კონცეფცია უფრო მეტად იმას ეხება, თუ რა გზებით და მეთოდებით მიიღება პოლიტიკაში გადაწყვეტილებები, ვიდრე იმას, თუ რა სფეროებში ხორციელდება პოლიტიკა. ამ მიდგომის მომხრეების აზრით, პოლიტიკა არის ადამიანთა საქმიანობის ის სფერო, სადაც კონფლიქტები გვარდება და გადაწყვეტილებები მიიღება კონსენსუსით, დათმობებით, მოლაპარაკებებით, ზოგადად, არამძალდობრივი გზით (არისტოტელე). მიიჩნევენ რა კომპრომისსა და კონსენსუსს უმთავრეს ფაქტორად, მოცემული მიდგომა პოლიტიკას ცალმხრივად, გამოკვეთილად დადებით ჭრილში განიხილავს. შესაბამისად, ამ მიდგომის ნაკლია ის, რომ იგი გარკვეულწილად იდეალიზებულ ხასიათს ატარებს და მოწყვეტილია რეალობას. თანამედროვე, და არა მხოლოდ თანამედროვე, ისტორია გვიჩვენებს, რომ პოლიტიკაში ადამიანები, როგორც წესი, კონფლიქტების მოსაგვარებლად ხშირად მიმართავენ ძალადობრივ მეთოდებს და არა კომპრომისის გზას. ამიტომ, ალბათ, უფრო მართებული იქნებოდა გვეთქვა, რომ პოლიტიკა არის კომპრომისების გზით თანხმობის

მიღწევის გზების ძიება.

4. პოლიტიკა, როგორც ძალაუფლებისა და რესურსების გადანაწილებისთვის ბრძოლა. მოცემული მიდგომა ზემოთ ჩამოთვლილთან შედარებით ყველაზე ფართო დამრავლის მომცველია. იგი პოლიტიკას ერთი რომელიმე კონკრეტული სფეროთი, - იქნება ეს სახელმწიფო, ეკონომიკა თუ რაიმე სხვა, - არ შემოსაზღვრავს და მიიჩნევს, რომ პოლიტიკა არის საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, ყველაგანდაყველაფერში, სადაც, შესაძლოა, მიმდინარეობდეს ბრძოლა რესურსების ხელში ჩასაგდებად (არა აქვს მნიშვნელობა, რა სახისაა ეს რესურსები - ადამიანური, ფინანსური, კულტურული თუ სხვა) და, შესაბამისად, ძალაუფლების გადანაწილებისთვისაც. თუ გავითვალისწინებთ, რომ რესურსები მუდმივად შეზღუდულია, ხოლო მოთხოვნა მზარდი, ამგვარი მიდგომა საზოგადოებრივ სფეროში ინტერესთა მუდმივ კონფლიქტს გულისხმობს. მოცემული მიდგომის ყველაზე აქტიურ მხარდამჭერებად ფემინისტები და მარქსისტები გვევლინებიან.

პოლიტიკური სისტემები და მათი კლასიფიკაცია

პოლიტიკური სისტემა უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე ხელისუფლება ან მთავრობა. ის არა მარტო ძალაუფლების მექანიზმებსა და სახელმწიფო ინსტიტუტებს მოიცავს, არამედ იმ სტრუქტურებსა და პროცესებსაც, რომლებითაც სახელმწიფო ურთიერთობს საზოგადოებასთან.

ზოგადი განმარტებით, პოლიტიკური სისტემა, ეს არის ურთიერთობათა სისტემა, რომლის მეშვეობითაც სხვადასხვა გადაწყვეტილების, კანონის, პროგრამის თუ პოლიტიკის მიმართულების გამოკვეთის გზით ხელისუფლება რეაგირებს საზოგადოებიდან წამოსულ მოთხოვნებზე. ამგვარად, პოლიტიკური სისტემა ანუ რეჟიმი, ეს არის მმართველობის იმგვარი სისტემა, რომელიც მთავრობის ნებისმიერი ცვლილების პირობებშიც უცვლელი რჩება. ხელისუფლება შეიძლება შეიცვალოს არჩევნების გზით, სამხედრო გადატრიალებით, დინასტიის ცვლილებით, მაგრამ სისტემა, რეჟიმი უცვლელი რჩება. რეჟიმი, როგორც წესი, რევოლუციით ან გარედან განხორციელებული სამხედრო ჩარევით იცვლება.

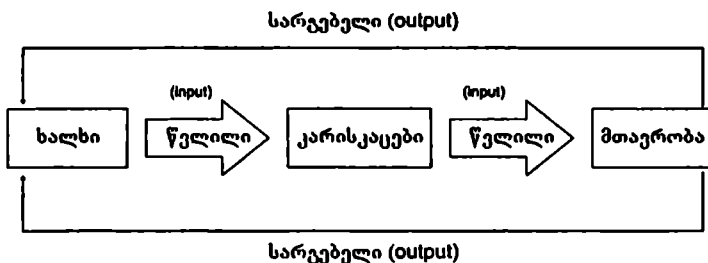
ტერმინი "რეჟიმი" ლათინურიდან მომდინარეობს (Regimes) და მმართველობას ნიშნავს. ამავე დროს, იგი გულისხმობს

საზოგადოებაში პოლიტიკური ურთიერთობების მეთოდების, გზების და ფორმების ერთობლიობას, რაც პოლიტიკური სისტემის ფუნქციონირების საშუალებას იძლევა. დასავლურ ლიტერატურაში ეს ტერმინი XIX საუკუნეში ჩნდება, ხოლო ფართო ხმარებაში XX საუკუნის დასაწყისიდან შემოდის. ევროპულისგან განსხვავებით, ამერიკულ პოლიტიკურ მეცნიერებაში უფრო მეტად გავრცელებულია ტერმინი „პოლიტიკური სისტემა“. სისტემური მიდგომის მომხრეები, ხშირად ტერმინს „რეჟიმი“ უფრო ფართო მნიშვნელობით იყენებენ და მას პოლიტიკურ სისტემასთან აიგივებენ; კრიტიკოსების აზრით, „პოლიტიკური სისტემა“ უფრო სტატიკური ცნებაა, „რეჟიმი“ კი დროებითი და მოძრავი გაგებაა - ერთი პოლიტიკური სისტემის ევოლუციის პირობებში, შესაძლოა, რამდენიმე პოლიტიკური რეჟიმიც კი გამოიცვალოს.

ვიწრო გაგებით, ტერმინით „პოლიტიკური რეჟიმი“ ხშირად სახელმწიფოს მართვის სისტემას მოიაზრებენ. მსგავსი მიდგომა ნაკლებად გამართლებულია იმ შემთხვევაში, თუ რეჟიმის პირობებში არსებობს ძლიერი სამოქალაქო საზოგადოება, რომელსაც ძალუმს ზემოქმედება მოახდინოს ხელისუფლებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ დასავლურ პოლიტიკურ მეცნიერებაში ტერმინებს - „რეჟიმსა“ და „სისტემას“ შორის არცთუ დიდი განსხვავებაა, ქართულ რეალობაში, ისევე, როგორც მთლიანად პოსტსაბჭოთა პოლიტიკურ სივრცეში, ტერმინ „რეჟიმი“ ცალსახად უარყოფითი დატვირთვა აქვს შეძენილი და ის, როგორც წესი, სწორედ სახელმწიფოს მართვის სისტემასთან (რეჟიმთან) ასოცირდება.

პოლიტიკურ მეცნიერებაში არსებობს პოლიტიკური სისტემის მეტად გავრცელებული და პოპულარული მოდელი, რომლის შემუშავებაც ამერიკელი მეცნიერის, დევიდ ისტონის სახელს უკავშირდება. გრაფიკულად მოდელი ასე გამოიყურება:

ანუ ისტონის მიხედვით, პოლიტიკური სისტემა არის ურთიერთობათა ის მოდელი, როცა ხელისუფლება რეაგირებს საზოგადოებიდან წამოსულ მოთხოვნებზე (რაც სქემაზე "წვლილისა" და "სარგებლის" ტერმინებითაა მოხსენიებული, იგივე ე.წ. input-output-ის სისტემა). სისტემის მდგრადობაც, შესაბამისად, დამოკიდებულია იმაზე, რამდენად შეესაბამება ხელისუფლებიდან წამოსული სარგებელი მოქალაქეებისგან შეტანილ წვლილს.

სისტემების კლასიფიკაცია

უძველესი დროიდან მოყოლებული, ავტორები, რომლებიც პოლიტიკის შესახებ მსჯელობდნენ და წერდნენ, ამით პოლიტიკური სისტემების, მმართველობის ტიპების კლასიფიკაციას ცდილობდნენ. უძველესი კლასიფიკაცია ბერძენ ავტორს, არისტოტელეს ეკუთვნის, რომელმაც ჯერ კიდევ ძვ. წ. აღ. IV საუკუნეში მმართველობის ტიპების მიხედვით სახელმწიფოთა ორი კატეგორია გამოყო: „კარგი“ და „ცუდი“ სახელმწიფოები. კლასიფიკაციას საფუძვლად დაედო პრინციპი: ვინ მართავს, რამდენი მართავს და ვის ინტერესებშია მმართველობა. არისტოტელესეული კლასიფიკაცია თვალსაჩინოებისთვის ასე შეგვიძლია გამოისახოს:

	ერთი კაცი	უმცირესობა	უმრავლესობა
კარგი მმართველობა	მონარქია	არისტოკრატია	პოლიტია
ცუდი მმართველობა	ტირანია	ოლიგარქია	დემოკრატია

არისტოტელედან მოყოლებული, სოცო-პოლიტიკური თუ კულტურულ-ეკონომიკური მაჩვენებლების გათვალისწინებით, ავტორები სისტემათა კლასიფიკაციის სხვადასხვა ვერსიას გვთავაზობდნენ. XX საუკუნის მიწურულს კომუნისტური სისტემის მარცხის და სხვა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ცვლილებების ფონზე, ყველა კლასიფიკაცია დროებით ხასიათს ატარებს. დღესდღეობით პოლიტიკური სისტემები ისეთი სისწრაფით იცვლება, რომ ნებისმიერი კლასიფიკაცია უმოკლეს დროშიც კი შეიძლება მოძველდეს. ქვემოთ მოყვანილი კლასიფიკაცია, ვფიქრობთ, მეტ-ნაკლებად სრულად ასახავს თანამედროვე სამყაროს პოლიტიკურ სისტემათა ნაირგვარობას.

ა) დასავლური პოლიარქიები. ეს სისტემა თავდაპირველად ჩრდილოეთ ამერიკაში, ევროპასა და ავსტრალიაში გავრცელდა. იგულისხმება ის ლიბერალურ-დემოკრატიული სახელმწიფოები,

რომლებიც განსხვავებული ისტორიისა თუ პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სხვა ტიპის მაჩვენებლების მიუხედავად, აკმაყოფილებენ იმ ძირითად კრიტერიუმებს, რაც მათი დასავლური პოლიარქიების მიკუთვნებისთვის არის აუცილებელი. ეს კრიტერიუმებია:

1. ოპოზიციისადმი ტოლერანტობის მაღალი დონე, რაც საზოგადოებას საშუალებას აძლევს დაიცვას თავი ხელისუფლების თვითნებობისგან; და რაც რეალურად უზრუნველყოფილია რეგულარული, სამართლიანი, თანასწორი და გამჭვირვალე არჩევნებით, გარანტირებულია კონსტიტუციით, დაცულია სამოქალაქო თავისუფლებებით და აქტიური სამოქალაქო საზოგადოებით;

2. პოლიარქიებში საზოგადოებას საშუალება აქვს აქტიური მონაწილეობა მიიღოს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, გააკონტროლოს და, საჭიროების შემთხვევაში, გადააყენოს კიდეც ხელისუფლება;

ბ) ახალი დემოკრატიები. იგულისხმება სახელმწიფოები, რომლებმაც დემოკრატიის მშენებლობა შედარებით გვიან, XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან დაიწყეს. ამ კატეგორიას მიეკუთვნება პოსტკომუნისტური სივრცის ქვეყნები, რომელთაგან ბევრმა აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყანამ (პოლონეთი, ჩეხეთი, უნგრეთი...) უკვე მიაღწია ე. წ. კონსოლიდირებული დემოკრატიის საფეხურს და პრინციპში, აკმაყოფილებენ დასავლური პოლიარქიების ძირითად სტანდარტებს;

გ) აღმოსავლეთ აზიური რეჟიმები. ამ პოლიტიკურ სისტემებში მოიაზრებენ ე.წ. ხუთი ვეფხვის ქვეყნებს (სინგაპური, მალაიზია, ჰონ-კონგი, სამხრეთ კორეა, ტაილანდი), იაპონია, ჩინეთი. ეს იმ ტიპის პოლიტიკური სისტემებია, სადაც პოლიტიკურ მიზნებთან შედარებით ეკონომიკური ინტერესები ყოველთვის წინა პლანზეა წამოწეული. სისტემის უმთავრესი ამოცანაა ეკონომიკური ზრდა და მაქსიმალური ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევა; ამასთანავე, ეს ყოველივე ხორციელდება "ძლიერი მთავრობის იდეის" ფონზე, როცა სახელმწიფოსადმი პატივისცემა და მმართველი პარტიისადმი მხარდაჭერა ტრადიციულად მაღალია.

დ) ისლამური რეჟიმები. ეს არის თეოკრატიული სახელმწიფოები, სადაც ნებისმიერი პოლიტიკური მიზანი დაქვემდებარებულია

რელიგიურ პრინციპებზე და, როგორც წესი, გადაწყვეტილება სწორედ რელიგიური მრწამსიდან გამომდინარე მიიღება.

ე) სამხედრო რეჟიმები. იმ ფონზე, როდესაც პოლიტიკური რეჟიმების კლასიფიკაციისას უმთვრესი განმსაზღვრელი სოციო-პოლიტიკური ფაქტორებია, კვლავაც რჩება იმ ტიპის პოლიტიკური სისტემები, რომლებსაც სამხედრო რეჟიმებს უწოდებენ და რომელთა მართვის უმთავრესი კომპონენტი სამხედრო ძალაზე დაყრდნობაა. ხშირად მსგავსი ტიპის რეჟიმებს ავტორიტარულ რეჟიმებადაც მოიხსენიებენ.

დემოკრატია

ტერმინი "დემოკრატია" ბერძნულიდან მოდის და სიტყვა-სიტყვით ხალხის მმართველობას, ხალხის ძალაუფლებას ნიშნავს. დემოკრატიის პირველი, ყველაზე ძველი მოდელიც საბერძნეთიდან იღებს სათავეს და ისტორიაში კლასიკური დემოკრატიის სახელითაა ცნობილი. ძვ. წ. აღ. VI-V საუკუნეებში კლასიკური დემოკრატია საბერძნეთის ყველაზე ძლიერ და

მსხვილ ქალაქში, ათენში, მოქმედებდა. ათენური დემოკრატია დემოკრატიის თანამედროვე გაგებისგან საკმაოდ შორს იდგა. ეს იყო პირდაპირი დემოკრატიის ფორმა, სადაც სახელმწიფოს მართვაში მონაწილეობდა ათენის ყველა მოქალაქე. მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი - ქალები, მონები და უცხოტომელები (ამ რანგში გადიოდა ნებისმიერი, თვით ბერძენიც კი, რომელიც არ იყო ათენში დაბადებული) მოკლებული იყვნენ მოქალაქეობის უფლებას. ასევე არსებობდა გარკვეული ასაკობრივი ცენზიც. ათენური დემოკრატიის კრება - ეკლესია წელიწადში სამჯერად 40-ჯერ მაინც იკრიბებოდა. კრებაზე განიხილებოდა ყველა პოლიტიკური თუ სხვა ტიპის მნიშვნელოვანი საკითხი. სახელმწიფო მოხელეებს თანამდებობაზე ირჩევდნენ კენჭისყრით და მოქმედებდა როტაციის სიტემა. თანამდებობები გათვლილი იყო მოკლე ვადებზე. აღმასრულებელი ხელისუფლების როლს ასრულებდა დიდი საბჭო, რომელიც 500 მოქალაქით იყო დაკომპლექტებული.

კლასიკური დემოკრატიის გარდა ისტორიამ იცის დემოკრატიის კიდევ რამდენიმე მოდელი, რომლებიც სხვადასხვა დროს სხვადასხვა დოზით არსებობდა. თითოეულ ამ მოდელს ჰქონდა თავისი დადებითი

და უარყოფითი მხარეები. მიუხედავად იმისა, რომ დღემდე არ წყდება კამათი დემოკრატიის ამა თუ იმ ფორმის ღირსებასა თუ ნაკლოვანებაზე, თანამედროვე პერიოდში უფრო აქტუალურია ის, თუ როგორ ხორციელდება დემოკრატია პრაქტიკაში. თანამედროვე დემოკრატია, ესაა ლიბერალური დემოკრატია, რომელთან მიმართებაშიც, ისევე, როგორც მანამდე არსებულ დემოკრატიის სხვა მოდელებთან მიმართებაში, ჩნდება სხვადასხვა კითხვა: უზრუნველყოფს თუ არა ეს მოდელი ხელისუფლების დეცენტრალიზაციას? შესაძლებელია თუ არა პოლიტიკური თანასწორობისა და ეკონომიკური უთანასწორობის ურთიერთშეთავსება? ამ კითხვებს სხვადასხვა თეორეტიკოსი განსხვავებულად პასუხობს და შესაბამისად, პოლიტიკის თეორიაში მოცემული პასუხებიდან გამომდინარე, შესაძლებელია გამოიყოს თანამედროვე ლიბერალური დემოკრატიისადმი არსებული შემდეგი მიდგომები:

1. **პლურალიზმი.** მისი იდეები ადრეული ლიბერალიზმიდან, კერძოდ, ჯონ ლოკისა და შარლ მონტესკიეს შრომებიდან იღებს სათავეს. სისტემურად კი პირველად ჯონ მედისონმა ჩამოაყალიბა. ისევე, როგორც სხვა ადრეულ ლიბერალებს, მედისონსაც დემოკრატიის უკონტროლო განვითარების პირობებში უმრავლესობის ტირანიის განვითარების ალბათობა აშინებდა. მასვე ეკუთვნის პოლიტიკის თეორიაში საზოგადოებაში ინტერესთა სიმრავლისა და ჯგუფების მრავალფეროვნების თემის შემოტანა. თანამედროვე პერიოდში ამ იდეის გამტარებელია ამერიკელი მეცნიერი რობერტ დალი. მის სახელს უკავშირდება ტერმინი "პოლიარქიის" დამკვიდრება, რომელიც განსხვავებით "ყველას მმართველობისა", "უმრავლესობის მმართველობას" უსვამს ხაზს. თანამედროვე დემოკრატიის წარმატებული მუშაობა პლურალისტული თეორიიდან გამომდინარე უზრუნველყოფილია მრავალპარტიულობით, კონკურენტული საარჩევნო სისტემით, საზოგადოების წინაშე პოლიტიკოსების ანგარიშვალდებულებით და, შესაბამისად, საზოგადოების აქტიურობით.

2. **ელიტიზმი.** ამ მიდგომის თვალსაჩინო წარმომადგენლები არიან XIX საუკუნის პირველი ნახევრის მოაზროვნეები: ვილფრედო პარეტი, გაეტანო მოსკა და რობერტ მიხელსი. როგორც კლასიკოსი, ასევე თანამედროვე ელიტისტები მტკიცედ იცავენ იმ მოსაზრებას, რომ დემოკრატია და ხალხის

მმართველობა არის ფიქცია და, რომ რეალურად ხელისუფლება ნებისმიერ საზოგადოებაში არის მხოლოდ ელიტის, უმცირესობის ხელში, რაც სრულიად ნორმალური და მისაღები მოვლენაა, რადგან არ შეიძლება ყველას თანაბრად შესწევდეს უნარი იყოს ხელისუფლების სათავეში. ზოგიერთი თეორეტიკოსი არც იმას გამორიცხავს, რომ ელიტიზმის პირობებშიც კი შესაძლებელია მოქმედებდეს საზოგადოების წინაშე პოლიტიკოსების ანგარიშვალდებულობის პრინციპი.

3.კორპორატივიზმი. ის სათავეს ფაშისტური იტალიიდან იღებს, როდესაც ბენიტო მუსოლინი (და შემდეგ გერმანიაში ადოლფ ჰიტლერი) ცდილობდა შეექმნა ე.წ. "კორპორატიული სახელმწიფო", სადაც გადაწყვეტილებებს ერთდროულად (სოლიდარულად) მიიღებდა ორი ფენა: მმართველები და მუშები. თანამედროვე კორპორატივიზმის თეორეტიკოსები მიიჩნევენ, რომ დემოკრატიის დღევანდელ პირობებში შესაძლებელია ე.წ. სამმხრივი მთავრობის იდეის განვითარება, როდესაც გადაწყვეტილებების მიღებაში სამი მხარე: ხელისუფლება, საქმიანი წრეები და პროფკავშირები მონაწილეობს. რაც უფრო მეტად ისწრაფვის ესა თუ ის სახელმწიფო ეკონომიკური სფეროს მართვის და მომსახურების სფეროს გაფართოებისკენ, მით უფრო მეტად აუცილებელი ხდება საზოგადოების სხვადასხვა ფენის ურთიერთ თანამშრომლობის პრინციპის არსებობაც.

4.ახალი მემარჯვენეები. ისინი მიიჩნევენ, რომ ეკონომიკა ყველაზე უკეთ მოქმედებს მაშინ, როდესაც სახელმწიფო არ ერევა ეკონომიკის სფეროში და, შესაბამისად, კორპორატივიზმის იდეაც მათთვის სრულიად მიუღებელია. ახალი მემარჯვენეების თეორეტიკოსები დემოკრატიაში ხედავენ ხელისუფლების შესაძლო თვითნებობისგან დაცვის საშუალებას და არა სოციალური გარდაქმნების გზას.

5.მარქსიზმი. სანამ არსებობს კლასობრივი უთანასწორობა, ძალაუფლება საზოგადოებაში თანაბრად ვერ გადანაწილდება. მარქსიზმის მიხედვით, ხელისუფლება თანამედროვე დასავლურ დემოკრატიებში არის უმცირესობის, ამ შემთხვევაში, მმართველი კლასის ხელში, რომელიც ყოველთვის საკუთარი ინტერესების დასაცავად ფიქრობს და დათმობაზეც მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიდის, როდესაც კაპიტალიზმისა და, შესაბამისად, კლასობრივი უთანასწორობის სისტემის შენარჩუნებას ცდილობს.

დასკვნა

ამგვარად, შევეცადეთ მოკლედ მიმოგვეხილა რიგი თეორიული საკითხებისა, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ თანამედროვე პოლიტიკის თეორიაში. ვისაუბრეთ ისეთ თემებზე, როგორიცაა თავად ტერმინი "პოლიტიკის" წარმომავლობა, მისი ცნების და არსის განმარტება, შევხეთ პოლიტიკის თეორიაში არსებულ მიდგომებს, სისტემათა კლასიფიკაციას და მიმოვიხილეთ დემოკრატიის თეორიები როგორც კლასიკური მოდელი, ასევე თანამედროვე ლიბერალური დემოკრატია და მისი გააზრება პოლიტიკური თეორეტიკოსების მხრიდან. ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ პოლიტიკური მეცნიერება სოციალურ მეცნიერებათა სფეროს განეკუთვნება და, შესაბამისად (განსხვავებით ზუსტი და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებისგან), იგი ვერ იქნება სუბიექტივიზმისგან ბოლომდე თავისუფალი. შესაბამისად, ამით აიხსნება პოლიტიკის თეორიაში არსებული ერთიდამავე პრობლემის ირგვლივ არაერთი და ზოგჯერ ურთიერთგამომრიცხავი თვალსაზრისების არსებობა.

კითხვებზე საკვანძო საკითხები

1. პოლიტიკის გაგების რომელ მიდგომებზე შეგიძლიათ ისაუბროთ და რა არის თითოეული ამ მიდგომის ნაკლი თუ დადებითი მხარე?
2. რას გულისხმობს ტერმინი "პოლიტიკური სისტემა" და როგორია მისი მიმართება ტერმინ "რეჟიმთან" ?
3. რა პრინციპზე დაფუძნებით ახდენდა არისტოტელე სისტემათა კლასიფიკაციას?
4. რას გულისხმობს სისტემათა თეორიაში ე.წ. „წვლილი - სარგებლის“ პრინციპი და ვის მიერ იქნა შემუშავებული პოლიტიკური სისტემის ფართოდ გავრცელებული მოდელი?
5. რა ტიპის რეჟიმებზე შეგვიძლია თანამედროვე პერიოდში საუბარი?
6. გადმოვცით თანამედროვე კლასიფიკაციის უმთავრესი ასპექტები.
7. რას გულისხმობდა კლასიკური დემოკრატია და რა პრინციპებზე იყო მისი მოქმედება დამყარებული?
8. ლიბერალური დემოკრატიის თანამედროვე მიდგომებიდან რომელს ემხრობით და რატომ?

საპოლიტიკო ლიტერატურა

- ჰეიუდუი, ენდრიუ (2007), პოლიტიკა: თბილისი, საქართველოს მაცნე;
- ვებერი, მაქს (1994), პოლიტიკა, როგორც მოწოდება და ხელობა; თბილისი,
- დოიჩი, კარლ (1998), პოლიტიკის არსი და ფსონები: თბილისი,

გამოყენებული ლიტერატურა

1. A New Handbook of Political Science, (2001). Cambridge University Press;
2. ჰეიუდუი, ენდრიუ (2007), პოლიტიკა: თბილისი, საქართველოს მაცნე;
3. პოლიტოლოგია (2004), პროფ. ომარ გოგიაშვილის რედაქციით, თბილისი;
4. Thomas Hobbes, "Leviathan, or the matter, and Power of a Commonwealth, Ecclesiasticall and Civil".

პოლიტიკური იდეოლოგიები

სალომე ღუნდუა

შესავალი

ტერმინი "იდეოლოგია" პირველად ანტუან დე ტრესმა საფრანგეთის ბურჟუაზიული რევოლუციის პერიოდში გამოიყენა, ხოლო ოფიციალურად პირველად 1796 წელს აღიარეს. ჩანაფიქრის მიხედვით, ტერმინის ავტორს სურდა შეექმნა ახალი მეცნიერება, რომელიც გააერთიანებდა ყველა სხვა მეცნიერების უმთავრეს იდეებს ("მეცნიერებათა დედოფალი" - დე ტრესი ასე მოიაზრებდა ამ ტერმინით აღნიშნული მომავალი მეცნიერების ხვედრს). თავდაპირველად, ტერმინი არ გულისხმობდა პოლიტიკასთან თუნდაც რაიმე კავშირს. თუმცა, რეალობა იმგვარი შეიქმნა, რომ იდეოლოგიას, როგორც ახალშექმნილ ტერმინს, არც არასდროს აღუნიშნავს რაიმე ახალი, დამოუკიდებელი მეცნიერება. იგი თავიდანვე გაიგივდა პოლიტიკურ იდეებთან და უკიდურესად უარყოფითი შინაარსიც მიენიჭა.

კარლ მარქსი იმ მოაზროვნეთა რიცხვს მიეკუთვნება, ვინც მოცემული ტერმინის და ცნების მიმართ უკიდურესად უარყოფითად იყო განწყობილი. მარქსისთვის იდეოლოგია იყო კაპიტალისტების ხელში არსებული მუშათა ჩაგვრის იარაღი. მას მიაჩნდა, რომ ერთადერთი, ვისაც იდეოლოგია არ სჭირდებოდა, იყო მუშათა კლასი, რომელსაც არავის დაჩაგვრა არ სურდა. ტერმინის შესახებ მსჯელობა მარქსის შემდგომაც გრძელდებოდა და მისდამი დამოკიდებულება, ძირითადად, ნეგატიური იყო. მხოლოდ მეოცე საუკუნეში რიგმა ავტორებისა (ჰანა არენდტი, კარლ პოპერი) იდეოლოგიისადმი მეტ-ნაკლებად ნეიტრალური დამოკიდებულება დაამკვიდრეს; პოპერმა შემოიღო ე.წ ღია და დახურული პოლიტიკური იდეოლოგიების ცნება. ამგვარი კლასიფიკაციის მიზანი იდეოლოგიის შეფასებითი კრიტერიუმებისგან განთავისუფლების მცდელობა იყო. მოცემული მიდგომით, ის იდეოლოგიები, რომლებიც დროთა განმავლობაში იცვლებიან, ანუ გახსნილი არიან რაიმე სიახლისკენ განხილულ იქნა როგორც ღია პოლიტიკური იდეოლოგიები (ლიბერალიზმი, სოციალიზმი, კონსერვატიზმი); ხოლო ის იდეოლოგიები, რომლებმაც ცვლილებებზე გაცხადებული მათი პოლიტიკური ორიენტაციის მიუხედავად, პრაქტიკაში უარი თქვეს სიახლეების განხორციელებაზე და შექმნეს ჩაკეტილი ტიპის პოლიტიკური სისტემები. ამგვარი იდეოლოგიებია, მაგალითად, ფაშიზმი და კომუნიზმი.

პოლიტიკის თეორიაში, ალბათ, ცოტა ცნებას თუ გამოუწვევია იმდენი დავა და კამათი, რამდენიც პოლიტიკურ იდეოლოგიას. როგორც ხშირად აღნიშნავენ, იდეოლოგია სოციალურ მეცნიერებათა მთელ სისტემაში ყველაზე მოუხელთებელი ცნებაა. მიუხედავად იდეოლოგიის ცნებისადმი დადებითი თუ ნეგატიური დამოკიდებულებისა, ფაქტია, რომ იდეები და იდეოლოგიები პოლიტიკურ ცხოვრებაში მაინც მოქმედებენ და მათი გავლენა ხშირად არცთუ სუსტია. ნებისმიერი პოლიტიკური სისტემა ღირებულებათა რაღაც სპექტრს ეფუძნება: მაგალითად, აბსოლუტური მონარქიები - ღრმად ფესვგადგმულ რელიგიურ ღირებულებებზე დაფუძნებულ იდეოლოგიებს ემყარება, თანამედროვე დასავლეთის სახელმწიფოთა აბსოლუტური უმრავლესობა კი ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებს. ამასთანავე, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესაძლოა, ერთგვარი სოციალური დულაბის როლს ასრულებდეს. ესა თუ ის იდეოლოგია ხშირად ასოცირდება სხვადასხვა სოციალურ კლასთან. მაგალითად, ლიბერალიზმი საშუალო ფენასთან, კონსერვატიზმი - დიდგვაროვნებთან და არისტოკრატიულ ფენასთან, სოციალიზმი - მუშათა კლასთან. პოლიტიკური იდეები კონკრეტული სოციალური კლასის იდეებს, მათ ღირებულებებს, მისწრაფებებს ასახავს და ხელს უწყობს მიკუთვნებულობისა და სოლიდარობის გრძნობების გაჩენას. სირთულეს წარმოადგენს ისიც, რომ არ არსებობს პოლიტიკის თეორიაში იდეოლოგიის ცნების საერთო, საყოველთაოდ მიღებული განმარტება. ტერმინის ირგვლივ არსებულ განმარტებებს შორის შესაძლებელია გამოვყოთ შემდეგი განმარტებები:

იდეოლოგია, ეს არის:

- რწმენათა სისტემა;
- ქმედებაზე ორიენტირებული პოლიტიკურ იდეათა სისტემა;
- კონკრეტული სოციალური კლასის ან ჯგუფის იდეათა სისტემა;
- პოლიტიკური სისტემის ლეგიტიმაციის მიზნით ოფიციალურად მიღებული და გაზიარებულ იდეათა ერთობლიობა;
- ყოვლისმომცველ იმ იდეათა სისტემა, რომელიც აცხადებს მონოპოლიას ჭეშმარიტებაზე;
- გარკვეული სოციალური კლასის ხელში არსებული ჩაგვრის იარაღი.

განმარტებათა ამ მრავალფეროვანი სპექტრის ნაკლი ისაა, რომ ცალ-ცალკე, თითოეულ მათგანში არის ჭეშმარიტების მარცვალი; მაგრამ ისინი მხოლოდ ნაწილობრივ გადმოსცემენ იდეოლოგიის არსს. პოლიტიკური იდეოლოგიის ერთ-ერთი ყველაზე ფართო განმარტება, რომელიც თავისუფალია შეფასებითი კრიტერიუმებისგან, ეკუთვნის ჰეიუდს: იდეოლოგია, ეს არის იდეათა მეტ-ნაკლებად მწყობრი სისტემა, რომელიც საფუძველს უქმნის ორგანიზებულ პოლიტიკურ ქმედებას; არა აქვს მნიშვნელობა რისკენაა ეს ქმედება მიმართული - არსებულის რევოლუციით შეცვლისკენ, შენარჩუნების თუ ეტაპობრივი ცვლილებების განხორციელებისკენ. ნებისმიერი იდეოლოგია თავის თავში შეიცავს (ან უნდა შეიცავდეს) შემდეგ ელემენტებს: 1. არსებული წყობის შეფასება; 2. სასურველი მომავლის მოდელის - "კარგი საზოგადოების" - ხედვა (ანუ უტოპიის გარკვეულ დოზას) და 3. გეგმას, თუ როგორ უნდა განხორციელდეს მოცემულობიდან სასურველ საზოგადოებამდე მისვლა.

დღესათვის მსოფლიოში არაერთი პოლიტიკური იდეოლოგიაა გავრცელებული. თუმცა, შევხებით მხოლოდ იმ იდეოლოგიებს, რომლებმაც თანამედროვე მსოფლიოს ღირებულებათა სპექტრის ჩამოყალიბებაზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინეს და დღემდე არ კარგავენ აქტუალობას.

ლიბერალიზმი

ტერმინი "ლიბერალიზმი" მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან liber, რაც თავისუფალს ნიშნავს. ეს ტერმინი XIV საუკუნიდან გამოიყენებოდა იმ ადამიანების აღსანიშნავად, რომლებიც არც ყმები იყვნენ და არც მონები, ანუ იყვნენ თავისუფალი ადამიანები. პოლიტიკური დატვირთვით ტერმინი პირველად გამოიყენეს 1812 წელს ესპანეთის პარლამენტში (კორტესში), სადაც ლიბერალებად იწოდებოდნენ ერთ-ერთი პოლიტიკური ფრთის წარმომადგენლები.

ლიბერალიზმი, როგორც პოლიტიკური იდეოლოგია, ისევე, როგორც თითქმის ყველა იდეოლოგია (ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა), XIX საუკუნის პირმოა. თუმცა, მას საფუძველი ბევრად უფრო ადრე, ჯერ კიდევ XVII საუკუნის ინგლისში, ჯონ ლოკის ნაშრომებიდან ეყრება (ზოგიერთი ავტორი უფრო შორსაც მიდის და ლიბერალიზმის პირველი პრინციპების გამოვლინებად 1215 წელს მიღებულ თავისუფლების დიდ ქარტიას მიიჩნევს. 1688 წლის ინგლისის რევოლუციის შემდგომ პერიოდში, ამ რევოლუციის იდეების და ღირებულებების გასამართლებლად და მხარდასაჭერად

ლოკის "ორი ტრაქტატი მმართველობის შესახებ" მიჩნეულია იმ ნაშრომად, საიდანაც თამამად შეგვიძლია ლიბერალიზმის, როგორც პოლიტიკური იდეოლოგიის, ღირებულებათა სისტემის ჩამოყალიბებაზე საუბარი.

ლიბერალიზმი არის ფეოდალური წყობის რღვევისა და კაპიტალიზმის ეპოქის დასაწყისის შედეგი. თანამედროვე პერიოდში იგი, პრაქტიკულად, "დასავლური ცივილიზაციისგან" განუყოფელ ცნებად იქცა.

ზოგადად, ლიბერალიზმის განვითარებაში გამოიყოფა სამი ძირითადი ეტაპი, რომლებიც ასახავენ მსოფლიოში სხვადასხვა დროს მიმდინარე ისტორიულ-ეკონომიკურ გარემოებათა ცვლადობას. ეს ეტაპებია:

1. კლასიკური ლიბერალიზმი;
2. თანამედროვე ლიბერალიზმი;
3. ნეოლიბერალიზმი, რომელსაც კლასიკურ ლიბერალიზმთან სიახლოვის გამო ზოგჯერ ნეოკლასიკურ ლიბერალიზმსაც უწოდებენ

იმის მიუხედავად, რომ XIX საუკუნიდან მოყოლებული, ლიბერალიზმმა არაერთი ცვლილება განიცადა დამისი ღირებულებითი სპექტრი გარკვეულწილად (ზოგიერთ სფეროში მნიშვნელოვნადაც კი) შეიცვალა, მაინც არსებობს რიგი ღირებულებებისა, რომლებიც ამ იდეოლოგიის "გულს" წარმოადგენენ და ურომლისოდაც ლიბერალიზმი საკუთარ სახეს დაკარგავდა. ლიბერალიზმისთვის უნივერსალური ღირებულებებია (ეს ის ღირებულებებია, რომელსაც ლიბერალიზმი განვითარების ყველა ეტაპზე აღიარებს და მნიშვნელოვნად მიიჩნევს):

ინდივიდუალიზმი. ეს არის ლიბერალიზმის უმთავრესი ღირებულება. ინდივიდუალიზმი ქადაგებს ინდივიდის უპირობო პრიმატს ნებისმიერ სოციალურ ჯგუფთან თუ საზოგადოებასთან შედარებით. ადამიანები განიხილებიან, როგორც დამოუკიდებელი ინდივიდები, რომლებსაც საკუთარი და თანაბარი მორალური ღირსებები გააჩნიათ. ლიბერალიზმი ცდილობს შექმნას ისეთი საზოგადოება, სადაც ინდივიდებს საკუთარი მისწრაფებებისა და უნარის თანაბრად გამოვლინების საშუალება მიეცემათ. შესაბამისად, ეს გულისხმობს ინდივიდის შესაძლებლობების სრული რეალიზების საშუალებასაც.

თავისუფლება. ინდივიდუალიზმის პრინციპების დაცვა ინდივიდუალური თავისუფლების დაცვასაც გულისხმობს. ინდივიდუალიზმთან ერთად თავისუფლებაც ლიბერალიზმის უმთავრესი ღირებულებაა. ინდივიდს აქვს სრული თავისუფლება იმოქმედოს

საკუთარი შეხედულებებიდან გამომდინარე. თუმცა, როცა საუბრობენ თავისუფლების შესახებ, ლიბერალები მას ყოველთვის კანონის ფარგლებში განხორციელებულ თავისუფლებად განიხილავენ. ინდივიდი თავისუფალია მანამ, სანამ მისი ქმედებები საფრთხეს ან ზიანს არ აყენებს სხვა ადამიანებს.

გონი. სამყაროს შემეცნების ურყევი რწმენა ლიბერალიზმის ერთ-ერთი მახასიათებელი ნიშანია. ადამიანებს, როგორც რაციონალურ არსებებს, შესწევთ უნარი იმოქმედონ დამოუკიდებლად და გონივრულად. ასევე, მათ სწორედ გონიერებიდან გამომდინარე, ძალუბთ ნებისმიერი პრობლემის არაძალადობრივი გზით, კონსენსუსით და მოლაპარაკებით გადაჭრა.

თანასწორობა. ზემოთ ჩამოთვლილთაგან გამომდინარეობს ლიბერალიზმის კიდევ ერთი ღირებულება თანასწორობა. ლიბერალების რწმენით, ადამიანი თავისუფალი და თანასწორი იბადება. თუმცა, სოციალიზმისგან განსხვავებით, ლიბერალური თანასწორობა შესაძლებლობათა თანასწორობით (რომელიც "კანონის წინაშე თანასწორობის" პრინციპის მეშვეობით ხორციელდება) განისაზღვრება. მერიტოკრატიის პრინციპი, ანუ დამსახურებისა და მიხედვით წარმატების მიღწევა, ლიბერალებისთვის მისაღებია.

შემწყნარებლობა (ტოლერანტობა). თავისუფლება, გონიერება და თანასწორობა იმასაც გულისხმობს, რომ ადამიანები განსხვავებული შეხედულებების მიმართ შემწყნარებლები უნდა იყვნენ. ტოლერანტობა და სხვისი აზრისადმი შემწყნარებლობა ხელს უწყობს პლურალისტული საზოგადოების შექმნას. ლიბერალების აზრით, მხოლოდ აზრთა თავისუფალი გაცვლა-გამოცვლის შემთხვევაშია შესაძლებელი ამა თუ იმ შეხედულების მართებულობის გამოცდაც.

კონსენსუსი (თანხმობა). ლიბერალიზმის მიხედვით, ადამიანთა შორის ძალაუფლებითი ურთიერთობები საზოგადოებრივ თანხმობას უნდა ემყარებოდეს. ნებისმიერი მმართველობის ბაზისი უნდა იყოს თანხმობა მმართველთა და მართულთა შორის. სწორედ ამიტომ არის

ლიბერალიზმი წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მხარდამჭერი.

კონსტიტუციონალიზმი. სახელმწიფო ლიბერალიზმის იდეოლო-
გიაში კონსტიტუციონალიზმი მიჩნეულია საზოგადოებრივი წესრიგის
და სტაბილურობის გარანტად. იმისათვის, რომ ძალაუფლება
ტირანიაში არ გადაიზარდოს, ლიბერალიზმი უპირობოდ აღიარებს
ხელისუფლების შეზღუდვის პრინციპს, რაც სახელმწიფოში სხვადა-
სხვა ინსტიტუტს შორის ხელისუფლების დანაწილებას გულისხმობს
და, შესაბამისად, სწორედ კონსტიტუციონალიზმის იდეაში აისახება.

კლასიკური ლიბერალიზმი

კლასიკურ ლიბერალიზმს უკიდურესი ინდივიდუალიზმისა
და თავისუფლებისადმი ერთგულების გამო ხშირად ატომისტურ
ლიბერალიზმსაც უწოდებენ. კლასიკურ ტრადიციაში ინდივიდები
მაქსიმალურად თავისუფლები არიან გარე შეზღუდვებისგან.
ინდივიდი განიხილება, როგორც უკიდურესად პირად ინტერესებზე
ორიენტირებული არსება, რომელიც თავად განაგებს საკუთარ ბედს
და არავის, არც სახელმწიფოს და არც საზოგადოებას არა აქვს უფლება
რაიმე სახით ჩაერიოს მის საქმიანობაში. ეს ტრადიცია უკიდურესად
ნეგატიურადაა განწყობილი სახელმწიფოსადმი, თუმცა, თომას
პეინისა არ იყოს, სახელმწიფო, როგორც "აუცილებელი ბოროტება",
მაინც საჭიროა. ამგვარი მიდგომის შედეგია ის, რომ კლასიკური
ლიბერალიზმის იდეალი არის „მცირე“ ანუ ისეთი სახელმწიფო,
რომელსაც მხოლოდ წესრიგის დაცვის ფუნქცია აკისრია. აქედან
მოდის სახელმწიფოს შედარება "ღამის გუშაგთანაც".

თავად კლასიკურ ლიბერალიზმშიც რამდენიმე ძირითადი
თემა გამოიყოფა: ბუნებრივ უფლებათა თეორია, უტილიტარიზმი,
ეკონომიკური ლიბერალიზმი და სოციალური დარვინიზმი.
ზოგადად, კლასიკური ლიბერალიზმის უმთავრეს მახასიათებელ
შტრიხად სრული ეკონომიკური თავისუფლება, თავისუფალი ბაზარი
და ეკონომიკისგან ე.წ. "ხელები შორს" პოლიტიკა განიხილება.

თანამედროვე ლიბერალიზმი

უმთავრესი, რაც თანამედროვე ლიბერალიზმს კლასიკურისგან
გამოარჩევს, არის სახელმწიფოს ეკონომიკაში ჩარევისადმი
დამოკიდებულება. თანამედროვე ლიბერალიზმი ამ მხრივ
გაცილებით ლოიალურია და მიიჩნევს, რომ საჭიროების
შემთხვევაში სახელმწიფო ვალდებულიც კია, ჩაერიოს თავისუფალი
ბაზრის საქმიანობაში. ამასთანავე, თანამედროვე ლიბერალიზმმა

შეიმუშავა თავისუფლების ე.წ. პოზიტიური კონცეფცია, როდესაც ადამიანს არა მარტო თვითგანვითარების სრული თავისუფლება, არამედ იმის უფლებაც, აქვს, რომ ამ განვითარებაში ხელშეწყობა სახელმწიფოსგანაც მოითხოვოს. მსგავსი იდეები საფუძვლად დაედო თანამედროვე ლიბერალიზმის ერთ-ერთ მიმართულებას, "სოციალურ ლიბერალიზმს", ანუ საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს იდეას.

კლასიკურიდან თანამედროვე ლიბერალიზმზე გადასვლის პროცესი სათავეს 30-იანი წლების აშშ-ის „დიდი დეპრესიიდან“ და პრეზიდენტ ფრანკლინ რუზველტის „ახალი ეკონომიკური კურსიდან“ იღებს, როდესაც დიდი დეპრესიიდან გამოსვლის მიზნით, რუზველტის ხელისუფლებამ შესაძლებლად ცნო ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევა. ამგვარი ქმედების მომხრე თეორეტიკოსია ბრიტანელი ეკონომისტი ჯონ მეინარდ კეინზი, რომლის იდეებმა დიდი როლი ითამაშა ევროპულ ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევის კუთხით განხორციელებულ ცვლილებებში.

ნეოლიბერალიზმი

ნეოლიბერალიზმის იდეების ჩამოყალიბებაში დიდი წვლილი მიუძღვით ეკონომისტებს ფრიდრიხ ჰაიეკსა და მილტონ ფრიდმანს; აგრეთვე ფილოსოფოს რობერტ ნოზიკს. ნეოლიბერალიზმი ემყარება ბაზარს და ინდივიდს. მისი მთავარი მიზანია, გაათავისუფლოს ბაზარი სახელმწიფოს ჩარევისაგან. ნეოლიბერალიზმის თეორეტიკოსებს მიაჩნიათ, რომ სახელმწიფო ახშობს პირად ინიციატივას, მეწარმეობას, ხელს უწყობს ადამიანის გაზარმაცებას და ზრდის ეკონომიკის არაეფექტურობას. ნეოლიბერალიზმის კრედო შემდეგნაირად შეიძლება გამოვხატოთ: ყველაფერი კერძო არის კარგი, ხოლო ყველაფერი საზოგადოებრივი - ცუდი.

კონსერვატიზმი

ტერმინი მომდინარეობს ინგლისური სიტყვიდან to conserve და შენახვას, დაკონსერვებას ნიშნავს. ეს ტერმინი პოლიტიკური შინაარსით პირველად XIX საუკუნეში გამოიყენეს. მართალია, მისი იდეოლოგიად ჩამოყალიბებაც ამავე ეპოქას განეკუთვნება, თუმცა, ლიბერალიზმის მსგავსად, კონსერვატიზმის იდეებიც დასაბამს უფრო ადრეული პერიოდიდან იღებს. კერძოდ, XVIII საუკუნის ბოლოდან. მის მამამთავრად ხშირად მოიხსენიებენ ინგლისელ ედმუნდ ბერკს, რომელმაც 1789 წლის საფრანგეთის რევოლუციის შესახებ დაწერილი ნაშრომით "განაზრებანი საფრანგეთის რევოლუციის

შესახებ” საფუძველი ჩაუყარა კონსერვატიზმის იდეებს. განასხვავებენ ევროპულ-კონტინენტურ და ბრიტანულ კონსერვატიზმს. პირველი ასოცირდებოდა ევროპაში არსებულ რეაქციულ ძალებთან, ფეოდალებთან, არისტოკრატასთან, კათოლიკურ ეკლესიასთან. ამ კონსერვატიზმს ხშირად ავტორიტარულ კონსერვატიზმსაც უწოდებენ და მისი თვალსაჩინო წარმომადგენელი ფრანგი ჟოზეფ დე მესტრი გახლდათ; ხოლო ბრიტანული, იგივე ბერკისეული კონსერვატიზმი ძალიან ახლოს დგას ლიბერალიზმთან.

კონსერვატიზმის ძირითადი ღირებულებებია :

ტრადიცია. არსებულის, დაგროვილის შენარჩუნება კონსერვატიზმის უმთავრესი ღირებულებაა. კონსერვატიზმი პატივისცემით ეპყრობა ყველაფერს, რამაც დროის გამოცდას გაუძლო და დღემდე მოვიდა ტრადიციები, წეს-ჩვეულებები, ადათები, საზოგადოებრივი ინტერესები. თუმცა, ეს სრულიადაც არ ნიშნავს ყოველგვარი ცვლილების უარყოფას. ამ მხრივ აღსანიშნავია სწორედ ბრიტანული (ბერკისეული) კონსერვატიზმი, რომლის არსიც შეიძლება ასე გამოვხატოთ: შევცვალოთ, რათა შევინარჩუნოთ.

პრაგმატიზმი. ლიბერალებისგან განსხვავებით, კონსერვატორები მიიჩნევენ, რომ სამყარო ადამიანის გონებისთვის მიუწვდომელია. აქედან გამომდინარე, ისინი უნდობლობით ეპყრობიან აბსტრაქტულ პრინციპებს და თეორიებს. მათი მთავარი დასაყრდენი ისტორია, გამოცდილება და პრაგმატიზმია. კონსერვატორებს სწამთ, რომ ადამიანის მოქმედება პრაქტიკულ მიზნებსა და გარემოებებს უნდა ასახავდეს.

ადამიანის არასრულყოფილება. ადამიანის ბუნებისადმი კონსერვატორების დამოკიდებულება პესიმისტურია. მათი აზრით, ადამიანები შეზღუდული, უსუსური და სულმოკლე არსებები არიან, რომლებიც მიდრეკილი არიან მშვიდი და უდარდტვინველი ცხოვრებისკენ. ადამიანის არასრულყოფილებიდან იღებს სათავეს დანაშაულებები და საზოგადოებრივი პრობლემები. ამიტომ აუცილებელია ძლიერი სახელმწიფოს არსებობა, მკაცრი კანონებით და სასჯელებით.

ორგანიციზმი. კონსერვატორებისთვის სახელმწიფო არის ორგანული მთლიანობა, ლამის ცოცხალი ორგანიზმი. როგორც

ადამიანის სხეულში ყველა ორგანოს თუ ნაწილს აქვს საკუთარი ფუნქცია, ასევე სახელმწიფოშიც ყველას - იქნება ეს პიროვნება, ჯგუფი თუ რაიმე ტიპის კავშირი, აქვს საკუთარი ფუნქცია. სახელმწიფოს წარმატებული მოქმედებაც მისი შემადგენელი ორგანოების წარმატებულ და მართებულ ქმედებებზეა დამოკიდებული (მსგავსად ადამიანის სხეულისა).

იერარქია. კონსერვატორების მრწამსით, ორგანულ საზოგადოებაში ადამიანების სოციალურ სტატუსსა და მდგომარეობას შორის სხვაობა სრულიად ბუნებრივი და გარდაუვალი მოვლენაა. ყველას სხვადასხვა როლი აკისრია და, შესაბამისად, აქედან მოდის უთანასწორობაც. თუმცა ეს უთანასწორობა არ წარმოქმნის კონფლიქტს, რადგან საზოგადოება განმტკიცებულია შინაგანი კავშირებით მოვალეობის გრძნობით ერთმანეთის მიმართ.

ძალაუფლება და ავტორიტეტი.
 კონსერვატორთა მტკიცებით, ძალაუფლება და ავტორიტეტი ზემოდან მომდინარეობს

და არა პირიქით. ძლიერი ლიდერის აუცილებლობისადმი რწმენა კონსერვატიზმის ამოსავალი პრინციპთაგანია. მხოლოდ ძლიერ ლიდერს, ხელისუფლებას ძალუმს ადამიანებს უჩვენოს ის სწორი გზა განვითარებისა, რასაც ადამიანები თავად ვერ ხედავენ. ლიდერობას და ავტორიტეტს გამოცდილება და განათლება განაპირობებს.

საკუთრება. საკუთრებას კონსერვატორებისთვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. მოაქვს უსაფრთხოების განცდა, აიძულებს ადამიანს პატივი სცეს კანონს, ხელს უწყობს მის დამოუკიდებლობას. საკუთრება არ არის მხოლოდ უფლება - იგი, გარკვეული კუთხით, ვალდებულებებთანაც ასოცირდება. საკუთრება რაც მემკვიდრეობით წინაპრებისგან გვერგო, შვილებს უნდა გადავცეთ, რადგან ისინიც ჩვენსავით ამ საკუთრების მხოლოდ მემკვიდრეები არიან.

პატერნალისტური კონსერვატიზმი

ეს ლათინური წარმოშობის ტერმინი (paternus) მამათა ყაიდაზე ცხოვრებას ნიშნავს. კონსერვატიზმის პატერნალისტური მიმდინარეობა შეესაბამება ისეთ პრინციპებს, როგორიცაა ორგანიციზმი, იერარქია, პასუხისმგებლობა. კონსერვატიზმის ამ მიმართულებას საფუძველი ინგლისის პრემიერ მინისტრმა, ბენჯამინ დიზრაელმა ჩაუყარა (1804-1881). მას ეკუთვნის ე.წ. "ერთი ერის" კონსერვატიზმის იდეა, რომელიც XIX საუკუნის ინგლისში არსებული რთული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გამოძახილი იყო.

ინგლისში არსებულ "ორ ერს" - მდიდრებსა და ღარიბებს - შორის სულ უფრო მზარდი უფსკრულის ფონზე დიზრალემა მმართველ კლასს კეთილგონიერებისკენ მოუწოდა და მიუთითა, რომ უმჯობესია ზემოდან რეფორმების გატარება, ვიდრე ქვემოდან რევოლუციის მიღება. ამ მიმდინარეობის ამოსავალი პრინციპი მმართველი და მდიდარი კლასების სოციალურ პასუხისმგებლობას ეფუძნებოდა; ანუ მათ, ვისაც მეტი პრივილეგია ჰქონდა, პასუხისმგებლობაც მეტი უნდა ეტვირთათ. "ერთი ერის კონსერვატიზმი" ასახავდა არა მხოლოდ სოციალური თანასწორობის, არამედ შინაგანად შეკრული, სტაბილური იერარქიის შექმნისკენ სწრაფვის იდეასაც.

ახალი მემარჯვენეები

კონსერვატიზმის შიგნით წარმოშობილი ეს მიმდინარეობა ხშირ შემთხვევაში მნიშვნელოვნად დაშორდა კონსერვატიზმის ძირითად ღერძს. ახალი მემარჯვენეობა სათავეს მეოცე საუკუნის 70-იანი წლებიდან იღებს. ამ იდეოლოგიის წარმოშობა გარკვეული მიზეზებით იყო განპირობებული. ერთი მხრივ, ამოიწურა კეინზიანური ეკონომიკის შესაძლებლობები, რაც მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი ეკონომიკური ბუმის დასრულებაში აისახა; მეორე მხრივ, გამოიკვეთა სოციალური ბუმის და ხელისუფლების ავტორიტეტის დასრულების კონტურები. ახალი მემარჯვენეების იდეების ყველაზე ნათელ და მძაფრ გამომხატველებად გვევლინებიან XX საუკუნის 80-იანი წლების ორი ძლიერი ლიდერი და პოლიტიკოსი - აშშ პრეზიდენტი რონალდ რეიგანი და დიდი ბრიტანეთის პრემიერ მინისტრი მარგარეტ ტეტჩერი.

ახალმა მემარჯვენეობამ თავის თავში გააერთიანა ორი სხვადასხვა მიმართულება - ნეოკონსერვატიზმი და ნეოლიბერალიზმი.

დასკვნა

ამგვარად, შევეცადეთ განგვხილა ორი უმნიშვნელოვანესი იდეოლოგია - ლიბერალიზმი და კონსერვატიზმი, რომელთა იდეებმა, საკმაოდ წინააღმდეგობრივი ხასიათის მიუხედავად, მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინეს თანამედროვე მსოფლიოს ღირებულებითი სპექტრისა და ზოგადად, პოლიტიკური სისტემების ფორმირებაზე.

კითხვებზე საკმაოდო საკითხები

1. რას გულისხმობს ტერმინი „იდეოლოგია“?
2. რას გულისხმობს ტერმინი "ლიბერალიზმი" და როგორია მისი განვითარების ეტაპები?
3. რა პრინციპების გამოყოფა შეგიძლიათ ლიბერალიზმის იდეოლოგიაში?
4. რას გულისხმობს კლასიკური ლიბერალიზმი და რა განასხვავებს მას თანამედროვე ლიბერალიზმისგან?
5. გადმოვეით ნეოლიბერალიზმის არსი;
6. რას გულისხმობს ტერმინი "კონსერვატიზმი" და რა მოვლენამ დაუდო საფუძველი კონსერვატიული იდეების ჩამოყალიბებას?
7. გადმოვეით და დაახასიათეთ კონსერვატიზმის ძირითადი ღირებულებები,
8. იმსჯელეთ თითოეულ მათგანზე;
9. რა იცით პატერნალისტური კონსერვატიზმის შესახებ?
10. რა მოვლენებმა გამოიწვია ახალი მემარჯვენეობის გაჩენა და რა პოლიტიკურ მიმდინარეობებს მოიცავს ის თავის თავში?

საკითხავი ლიტერატურა

- ჰეივუდი, ენდრიუ (2007), პოლიტიკა; თბილისი, საქართველოს მაცნე;
- ჰეივუდი, ენდრიუ (2004), პოლიტიკური იდეოლოგიები; თბილისი, ლოგოს პრესი.

გამოყენებული ლიტერატურა

ჰეივუდი, ენდრიუ (2007), პოლიტიკა; თბილისი, საქართველოს მაცნე;
 ჰეივუდი, ენდრიუ (2004), პოლიტიკური იდეოლოგიები; თბილისი, ლოგოს პრესი;
 პოლიტოლოგია (2004), პროფ. ომარ გოგიაშვილის რედაქციით, თბილისი.

სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობის ფორმები და ადგილობრივი თვითმმართველობა

ზვიად აბაშიძე

შესავალი

თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოების არსებობა წარმოდგენილია განვითარებული ადგილობრივი თვითმმართველობის და სახელმწიფოს მკვეთრად დადგენილი ტერიტორიული მოწყობის გარეშე. პირიქით, ადგილობრივი თვითმმართველობის განვითარებული სისტემა ქვეყნის დემოკრატიის ხარისხისა პირდაპირი ანარეკლი და დემოკრატიის ავტორიზაციის შეფასების ერთ-ერთი უმთავრესი კრიტერიუმია.

საქართველოში ადგილობრივი მმართველობის რეფორმირება საბჭოთა კავშირის რღვევისთანავე დაიწყო და დღემდე განვითარების საკმაოდ რთული ეტაპები განვლო. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამინდელი ქართული ადგილობრივი თვითმმართველობის ისტინტუციური მოწყობის მდგომარეობა გაცილებით უკეთ გამოიყურება, ვიდრე ეს 90-იან წლებში იყო, მას ჯერ კიდევ გარკვეული ხარვეზები გააჩნია.

წარმოდგენილ თავში შევეცდებით, ზოგადად მოვხაზოთ ადგილობრივი მმართველობის და ტერიტორიული მოწყობის მსოფლიო გამოცდილება და თეორიული საფუძვლები. ვფიქრობთ, ამ გზით უკეთ შევძლებთ საქართველოში არსებული პრობლემების გააზრებას და მათი გადაწყვეტის შემდგომი გზების ძიებას.

ა) ადგილობრივი მმართველობა

ტერმინი ადგილობრივი მმართველობა კონკრეტული ადგილის სოფლის, რაიონის, დასახლების, ქალაქისა და ოლქის (საგრაფოს)

მმართველობას გულისხმობს. ხოლო თუ ამგვარი მმართველობები ადგილობრივი ხელისუფლების ჩამოყალიბების და ფუნქციონირების შედარებით ავტონომიური უფლებით სარგებლობენ, მაშინ მას ადგილობრივი

თვითმმართველობას უწოდებენ. ამ ტიპის მმართველობას ვხვდებით ყველგან ფედერაციულ, კონფედერაციულ და უნიტარულ

სისტემებში. უნიტარულ სისტემებში ადგილობრივ მმართველობებს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ის, რომ უმეტესი ადგილისათვის (მხარეებისათვის) ის გვევლინება ცენტრალური მმართველობის ფარგლებს გარეთ არსებული ხელისუფლების ერთადერთ ორგანოდ.

არასწორი იქნებოდა გვეფიქრა, რომ ადგილობრივ მმართველობათა/ თვითმმართველობათა კონსტიტუციურად დაბალი სტატუსი მათ რაიმე სერიოზულ პოლიტიკურ მნიშვნელობას აკარგვინებს. თავისი ბუნებით იგი ყველაზე „ახლობელი“ და გასაგებია იმ საზოგადოებისათვის, რომელსაც ემსახურება. სწორედ ამის გამოა, რომ ადგილებზე არჩეული პოლიტიკოსები განსაკუთრებული ლეგიტიმურობით სარგებლობენ, რაც უფლებას აძლევთ მათ ზოგჯერ ისეთი პრობლემები გადაჭრან, რაც მათი მოვალეობების ფარგლებს სცილდება. ხშირად ეს ნიშნავს, რომ ცენტრსა და პერიფერიას შორის ურთიერთობები შეიძლება ჩამოყალიბდეს არა ზემოდან კარნახით, არამედ მოლაპარაკებებისა ან ე.წ. პოლიტიკური ვაჭრობის საფუძველზე. ამასთანავე ცენტრსა და პერიფერიას შორის ურთიერთობებზე გარკვეულ ზეგავლენას ახდენენ ისეთი ფაქტორებიც, როგორიცაა პოლიტიკური კულტურა განსაკუთრებით ადგილობრივი ავტონომიის ფესვგამდგარი და, ზოგადად, ადგილობრივი სპეციფიკა და პარტიული სისტემების ჩამოყალიბებული ხასიათი. საზოგადოებრივი ცხოვრება ადგილებზე უფრო „პოლიტიზირებული“ ხდება იმ თვალსაზრისით, რომ აქ სულ უფრო აქტიურად მოქმედებენ ზოგადეროვნული მასშტაბის პარტიები, რაც კიდევ უფრო აძლიერებს ცენტრალიზაციის პროცესს ქვეყანაში. საერთოდ, თუკი უნიტარულ სახელმწიფოებში არ არსებობს კონსტიტუციური ურთიერთშეკავების და გაწონასწორების ისეთი მძლავრი სისტემა, რაც ფედერალიზმისთვისაა დამახასიათებელი. საკითხი იმის თაობაზე თუ, სახელდობრ, როგორი მოცულობის ავტონომიები ექნებათ მხარეებს (ადგილებს), თითქმის მთლიანად დამოკიდებულია ცენტრის ნებაყოფლობაზე. ამიტომაც, რომ უნიტარულ სისტემაში სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა ქვეყანაში ყოველთვის ვხედავთ დეცენტრალიზაციის საკუთარ ხარისხს. ამის სანიმუშო მაგალითებია დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი.

დიდ ბრიტანეთში ტრადიციულად არსებობდა ადგილობრივი მმართველობის შედარებით დეცენტრალიზებული სისტემა, სადაც ადგილობრივი ხელისუფლება საკმაოდ დიდი თავისუფლებით სარგებლობდა. საერთოდ, ადგილობრივი დემოკრატიის პატივისცემა აქ ყოველთვის ითვლებოდა ქვეყნის დაუწერელი კონსტიტუციის

ერთ-ერთ მთავარ პრინციპად.

ამასობაში საფრანგეთში სრულიად სხვა პოლიტიკა ტარდებოდა. პრეზიდენტი მიტერანი მიზანდასახულად ისწრაფვოდა შეეცვალა ფრანგული საზოგადოების ხასიათი, განსაკუთრებით, იაკობინელებისა და ნაპოლეონისაგან მომდინარე ცენტრალიზაციის ტრადიცია. მან მიიღო პოლიტიკური დეცენტრალიზაციის პროგრამა, რომლის მთავარი შემსრულებელი 1982-1986 წლების პერიოდში იყო შინაგან საქმეთა და დეცენტრალიზაციის მინისტრი გასტონ დეფერე. ტრადიციულად, საფრანგეთში ცენტრისა და პერიფერიის ურთიერთობებში გაბატონებული იყო მკაცრი ადმინისტრაციული კონტროლი, რომელსაც ძირითადად შინაგან საქმეთა სამინისტროს დანიშნული და უშუალოდ მის წინაშე ანგარიშვალდებული პრეფექტები ახორციელებდნენ. პრეფექტები წარმოადგენდნენ უმაღლეს ადმინისტრაციულ ხელისუფლებას 96-ვე ფრანგულ დეპარტამენტში, რის გამოც ეს სისტემა ძალიან წააგავდა ბრძანების გადაცემას ზემოდან ქვემოთ. დეფერეს რეფორმებმა არსებითად გამოაცოცხლა რეგიონული მთავრობები და გააფართოვა ადგილობრივი ადმინისტრაციების უფლებამოსილებანი.

დევოლუცია, ანუ უფლებამოსილების გადაცემა ზემდგომი ინსტიტუტებიდან ქვემდგომისათვის - ყველაზე ხშირად, ზემდგომი საკანონმდებლო ორგანოდან ქვემდგომისათვის ხასიათდება დეცენტრალიზაციის იმ მაქსიმალური ზღვართ, რომლის დაშვებაც შეუძლია უნიტარულ სახელმწიფოს ისე, რომ ფედერაციად არ გადაიქცეს. უკანასკნელ დროს სახელმწიფოში ცენტრიდანული ტენდენციების გაძლიერების პასუხად ახალი, უფრო ავტონომიური, საკანონმდებლო ორგანოები იქმნებოდა. არსებითად, ეს იყო მძაფრად გააქტიურებული რეგიონული ძალების დაოკების, ეთნიკური წინააღმდეგობების შერიგების მცდელობა და ა.შ. გარკვეული კონსტიტუციური სტატუსი ამ სახის საკანონმდებლო ორგანოებს, როგორც წესი, არ გააჩნიათ, მაგრამ მიუხედავად ამისა, შექმნისთანავე განსაზღვრულ ფუნქციებს იმტკიცებენ, იკრებენ ძალას და იძენენ ნათლად გამოხატულ „დემოკრატიულ ლეგიტიმურობას“ ისე, რომ შემდგომში მათი გაუქმება პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ისტორიულად ყველაზე ადრე დევოლუცია ესპანეთში დაიწყო. 1975 წელს, გენერალ ფრანკოს გარდაცვალების შემდეგ, აქ დაიწყო ფართო დემოკრატიული პროცესი, რომლის ფარგლებში დევოლუციამ შემდგომი განვითარება განიცადა: 1979 წელს ავტონომიის უფლება მოიპოვა 17 ტერიტორიამ. რეგიონული მმართველობის ამ ახალ

იარუსს საფუძვლად დაედო არჩეული საკანონმდებლო კრებები, რომელთაც ამავე დროს მინიჭებული ჰქონდათ საკმაოდ ფართო უფლებამოსილებანი ადგილობრივი პოლიტიკის თვალსაზრისით. რეფორმა განხორციელდა კატალონიელებისა და ბასკების მხარის დიდი ხნის მოთხოვნების პასუხად, მიეცათ მათთვის ავტონომია. ამასობაში, დევოლუციის პროცესი მიმდინარეობდა საფრანგეთშიც, სადაც მთავრობა მისი საშუალებით ცდილობდა გადაეწყვიტა ნაციონალურ ან რეგიონალურ უმცირესობათა პრობლემა, რომელსაც აქა-იქ ეთნიკური ნაციონალიზმის ელფერი დაჰკრავდა. 1972 წელს „ფუნქციონალური რეგიონალიზმის“ სტრატეგიის ჩარჩოებში ადგილობრივი ეკონომიკური პოლიტიკის კოორდინირების მიზნით შეიქმნა 22 რეგიონული ორგანო, მაგრამ რამდენადაც ამ ორგანოებს აკლდათ როგორც უფლებამოსილებები, ასევე საზოგადოებრივი მხარდაჭერა, 1982 წელს ისინი გარდაიქმნენ სრულუფლებიან რეგიონულ მთავრობებად, რომელთაც სათავეში ედგა პირდაპირი კენჭისყრით არჩეული საბჭო. ამასობაში „კოლექტიური ტერიტორიის“ განსაკუთრებული სტატუსი ფართო თვითმმართველობით მიენიჭა კორსიკას.

დევოლუციის პროცესები საგრძნობლად ნელა მიმდინარეობდა დიდ ბრიტანეთში - მსოფლიოს ერთ-ერთ ყველაზე ცენტრალიზებულ უნიტარულ სახელმწიფოში. 1960-იან წლებში აქ იმპლავრა შოტლანდიურმა და უელსურმა ნაციონალიზმმა; 1978-1979 წლებში ლეიბორისტებმა წამოაყენეს მთელი რიგი პროგრამები ამ სფეროში, მაგრამ უფლებამოსილებების რეალური გადაცემა ადგილებზე მხოლოდ 1999 წელს დაიწყო. ახალ ორგანოთა შორის ყველაზე ძლიერია შოტლანდიის პარლამენტი, რომელმაც გადასახადების განაკვეთების შეცვლისა (საშემოსავლო გადასახადის გაზრდის ან შემცირების ერთ ფუნტზე სამი პენის კლებითან მატებით) და საშინაო პოლიტიკის საკითხებზე პირველადი კანონების მიღების უფლება მოიპოვა. ხოლო საკონსტიტუციო საკითხების, თავდაცვის, საგარეო პოლიტიკის, ეროვნული უსაფრთხოებისა და ევროკავშირთან ურთიერთობების საკითხების გადაწყვეტა ვესტმინისტერის პარლამენტის გამგებლობაში დარჩა.

ბ) ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლებების ურთიერთ მიმართების ფორმები

ბალანსი ცენტრალიზაციასა და დეცენტრალიზაციას შორის სახელმწიფოში გეოგრაფიული, ისტორიული, კულტურული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ფაქტორებით განისაზღვრება. მათ

შორის მთავარია საკონსტიტუციო სისტემა, სადაც, თავის მხრივ, ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხია სახელმწიფოს სუვერენიტეტის წყარო.

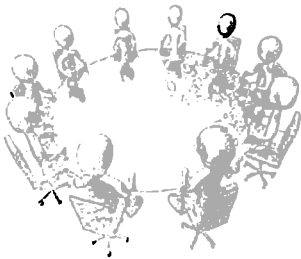
ურთიერთობების საერთო სქემას ცენტრსა და პერიფერიას შორის სწორედ საკონსტიტუციო სისტემა ქმნის, თუმცა სხვა ფაქტორებიც არ უნდა დავივიწყოთ. თანამედროვე მსოფლიოში არსებული ხელისუფლების ტერიტორიული ორგანიზაციის მოდელთაგან ყველაზე ეფექტურად ფედერაციული და უნიტარული მოდელები მიიჩნევა; მესამე, კონფედერაციული, არამდგრად სისტემად ითვლება, ვინაიდან კონფედერაციული კავშირის შემადგენელი ნაწილები ერთმანეთთან სუსტად არის დაკავშირებული, სუვერენიტეტი კი სწორედ ამ ნაწილებისაგან გამომდინარეობს. პრაქტიკაში კონფედერაციული პრინციპი ყველაზე ხშირად რეალიზებულია მთავრობათაშორისი კავშირების ფორმით. ამის თვალსაზრისით მაგალითებია ისეთი საერთაშორისო ორგანიზაციები, როგორიცაა ნატო, გაერო, აფრიკული ერთობის ორგანიზაცია (აეო), ერთა ბრიტანული თანამეგობრობა და ა.შ. ეროვნული სახელმწიფოს დონეზე კონფედერაციების მაგალითები ძალზე იშვიათად გვხვდება. თავის დროზე კონფედერაციის ნიმუში იყო აშშ, სადაც თავდაპირველად ხელისუფლება იმართებოდა კონტინენტური კონგრესების მიერ (1774-1781წწ.), ხოლო შემდგომ სისტემით, რომელიც „კონფედერაციის სტატიებზე“ (1781-1789 წწ.) იყო დაფუძნებული. შვეიცარიას ოფიციალურად დღემდე „კონფედერაცია“ ეწოდება, თუმცა ის უკვე დაშორდა ტრადიციულ კონფედერაციას და ფაქტობრივად ფედერაციას წარმოადგენს.

გ) ფედერაციული სახელმწიფო

თანამედროვე მსოფლიოსათვის მართვის ფედერაციული სისტემები უფრო ტიპურია, ვიდრე კონფედერაციული. დღეს დედამიწის მოსახლეობის მესამედზე მეტი ფედერაციულ სახელმწიფოებში ცხოვრობს. მაგალითად, აშშ, ბრაზილია, პაკისტანი, ავსტრალია, მექსიკა, შვეიცარია, ნიგერია, მალაიზია, კანადა, რუსეთი. მართალია, მსოფლიოში ვერ შეხვდებით აბსოლუტურად ერთნაირ ფედერაციებს, მაგრამ ყველას აქვს ერთი საერთო ნიშანი - სუვერენიტეტის გადანაწილება ცენტრალურ და პერიფერიულ ინსტიტუტებს შორის. ეს, თეორიულად მაინც, იმას ნიშნავს, რომ მმართველობის სისტემის არც ერთ დონეს არ შეუძლია ხელყოს სხვისი ძალაუფლება. ამ თვალსაზრისით, ფედერაცია არის საზოგადოების პოლიტიკური ორგანიზაციის შუალედური ფორმა -

რადაც საშუალებდო კონფედერაციასა (სადაც სუვერენიტეტი ემყარება პერიფერიულ ინსტიტუტებს) და უნიტარულ (სადაც უფლება ეკუთვნის ცენტრალური მართვის ორგანოებს) სახელმწიფოებს შორის. შესაბამისად, ფედერაციული სისტემები განასახიერებენ ერთგვარ კომპრომისს ერთიანობის პრინციპებსა და ქვეყნის რეგიონულ მრავალფეროვნებას, ცენტრალური ხელისუფლების მოთხოვნილებასა და ამ ხელისუფლების შეზღუდვის აუცილებლობას შორის.

დ) ფედერალიზმის მახასიათებლები

ყოველი ფედერაციული სისტემა უნიკალურია: თითოეულ მათგანში ყალიბდება საკუთარი ურთიერთობები ფედერალურ მთავრობასა და ამა თუ იმ შტატს (რეგიონს) შორის, რაც განისაზღვრება არა მხოლოდ სახელმწიფოს კონსტიტუციით, არამედ პოლიტიკური, ისტორიული, გეოგრაფიული, კულტურული და სოციალური პირობებით.

განსხვავებების მიუხედავად, ფედერაციული სისტემათა უმრავლესობას გააჩნია შემდეგი საერთო თვისებები:

სახელმწიფოებრივი მმართველობის ორი, შედარებით დამოუკიდებელი დონე. ფედერალურ სისტემებში ცენტრალური მთავრობისა (ფედერალური დონე) და რეგიონული მთავრობების (შტატისან ნებისმიერი სხვა წარმონაქმნის დონე) პრეროგატივები განისაზღვრება იმდაგვარად, რომ გამორიცხებულია ერთი დონის ჩარევა მეორის საქმეებში. ყოველ მათგანს, მართალია, სხვადასხვა მოცულობით, გააჩნია ხელისუფლების საკუთარი საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ორგანოები, გადასახადების აკრეფის შესაძლებლობა და, შესაბამისად, ფისკალური დამოუკიდებლობა. რასაკვირველია, სხვადასხვა ქვეყანაში მმართველობის ყოველი დონის იურისდიქცია და ერთმანეთზე ზეგავლენის უნარი სხვადასხვაგვარად ყალიბდება.

დაწერილი კონსტიტუცია. ფედერალურ სისტემებში სახელმწიფო მართვის ყველა დონის მოვალეობები და უფლებები დამტკიცებულია კოდიფიცირებულ, ანუ დაწერილ კონსტიტუციაში. ამიტომ ურთიერთობები ცენტრსა და პერიფერიას შორის მკაცრად რეგლამენტირებულია. ყოველი დონის დამოუკიდებლობა ჩვეულებრივ, გარანტირებულია იმით, რომ არც ერთ მათგანს არ

შეუძლია ცალმხრივი წესით შეცვალოს კონსტიტუცია.

საკონსტიტუციო სასამართლო. ფედერაციებში უაღრესად მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება უმაღლეს სასამართლოს მისი მთავარი დანიშნულების გამო ინტერპრეტაცია მისცეს კონსტიტუციის დებულებებს და, შესაბამისად, აუცილებლობის შემთხვევაში, გადაჭრას ფედერალურ ცენტრსა და შტატებს (ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოები) შორის წამოჭრილი უთანხმოებანი, ხელისუფლების ორგანოებს შორის იურისდიქციების გამიჯვნის პრინციპებთან დაკავშირებით. უნდა აღინიშნოს, რომ ცენტრალიზაცია, რომელიც XX საუკუნეში ყველა ფედერაციულ სისტემაში განვითარდა, ყოველთვის სარგებლობდა უმაღლესი სასამართლოების მხარდაჭერით.

კავშირი პოლიტიკური სისტემის ინსტიტუტებს შორის. ფედერალურმა ცენტრმა და შტატების ორგანოებმა (ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოები) რომ ითანაშრომლონ და გაუგონ ერთმანეთს, რეგიონებმა და პროვინციებმა მონაწილეობა უნდა მიიღონ საერთო ეროვნული პოლიტიკის ფორმირებაში. ამის შესაძლებლობას იძლევა ორპალატიანი საკანონმდებლო საკრებულოები, სადაც მეორე (ან ზედა) პალატა შტატების ინტერესებს წარმოადგენს.

ე) უნიტარული სახელმწიფო

თანამედროვე სახელმწიფოების დიდ უმრავლესობას მართვის უნიტარული სისტემა გააჩნია, სადაც სუვერენიტეტის უმაღლესი მატარებელია საერთოეროვნული მასშტაბისა და მნიშვნელობის რომელიმე ინსტიტუტი. დიდ ბრიტანეთში ეს არის პარლამენტი, რომელიც თეორიულად მაინც, საყოველთაოდ აღიარებულსა და უცილობელ ქვეყნის უმაღლეს საკანონმდებლო ხელისუფლებას განასახიერებს. პარლამენტს შეუძლია საკუთარი ინიციატივით მიიღოს ან გააუქმოს ნებისმიერი კანონი; მისი ძალაუფლება არ იზღუდება რომელიმე კოდიფიცირებული ანუ დაწერილი კონსტიტუციით; ქვეყანაში არ არსებობს მისი თანასწორი სხვა საკანონმდებლო ორგანო; მის მიერ მიღებული კანონები სარგებლობენ პრიორიტეტით ინგლისისა და შოტლანდიის ყველა კანონთან შედარებით. ვინაიდან უნიტარულ სისტემაში ცენტრს გააჩნია კონსტიტუციური უზენაესობა, პერიფერიულ ან ადგილობრივი მმართველობის ნებისმიერი სხვა სისტემა, ასე ვთქვათ, ცენტრის სურვილით არსებობს. ერთი შეხედვით შეუზღუდავი ცენტრალიზაცია შეიცავს საფრთხესაც, იმ შემთხვევაში, თუკი ადგილობრივი დაწესებულებები თვითნებურად რეფორმირდება, რეორგანიზდება ან გაუქმდება, ხოლო მათი უფლებამოსილებანი და

პასუხისმგებლობა შეიზღუდება ან გაფართოვდება. თუმცა, უნიტარულ სისტემებში ცენტრსა და პერიფერიას შორის ურთიერთობები ისევე რთულია, როგორც ფედერაციულში. ამასთანავე, პოლიტიკური, კულტურული და ისტორიული ფაქტორები ისეთივე მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ, როგორც ფორმალურ-კონსტიტუციური. უნიტარულ სახელმწიფოებში პერიფერიული ხელისუფლების ორი განსხვავებული ფორმა არსებობს ადგილობრივი მმართველობა და დელეგირებული საკრებულოები. ორივე მათგანი ცენტრის და პერიფერიის ურთიერთობებს განსაკუთრებულ ხასიათს ანიჭებს.

უნიტარულ სახელმწიფოს ზოგადად თუ შევაფასებთ, ვნახავთ, რომ მისთვის, ფედერალიზმისგან განსახვავებით, დამახასიათებელია შემდეგი ნიშან-თვისებები:

- ა) ხელისუფლების და საზოგადოების ერთფეროვნებისკენ სწრაფვა;
- ბ) ცენტრალური ხელისუფლების დიდი უპირატესობა ადგილობრივ ხელისუფლებაზე;
- გ) ერთდონიანი საერთოფეროვნული ლეგიტიმურობა;
- დ) სუვერენიტეტის დაუნაწევრებლობა და მისი მხოლოდ საერთო ფეროვნულ კუთვნილებად გამოცხადება.

მიუხედავად უნიტარული სახელმწიფოების ცენტრალიზაციისა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, მკვეთრი დეცენტრალიზაციის პროცესის თავიდან აცილება ვერ მოხერხდა. ამიტომაც ამჟამად სახეზე გვაქვს ორი უნიტარიზმი, ე.წ. „დეცენტრალიზებული“ და „ცენტრალიზებული“.

დეცენტრალიზებული უნიტარიზმის შემთხვევაშიმ ადგილობრივი მართვის ორგანოებს ფართე თვითმმართველობის უფლება ენიჭებათ და ზოგ შემთხვევაში ამგვარი დეცენტრალიზმი ფედერალიზმს უახლოვდება. ასეთები არიან იტალია, დიდი ბრიტანეთი და ესპანეთი. თუმცა საბოლოოდ, ფედერაციისგან მათ სუვერენიტეტისა და ლეგიტიმურობის წარმოქმნის დაუნაწევრებლობის ერთგულება აშორებთ.

დეცენტრალიზმის შემთხვევაში, შესაძლოა, გაიზარდოს ადგილობრივი თვითმმართველობის დონე, მაგრამ იგი მაინც უარს ამბობს მსხვილი ავტონომიების აღიარებაზე. ამის კარგი მაგალითია პოლონეთი.

კითხვები საკანაო საკითხეზ

1. ცენტრალიზაციისა და დეცენტრალიზაციის შედარებითი ღირებულებები;
2. რით განსხვავდება ფედერაციული სისტემა უნიტარულისგან?
3. რით არის გამოწვეული ცენტრალიზაციისაკენ სწრაფვა თანამედროვე საზოგადოებებში?
4. რა განსხვავებაა ფედერალიზმსა და დეცენტრალიზებულ უნიტარიზმს შორის?
5. როგორ განვასხვავოთ ადგილობრივი მმართველობა და თვითმმართველობა?
6. როგორ გესმით დეცოლუციის პროცესი?

საკითხავი ლიტერატურა

1. ენდრიუ ჰაივუდი(2007), პოლიტიკა. საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
2. ვიქტორ ლორთქიფანიძე (1997), ფედერალური მოწყობა. თბილისი.
3. გია ხუბუა (2000), ფედერალიზმი, როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი.
4. ოთარ მელქაძე (2002), მუნიციპალური სამართალი.
5. ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროქარტია (2010), თბილისი.
6. დავით ლოსაბერიძე (2000), ადგილობრივი თვითმმართველობა საქართველოში.
7. ადგილობრივი თვითმმართველობა: გუშინ, დღეს, ხვალ (ეკონ. ასპექტები) / (მეცნ.-რედ.: ლეო ჩიქავა) (2002), თბილისი.
8. ჯერალდ ლ. გორდონი.(2003), სტრატეგიული დაგეგმვა ადგილობრივი მმართველობისათვის, თბილისი.
9. დევიდ ამონსი (2003), ანგარიშგება შესრულებულ სამუშაოზე, შეფასება და მონიტორინგი ადგილობრივი მმართველობისათვის, თბილისი/
10. 1ქალაქის მართვა (2004), დავით მელუა, თენგიზ შერგელაშვილი, გივი ერქომაიშვილი, თამარ სულუხია, ლადო ვარდოსანიძე, დავით ლოსაბერიძე; რედაქტორი თამარ სულუხია.
11. დავით ლოსაბერიძე (2003), რეგიონალიზმი და ადგილობრივი

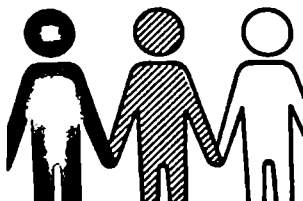
თვითმმართველობა საქართველოში

12. Ann O'M. Bowman, Richard C. Kearney (2009), State and Local Government: The Essentials. Houghton Mifflin Publishing Company.
13. Dimitrios Karmis, Wayne Norman (2005); Theories of Federalism: A Reader, Palgrave Macmillan.
14. http://www.osgf.ge/files/publications/2010/kvleva_sruli.pdf
15. http://www.coe.int/t/congress/default_en.asp
16. http://www.coe.int/t/dgap/tbilisi/default_ge.asp

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ენდრიუ ჰაივუდი (2007), პოლიტიკა, საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
2. ვიქტორ ლორთქიფანიძე (1997), ფედერალური მოწყობა, თბილისი.
3. გია ხუბუა (2000), ფედერალიზმი, როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი.
4. ოთარ მელქაძე (2002), მუნიციპალური სამართალი.
5. ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროქარტია (2010), თბილისი.
6. Ann O'M. Bowman, Richard C. Kearney (2009), State and Local Government: The Essentials. Houghton Mifflin Publishing Company.

საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართლებრივი გუნება

ნიკა ჩიტაძე

შესავალი

საერთაშორისო სამართალი საერთაშორისო სახელმწიფოებო და ჩვეულებითი ნორმების ერთობლიობაა. იგი გამოხატავს სახელმწიფოთა შეთანხმებულ ნებას და აწესრიგებს მათ შორის თანამშრომლობასა და ურთიერთობებს როგორც მშვიდობიან პერიოდში, ასევე ომიანობის დროს. საერთაშორისო სამართალი კონკრეტული საერთაშორისო სისტემის – სახელმწიფოთაშორისი სისტემის განუყოფელი ნაწილია. ერთმანეთისაგან განსხვავდება საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი (საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი დარგი) და თვით საერთაშორისო სამართალი (სამართლის დამოუკიდებელი სისტემა). საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი, როგორც საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი დარგი, იმ ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომლებიც არეგულირებენ ურთიერთობებს საერთაშორისო და რეგიონულ ორგანიზაციებს შორის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში.

საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართლის ძირითადი პრინციპები ჩამოყალიბებულია ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ჰელსინკის 1975 წლის უმაღლესი დონის თათბირის დასკვნით აქტში:

1. სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობა, სუვერენიტეტისათვის დამახასიათებელ უფლებათა პატივისცემა;
2. ძალის და მუქარის პოლიტიკაზე უარის თქმა;
3. საზღვრების ურღვევობა;
4. სახელმწიფოთა ტერიტორიული მთლიანობა;
5. დავის მშვიდობიანი გზით მოწესრიგება;
6. საშინაო საქმეებში ჩაურევლობა;
7. ადამიანის უფლებების და ძირითადი თავისუფლებების,

მათ შორის აზრის, სინდისის, რელიგიისა და რწმენის თავისუფლების პატივისცემა;

8. ხალხთა თვითგამორკვევის უფლება;
9. სახელმწიფოთა თანამშრომლობა;
10. საერთაშორისო სამართლით განსაზღვრულ ვალდებულებათა კეთილსინდისიერი შესრულება (ვ. ქარუმიძე, საერთაშორისო ორგანიზაციები, თსუ, 2002. გვ. 34).

საერთაშორისო ორგანიზაციები ერთმანეთთან ურთიერთობას აღნიშნული პრინციპების შესაბამისად წარმართავენ. საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი სწორედ ამ პრინციპებს ემყარება.

საერთაშორისო ორგანიზაციის თამამედროვე გაგება გულისხმობს სახელმწიფოთა სამთავრობათაშორისი და არასამთავრობათაშორისი საზოგადოებების, ასოციაციების, ფიზიკური და იურიდიული პირების გაერთიანებას, რომლის საქმიანობას საფუძვლად უდევს დამფუძნებელი აქტი. ეს აქტი განსაზღვრავს საერთაშორისო ორგანიზაციების მიზნებს, კომპეტენციას, ხელმძღვანელ ორგანოთა საქმიანობის წესს და ა.შ.

საერთაშორისო ორგანიზაციის ცნება XX საუკუნის პირველ ნახევარში წარმოიშვა, მაგრამ ამგვარი ორგანიზაციების შექმნის პირველი ცდები შორეულ წარსულში გვხვდება. ეს იყო მშვიდობის დაცვის მიმართულებით საერთაშორისო თანამშრომლობის პროექტები, რომელთა რეალურ განვითარებას ხელს უშლიდა სახელმწიფოებს შორის არსებული განუწყვეტელი ომები. მსოფლიო ისტორიის მანძილზე, საერთაშორისო კავშირების შექმნის მიზეზები იყო სახელმწიფოებს შორის კავშირების განმტკიცება-როგორც პასუხი საერთო საგარეო საფრთხეზე. ყოველდღიური საქმიანობის წარმოების მიზნით შესაბამისი ორგანოები იქმნებოდა.

ფრანგი მეცნიერის, კოლიარის მიხედვით საერთაშორისო ორგანიზაციები იყოფა ორ კატეგორიად: 1. სამთავრობათაშორისი ორგანიზაციები და 2. არასამთავრობათაშორისი ორგანიზაციები (Колл-яр К. Международные Организации и учреждения. Москва. 1972. Стр. 15-16).

XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დამდეგს, საერთაშორისო ეკონომიკური და ტექნიკური ურთიერთობების გაღრმავებამ

განაპირობა საერთაშორისო სამთავრობათაშორისი ორგანიზაციების შექმნა. ჩამოყალიბდა ისეთი ინსტიტუტები, როგორებიცაა, მაგალითად: მსოფლიო სატელეგრაფო კავშირი-1865წ. მსოფლიო საფოსტო კავშირი-1874წ. ელექტროკავშირგაბმულობის საერთაშორისო კავშირი-1865 წ. და სხვა (Basic Facts about the United Nations. New – York, 2004, p. 3).

რაც შეეხება საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებს, მათი რიცხვი კიდევ უფრო სწრაფად იზრდებოდა. XX საუკუნის დასაწყისში ითვლიდნენ 20 სამთავრობო და 192 არასამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაციას. XXI საუკუნის დასაწყისში მსოფლიოში არსებული 59 000 საერთაშორისო ორგანიზაციიდან 6400-ზე მეტი სამთავრობოა (გ. ქარუმიძე. საერთაშორისო ორგანიზაციები. თსუ, 2002. გვ. 76).

საერთაშორისო ორგანიზაციების შემქმნის პირითადი პრინციპები

თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობის მთავარი ფორმა საერთაშორისო კონფერენციებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში ურთიერთობაა. სამთავრობო და არასამთავრობო საერთაშორისო ორგანიზაციების მიზნები უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს. საერთაშორისო სამართალი არის იურიდიული ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობა, რომელიც აწესრიგებს ურთიერთობებს სახელმწიფოებს შორის. არსებობს ნორმები, რომლებიც განამტკიცებს დიპლომატიის ხელშეუხებლობას, გაფორმებული ხელშეკრულების შესრულების აუცილებლობას, ომის გამოცხადებას.

სამთავრობათაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაციის დამფუძნებელი უნდა იყოს არანაკლებ სამი სახელმწიფო, რომლებიც ქმნიან კავშირს საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა მიმართულებით. ასეთი დარგები შეიძლება იყოს პოლიტიკა, ეკონომიკა, მეცნიერება, კულტურა და სხვა.

ყველაზე მნიშვნელოვანი და ქმედითი სტრუქტურები სამთავრობათაშორისი ორგანიზაციებია. მათ საქმიანობაზე დამოკიდებული მშვიდობისა და უშიშროების, სახელმწიფოებს შორის ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული, სამეცნიერო-

ტექნიკური თანამშრომლობის განვითარების ეფექტიანობა. ასეთი ორგანიზაციები იქმნებიან საერთაშორისო სამართლის ძირითადი სუბიექტის სუვერენული სახელმწიფოების მიერ, რომლებიც განსაზღვრავენ ამ ორგანიზაციების კომპეტენციასა და სტრუქტურას. ორგანიზაციის ყოველი წევრი მოქმედებს თავისი ქვეყნის სახელმწიფო ხელისუფლების შესაბამისი ინსტიტუტების მეშვეობით, მთელი ქვეყნის სახელით, როგორც ერთიანი სუვერენული ერთეული. სამთავრობათშორისი ორგანიზაციების ძირითადი ნიშნებია:

1. სამთავრობათშორისი საერთაშორისო ორგანიზაცია იქმნება სამზე მეტი სახელმწიფოს მიერ, საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე, რომელიც არის მისი დამფუძნებელი დოკუმენტი და, რომლის საფუძველზე შემდგომში წარიმართება ამ ორგანიზაციის საქმიანობა. ეს ხელშეკრულება არის ორგანიზაციის წევრთა შეთანხმება უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ. მისი ელემენტებია:

ა) პრეამბულა, რომელშიც მოცემულია ორგანიზაციის მიზანი, თანამშრომლობის სუბიექტები და სხვა.

ბ) ძირითადი ნაწილი, რომელიც მოიცავს კონკრეტულ თავებსა და მუხლებს საქმიანობის ძირითადი პრინციპების შესახებ.

გ) დასკვნა, რომელშიც, როგორც წესი, განსაზღვრულია მოქმედების ვადა და დენონსაციის წესი.

2. საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრი ქვეყნები რჩებიან დამოუკიდებელ, სუვერენულ, თანასწორუფლებიან სახელმწიფოებად. გაეროს წესდებაში ნათქვამია: “ორგანიზაცია (გაერო) დაფუძნებულია მისი ყველა წევრის სუვერენული თანასწორობის პრინციპზე” (Basic Facts about the United Nations. New – York, 2004, pp.4-5).

3. საერთაშორისო ორგანიზაცია არ ერევა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს კომპეტენციას მიკუთვნებულ საქმეებში. გაეროს წესდების მეორე მუხლში ნათქვამია:

“წინამდებარე წესდება არავითარ შემთხვევაში არ აძლევს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას არსებითად ნებისმიერი სახელმწიფოს შინაგან კომპეტენციაში შემავალ საქმეებში ჩარევის უფლებას და არ მოითხოვს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრებისაგან ამგვარი საქმეების წარმოდგენას წინამდებარე წესდების წესით მოსაგვარებლად; თუმცა ეს პრინციპი არ გულისხმობს იძულებითი ზომების მიღებას VII თავის საფუძველზე.” (გაეროს წესდება, მუხლი 2. პუნქტი 7)

4. საერთაშორისო ორგანიზაციის ერთ-ერთი დამახასიათებელია მისი მთავარი ორგანოების მიერ გადაწყვეტილებათა მიღების დადგენილი წესები და მათი განხორციელების სათანადო პროგრამების შემუშავება.

არასამთავრობო ორგანიზაციების საქმიანობის ძირითადი ასპექტები

საერთაშორისო არასამთავრობათშორისი ორგანიზაცია იქმნება რამდენიმე სახელმწიფოს, საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და ფიზიკური პირების მიერ. მას არ აქვს საერთაშორისო-სამართლებრივი სუბიექტუარქანობა. ზოგიერთი მათგანი სარგებლობს საკონსულტაციო სტატუსით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სისტემის ფარგლებში. გაეროს წესდების 71-ე მუხლის მიხედვით, ეკონომიკური და სოციალური საბჭო უფლებამოსილია გაატაროს სათანადო ღონისძიებანი მის კომპეტენციაში შემავალი საკითხებით დაინტერესებულ არასამთავრობათშორისო ორგანიზაციებთან კონსულტაციებისათვის:

მუხლი 71

“ეკონომიკური და სოციალური საბჭო უფლებამოსილია გაატაროს სათანადო ღონისძიებანი მის კომპეტენციაში შემავალი საკითხებით დაინტერესებულ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან. ასეთი ღონისძიებების შესახებ

შეიძლება შეთანხმებულ იქნეს საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, საჭიროების შემთხვევაში კი, ეროვნულ ორგანიზაციებთან, ორგანიზაციის დაინტერესებულ წევრთან კონსულტაციის გავლის შემდეგ” (გაეროს წესდება. მუხლი 71.).

საერთაშორისო ორგანიზაციების კლასიფიკაცია

საერთაშორისო ორგანიზაციების კლასიფიკაცია ემყარება სხვადასხვა კრიტერიუმებს:

1. მონაწილეთა იურიდიული სტატუსი. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ამის მიხედვით საერთაშორისო ორგანიზაციები იყოფა ორ სხვადასხვა ჯგუფად: 1. სამთავრობათშორისი ორგანიზაციები და

2. არასამთავრობათაშორისი ორგანიზაციები.

სამთავრობათაშორისი ორგანიზაცია არის სახელმწიფოთა გაერთიანება, რომელიც საერთო მიზნების მისაღწევად ემყარება საერთაშორისო ხელშეკრულებას. ხელშეკრულება საერთაშორისო პრაქტიკაში ყველაზე ფართოდ აღიარებული ტერმინია, რომელიც ყველა სახის სახელმწიფოთაშორის შეთანხმებას ასახავს. ხელშეკრულება არის წერილობითი შეთანხმება ურთიერთ ვალდებულებების შესახებ.

ხელშეკრულებები განსხვავდებიან მხარეთა რაოდენობის მიხედვით. ორმხრივი ხელშეკრულებანი სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობების ყველაზე ტიპური და მრავალრიცხოვანი სახეა. მათი რაოდენობა რამდენიმე ასეული ათასია. თანამედროვე ეტაპზე სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება მრავალმხრივი ხელშეკრულებები, რომელთა მეშვეობით იქმნება საერთაშორისო უნივერსალური და რეგიონული ორგანიზაციები.

საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადებისა და შეწყვეტის წესს, მათი იურიდიული ძალის ნამდვილობის პირობებს, ამ საკითხებთან დაკავშირებული დავების მოწესრიგების საშუალებებს არეგულირებს საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალი საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი დარგი.

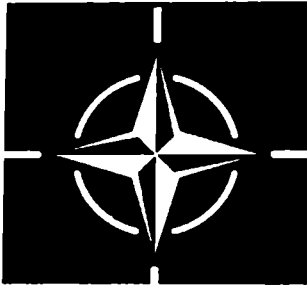
არასამთავრობათაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაციები იქმნება რამდენიმე სახელმწიფოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ან ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ. ამ ორგანიზაციებს აქვთ ასოციაციების, ფედერაციების ფორმა და მოქმედებენ კონკრეტული მიზნების მისაღწევად. ასეთი ტიპის ორგანიზაციებს არ გააჩნიათ საერთაშორისო სამართლებრივი სუბიექტუარიალობა.

საჯარო და დახურული

სამართაშორისო ორგანიზაციები

არსებობენ საჯარო და დახურული საერთაშორისო სამთავრობათაშორის ორგანიზაციები. საჯაროა ის საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელშიც თავისი შეხედულებითა და სურვილით შეიძლება გაწევრიანდეს ნებისმიერი სახელმწიფო (მაგ: გაერო).

დახურული საერთაშორისო ორგანიზაცია კი არის ისეთი ტიპის გაერთიანება, სადაც წევრად მიღება ხდება მხოლოდ მიწვევით, გარკვეული მოთხოვნების, კრიტერიუმებისა და პირობების დაკმაყოფილების შემდეგ (მაგალითად: ნატო).

იმისათვის, რომ შეიქმნას საერთაშორისო ორგანიზაცია, სავალდებულოა:

1. დამფუძნებელი დოკუმენტის მიღება (ეს შეიძლება იყოს წესდება, ხელშეკრულება, პროგრამა, შეთანხმება, ან სხვა.);
2. საერთაშორისო ორგანიზაციის სტრუქტურის განსაზღვრა და ამოქმედება;
3. ხელმძღვანელი ორგანოების შექმნა და ფუნქციონირება (ასეთი ორგანოებია აღმასრულებელი საბჭო, სამდივნო, გენერალური მდივანი, პრეზიდენტი, კონფერენცია, ასამბლეა, სესია და სხვა.).

საერთაშორისო ორგანიზაციის დაფუძნების ყველაზე მიღებული ორგანიზაციული ფორმაა საერთაშორისო ხელშეკრულება. ხელშეკრულების ტექსტის შემუშავებისა და მიღებისათვის იწვევენ საერთაშორისო კონფერენციას. დამფუძნებელი სამართლებრივი დოკუმენტის მიღების დღე ითვლება საერთაშორისო ორგანიზაციის შექმნის თარიღად.

საერთაშორისო ორგანიზაციების კლასიფიკაცია ორი ძირითადი პრინციპით მიმდინარეობს:

1. ორგანიზაციული და
2. მრავალმხრივი რეგულირებით.

ორგანიზაციული პრინციპი ნიშნავს იმის დადგენას, ეკუთვნის თუ არა ესა თუ ის საერთაშორისო ორგანიზაცია გაეროს სისტემას. აგრეთვე, უნდა დადგინდეს საერთაშორისო ორგანიზაციების პროფილი და მათი საქმიანობის მიზნები. ამ მიდგომის საფუძველზე, ორგანიზაციები შეიძლება დავყოთ შემდეგ ჯგუფებად:

1. გაეროს სისტემის სამთავრობათშორისი ინსტიტუტები;

2. გაეროს სპეციალიზებული დაწესებულებები (სპეციალური კომპეტენციის საერთაშორისო ორგანიზაციები);

3. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც გაეროს სისტემის ფარგლებში ეგრეთწოდებული საკონსულტაციო სტატუსით სარგებლობენ, მაგრამ არ არიან საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები;

4. საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც არ შედიან გაეროს სისტემაში;

5. რეგიონული საერთაშორისო ორგანიზაციები.

მრავალმხრივი თანამშრომლობის რეგულირების პრინციპის მიხედვით საერთაშორისო ორგანიზაციების ძირითადი ჯგუფებია:

1. საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქვეყნებს შორის პოლიტიკური ურთიერთობების დარეგულირებას;

2. საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც არეგულირებენ ქვეყნებს შორის ეკონომიკურ თანამშრომლობას;

3. საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც არეგულირებენ სახელმწიფოთა შორის სოციალურ ურთიერთობებს;

4. საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა რეგულირების სფეროა ტურიზმი, განათლება, მეცნიერება, სპორტი, ვაჭრობა და ა.შ.;

5. საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც არეგულირებენ ასოციაციების, ფედერაციების საქმიანობას, ასევე ურთიერთობებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის ისეთ სფეროებში, როგორიცაა მაგალითად პოლიტიკა, ეკონომიკა, კულტურა და სხვა;

6. ამ ჯგუფს მიეკუთვნებიან რეგიონული საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა საქმიანობას საფუძვლად უდევს ისეთი ურთიერთობების დარეგულირება, როგორიცაა პოლიტიკა, ეკონომიკა, სოციალური სფერო, განათლება, გარემოს დაცვა, რელიგია და სხვა.

საერთაშორისო ორგანიზაციები მოიცავენ ურთიერთობათა სხვადასხვა ასპექტს, იქმნებიან სხვადასხვა დარგში და გააჩნიათ განსაზღვრული თავისებურებები და სპეციფიკური ნიშნები.

საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციის სისტემა ითვლის 4

ათასზე მეტ საერთაშორისო და რეგიონულ ორგანიზაციას, რომელთაგან 300-ზე მეტი სამთავრობათაშორისი ორგანიზაციაა. ეკონომიკური ორგანიზაციების სისტემაში უმთავრესი ადგილი უკავია სავალუტო-საკრედიტო და საფინანსო ორგანიზაციებს. ასეთებია საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, რეკონსტრუქციისა

და განვითარების საერთაშორისო ბანკი, საერთაშორისო ფინანსური კორპორაცია, განვითარების საერთაშორისო ასოციაცია, საერთაშორისო სავაჭრო ცენტრი, მსოფლიო ბანკის ჯგუფი და მრავალი სხვა. არსებობს ასევე მსოფლიო ეკონომიკის ცალკეული დარგების მიხედვით შექმნილი საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა შორის აღსანიშნავია ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ორგანიზაცია, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია, საერთაშორისო ენერგეტიკული სააგენტო, შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია და ა.შ

ისეთი ორგანიზაციები, როგორცაა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, ევროპის საბჭო, ევროპის კავშირი, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია, სუამი, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა, აფრიკის სახელმწიფოთა კავშირი მიეკუთვნებიან ზოგადი-ფართო კომპეტენციის საერთაშორისო ორგანიზაციების ჯგუფს.

ასევე იქმნება სასურსათო და სასოფლო-სამეურნეო ორგანიზაციები, რომლებიც ცდილობენ ხელი შეუწყონ სოფლის მეურნეობის განვითარებას.

უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სამხედრო-პოლიტიკური ორგანიზაციების ჩამოყალიბებას. ასეთი ორგანიზაციების თვალსაჩინო და ჯერჯერობით ერთადერთი უნიკალური მაგალითია ჩრდილო ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია (ნატო).

არსებობს სოციალურ-კულტურული პროფილის, პროფკავშირების, მშვიდობის მომხრეთა, პროფესიონალთა საერთაშორისო ორგანიზაციები.

ზემოთ ჩამოთვლილი ორგანიზაციები მოიცავს ეკონომიკური, პოლიტიკური, სოციალური, კულტურული ცხოვრების მხოლოდ ძირითად, უმთავრეს სფეროებს.

ორგანიზაციების დაყოფა გეოგრაფიული პრინციპის მიხედვით

გეოგრაფიული დანაწილების მიხედვით, ორგანიზაციები იყოფა უნივერსალურ და რეგიონულ საერთაშორისო ორგანიზაციებად.

რაც შეეხება რეგიონულ საერთაშორისო ორგანიზაციებს, ისინი მოიცავენ გარკვეული გეოგრაფიული რეგიონის სახელმწიფოებს და ამ რეგიონის უშიშროების, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და სხვა პრობლემების გადაწყვეტის მიზნებს ემსახურებიან.

უნივერსალურს მიეკუთვნებიან ისეთი ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია საერთაშორისო თანამშრომლობის სხვადასხვა საკითხის მოწესრიგება მსოფლიოს ყველა ან თითქმის ყველა სახელმწიფოს მონაწილეობით. ამის გარდა, საერთაშორისო ორგანიზაციები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან კომპეტენციის მიხედვით – ზოგად საერთაშორისო ორგანიზაციებს მიეკუთვნებიან ის ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია საკითხთა ფართო სპექტრის რეგლამენტაცია, ხოლო სპეციალური კომპეტენციის მქონე, ანუ სპეციალიზებული ორგანიზაციები ვიწრო, სპეციალური დანიშნულების საკითხების მოწესრიგებას ემსახურებიან.

უნივერსალურ საერთაშორისო ორგანიზაციას მიეკუთვნება გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, რომლის მთავარი მიზანია მშვიდობის დაცვა და ხალხთა თანამშრომლობის განვითარება. ასევე, უნივერსალურ ორგანიზაციებს მიეკუთვნებიან გაეროს სისტემის სამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციები.

დასკვნა

ზოგიერთი მეცნიერი საერთაშორისო ორგანიზაციების უფლებრივ მდგომარეობას აზვიადებს და მათ მიაწერს “სახელმწიფოებრივ”, მსოფლიო მთავრობის ფუნქციას და ამით წევრ სახელმწიფოებს უპირისპირებს.

რა თქმა უნდა, არ შეიძლება გავიგვივოთ სახელმწიფოს და საერთაშორისო ორგანიზაციების უფლებები და მოვალეობები. სახელმწიფო არის პირველადი, ძირითადი სუბიექტი, საერთაშორისო ორგანიზაცია კი მეორადი, წარმოებული სუბიექტია, რომლის უფლებები და მოვალეობები ზუსტადაა განსაზღვრული კონკრეტული ორგანიზაციის წესდებით.

კითხვები საკვანძო საკითხებზე

1. რომელი საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზეა ჩამოყალიბებული საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართლის ძირითადი პრინციპები?
2. რა ძირითადი პრინციპების საფუძველზე განსხვავდება ერთმანეთისაგან საერთაშორისო სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციები?
3. რა ძირითადი პრინციპების საფუძველზე განსხვავდება ერთმანეთისაგან საერთაშორისო უნივერსალური და რეგიონული ორგანიზაციები?
4. დაახლოებით რამდენი საერთაშორისო სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაცია არსებობს 21-ე საუკუნის დასაწყისში?
5. როგორი უნდა იყოს საერთაშორისო სამთავრობათაშორისი საერთაშორისო ორგანიზაციის ძირითადი სტრუქტურა?
6. რითი განსხვავდება ერთმანეთისაგან საჯარო და დახურული ტიპის საერთაშორისო სამთავრობათშორისი ორგანიზაციები?

საკითხავი ლიტერატურა

- ვ. ქარუმიძე, საერთაშორისო ორგანიზაციები, თსუ-ს გამომცემლობა, 2002.
- ლევან ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, 2001.
- ლევან ალექსიძე, გაეროს წესდება, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, თბილისი, 1985.
- გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება, თბილისი, 2001.
- Basic facts about the United Nations, New York, 2004
- T.G. Weiss. D. Forsythe, The United Nations and Changing World Politics. Westviewpress. Oxford, 1997

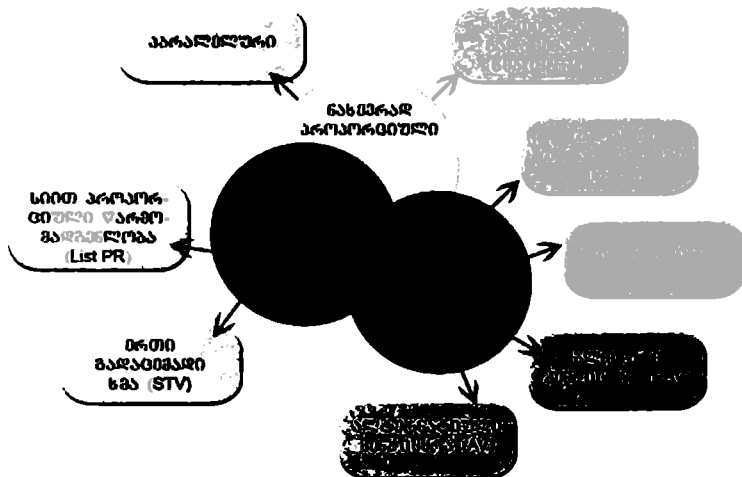
ბიბლიოგრაფია

- ✓ ვ. ქარუმიძე, საერთაშორისო ორგანიზაციები. თსუ, 2002. გვ. 34
- ✓ Коляп К. Международные Организации и учреждения. Москва. 1972. Стр. 15-16
- ✓ Basic Facts about the United Nations, New- York, 2004, pp. 3-5
- ✓ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება, თბილისი, 2001.

საარჩევნო სისტემები სისტემების მიმოხილვა

დღესდღეობით მსოფლიოში ასეულობით საარჩევნო სისტემა და მათი სხვადასხვა მოდიფიკაცია გამოიყენება. მათი განხილვის გამარტივების მიზნით, საარჩევნო სისტემები სამ დიდ ოჯახად იყოფა: (1) მაჟორიტარულ/პლურალური, (2) ნახევრად პროპორციული და (3) პროპორციული. მათ შორის შესაძლებელია გამოიყოს შემდეგი ქვეტიპები:

მაჟორიტარული/პლურალური სისტემები. უბრალო უმრავლესობის სისტემა (FPTP)

უბრალო უმრავლესობის სისტემა პლურალურ/მაჟორიტარული სისტემის უმარტივესი ფორმაა. იგი გამოიყენება ერთმანდატიან ოლქებში კანდიდატთა არჩევის დროს. უბრალო უმრავლესობის სისტემის დროს იმარჯვებს ის, ვინც ყველაზე (სხვებზე) მეტ ხმას მოიპოვებს. თეორიულად ეს ნიშნავს, რომ შეიძლება გაიმარჯვოს 2 ხმით, თუ დანარჩენებმა მხოლოდ ერთი ხმა მიიღეს.

ბლოკური კენჭისყრა (BV)

ბლოკური კენჭისყრა გამოიყენება მრავალმანდატიან ოლქებში. თითოეულ ამომრჩეველს აქვს იმდენი ხმა, რამდენი კანდიდატიც არის ასარჩევი მოცემულ ოლქში. საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატები დაიკავებენ მანდატებს, მიუხედავად მათი ხმების პროცენტული

მაჩვენებლისა.

პარტიული ბლოკური კენჭისყრა (PBV)

ბლოკური კენჭისყრისგან განსხვავებით, პარტიული ბლოკური კენჭისყრის დროს ამომრჩეველი ხმას აძლევს ერთ რომელიმე პარტიას; ხოლო პარტია, რომელიც ყველაზე მეტ ხმას მიიღებს, ისაკუთრებს ყველა მანდატს მოცემულ საარჩევნო ოლქში. ეს სისტემა ცნობილია, როგორც "გამარჯვებულს ეკუთვნის ყველა მანდატი".

ალტერნატიული კენჭისყრა (AV)

ალტერნატიული კენჭისყრა გამოიყენება ერთმანდატიან ოლქში. ხმის მიცემის დროს ამომრჩეველები უპირატესობას ანიჭებენ რანგირების მიხედვით: მაგალითად, ყველაზე მისაღებ კანდიდატს ანიჭებენ 1-ს, და ა.შ. პრიორიტეტის მიხედვით. ალტერნატიულ კენჭისყრას „პრეფერენციულსაც“ უწოდებენ. გამარჯვებულმა კანდიდატმა უნდა მიიღოს პირველი პრეფერენციების აბსოლუტური უმრავლესობა; წინააღმდეგ შემთხვევაში, საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატებისთვის ხდება მეორე ტურის გადათვლა - მეორე პრეფერენციების დათვლა, რომ გამოვლინდეს კანდიდატი ხმების აბსოლუტური უმრავლესობით.

ორ-ტურიანი სისტემა (TRS)

ორ-ტურიანი სისტემა გამოიყენება ერთმანდატიან ოლქში; ამომრჩეველს აქვს ერთი ხმის უფლება; თუ ვერც ერთი კანდიდატი ხმების აბსოლუტურ უმრავლესობას ვერ მოიპოვებს, მაშინ ტარდება მეორე ტური ორი საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატებისთვის. მეორე ტურის გამარჯვებული იქნება კანდიდატი, რომელიც მიიღებს ხმათა აბსოლუტურ უმრავლესობას. მეორე ტურის გამარტივებული სისტემით, მეორე ტურში არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც ხმათა მეტ რაოდენობას დააგროვებს (უბრალო უმრავლესობა).

ნახევრად პროპორციული სისტემები ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემა (SNTV)

ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემა გამოიყენება მრავალმანდატიან ოლქში; ამომრჩეველი ხმას აძლევს მხოლოდ ერთ კანდიდატს. საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატები დაიკავენ მანდატებს მოცემულ ოლქში.

შეზღუდული კენჭისყრა (LV)

სისტემა გამოიყენება მრავალმანდატიან ოლქში. ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემისგან განსხვავებით, ამომრჩევლებს ეძლევათ რამდენიმე, მაგრამ დადგენილ მანდატებზე უფრო ნაკლები ხმა. შედეგების დათვლა წარმოებს ისევე, როგორც ერთი არაგადაცემადი ხმის სისტემისას, ე.ი. იმარჯვებენ კანდიდატები, რომლებიც ყველაზე მეტ ხმას დააგროვებენ. ეს სისტემა ძირითადად გამოიყენება ადგილობრივი არჩევნების დროს.

პარალელური სისტემები (Paralell)

პარალელურ სისტემების დროს იქმნება ერთი მრავალმანდატიანი ოლქი (ქვეყნის მასშტაბით) პროპორციული არჩევნებისთვის და რამდენიმე ერთმანდატიანი ოლქები მაჟორიტარული არჩევნებისთვის. ამომრჩეველი იღებს ორ ბიულეტენს და უფლება აქვს აირჩიოს ერთი პარტია და ერთი კანდიდატი. ერთმანდატიან ოლქში არჩეულად ჩაითვლება საუკეთესო შედეგის მქონე კანდიდატი; ხოლო, საერთო ეროვნულ დონეზე (ერთ მრავალმანდატიან ოლქში) გამარჯვებულად ითვლება ის პარტია/პარტიები, რომლებიც გადალახავენ საარჩევნო ბარიერს. ბარიერგადალახული პარტიები მიიღებენ მანდატებს მიღებულ ხმათა პროცენტების პროპორციულად.

პროპორციული შერეული მანდატები (Mixed Member Proportional)

პროპორციული შერეული მანდატების სისტემა, ისე როგორც ის გამოიყენება გერმანიაში და ახალ ზელანდიაში, ბოლივიაში, იტალიაში, მექსიკაში, ვენესუელასა და უნგრეთში, ცდილობს გააერთიანოს ორივე სისტემის (მაჟორიტარული და პროპორციული წარმომადგენლობის) დადებითი ასპექტები. პარლამენტის ერთი პორცია (უხეშად ეს არის წევრების ნახევარი გერმანიის, ბოლივიის და ვენესუელის შემთხვევაში) აირჩევა პლურალურ-მაჟორიტარული სისტემით, ძირითადად ერთმანდატიანი ოლქებიდან, და დანარჩენი შევსებულია სიითი პროპორციული სისტემით არჩეული წევრებით. ეს სისტემა სტრუქტურით ძალიან გავს პარალელურ სისტემას, თუმცა გამორჩეული მახასიათებელი არის ის, რომ სიითი პროპორციულობით მიღებული მანდატები ნებისმიერი დისპროპორციის კომპენსირებას ახდენს, რომელიც გამოიწვია ერთმანდატიანმა მაჟორიტარულმა არჩევნებმა. მაგალითად. თუ ერთი პარტია მოიგებს ეროვნული ხმების 10 პროცენტს და ვერ მიიღებს ერთმანდატიანი ოლქებიდან ვერცერთ მანდატს, მაშინ ამ შემთხვევაში მათ გადაეცემათ უფრო მეტი პროპორციული მანდატი იმისთვის, რომ მოხდეს მათი

წარმომადგენლობის პროპორციის უზრუნველყოფა დაახლოებით 10 პროცენტამდე. ამ მოქმედი სისტემის 7 ქვეყანაში (ერთ-ერთის გარდა) საოლქო მანდატები ივსება ხმების უბრალოდ უმრავლესობის სისტემით, უნგრეთი კი იყენებს ორპროპორციულ სისტემას. იტალიის მეთოდი უფრო რთულია: პარლამენტის მანდატების 1/4 დარეზერვებულია ერთმანდატიან ოლქებში "გაფლანგული ხმების" საკომპენსაციოდ. ვენესუელაში არის უბრალო უმრავლესობის სისტემით ასარჩევი 102 მანდატი, სიითი პროპორციული სისტემით ასარჩევი 87 მანდატი და 15 პროპორციული სარეზერვო მანდატები. მექსიკაში 200 სარეზერვო მანდატია უბრალო უმრავლესობის სისტემით ასარჩევი 300 მანდატის საკმაოდ მაღალი დისბალანსის საკომპენსაციოდ, მაგრამ დამატებითი დებულება აცხადებს, რომ არცერთ პარტიას არ შეუძლია მოიგოს 315 მანდატზე მეტი და თუ რომელიმე მიიღებს 60%-ზე ნაკლებს, მაქსიმუმია 300 მანდატი.

პროპორციული სისტემები, სიითი პროპორციული წარმომადგენლობა (PR List)

სიითი პროპორციული წარმომადგენლობის სისტემის დროს იქმნება ერთი მრავალმანდატიანი ოლქი (ქვეყნის მასშტაბით); ამომრჩეველი ხმას აძლევს ერთ პარტიულ სიას (პარტიას). გამარჯვებულად ითვლება ის პარტია/პარტიები, რომლებიც გადალახავენ საარჩევნო ბარიერს. ბარიერგადალახული პარტიები მიიღებენ მანდატებს მიღებულ ხმათა პროცენტების პროპორციულად. პარტიული სიიდან მანდატების მინიჭება ხდება პარტიულ სიებში მათი რიგითობის შესაბამისად. მანდატების რაოდენობა = პარტიის ხმები X მანდატების რაოდენობაზე ÷ გამარჯვებული პარტიების საერთო ხმებზე.

ერთი გადაცემადი ხმის სისტემა (STV)

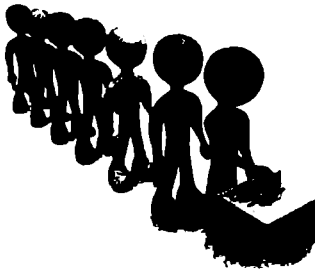
ეს სისტემა გამოიყენება მრავალმანდატიან ოლქებში, სადაც ამომრჩეველები ახდენენ კანდიდატთა რანგირებას ბიულეტენებში, უპირატესობის მიხედვით. როგორც წესი, ისევე როგორც ალტერნატიული კენჭისყრის დროს, ამომრჩეველები რანგირებას სურვილის მიხედვით ახდენენ - მათ არ ევალებათ ყველა კანდიდატის რანგირება. გამარჯვებულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს კვოტით გამოთვლილ საჭირო ხმათა რაოდენობას. დათვლის პირველ ეტაპზე მოწმდება კანდიდატების პირველ უპირატესობათა საერთო რაოდენობა. ნებისმიერი კანდიდატი, რომელიც მიიღებს პირველ უპირატესობათა უმეტესობას, რაც აღემატება დადგენილ კვოტას, არჩეულად ითვლება. თუ ვერც ერთი ვერ შესწვდა კვოტას,

მაშინ კანდიდატი ხმათა უმცირესი რაოდენობით არჩევნებს გამოეთიშება. მისთვის მიცემული მეორე უპირატესობები დარჩენილ კანდიდატთა შორის გადანაწილდება. ამავე დროს, უკვე არჩეულ კანდიდატთა მიერ მიღებული "ზედმეტი" ხმები (კვოტაზე მეტი) ბიულეტენში აღნიშნული მეორე უპირატესობის მიხედვით გადანაწილდება. პროცესი გრძელდება მანამ, ვიდრე ოლქებში ყველა მანდატი გადანაწილდება.

საარჩევნო ადმინისტრაციის ტიპები

დღეისათვის მსოფლიოში სხვადასხვა სახის საარჩევნო ადმინისტრაციის ტიპები არსებობს. იმის დასადგენად, თუ რა სახის ორგანო მოქმედებს ამა თუ იმ ქვეყანაში, პირველ რიგში, უნდა გავეცნოთ კონკრეტული ქვეყნის კონსტიტუციას ან საარჩევნო

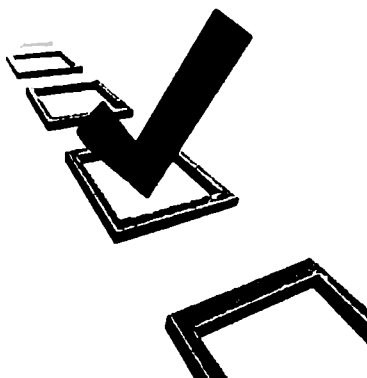
კანონს. იგულისხმება, რომ ეს საკითხი გათვალისწინებულია კანონმდებლობით, თუმცა შესაძლოა ეს ყოველთვის არ შეესაბამებოდეს სინამდვილეს. მაგალითად, რუმინეთში საარჩევნო კანონით გათვალისწინებულია დროებითი ცენტრალური საარჩევნო ბიუროს ჩამოყალიბება კენჭისყრის თარიღის გამოცხადებიდან რამდენიმე დღეში. სამხრეთ კორეაში კანონი ითვალისწინებს მუდმივი საარჩევნო კომისიის არსებობას, რომლის წევრთა უფლებამოსილების ვადაა 6 წელი. ალბანეთში კი, პირიქით, თავდაპირველად კანონით გათვალისწინებული იყო დროებითი ცენტრალური საარჩევნო კომისია. საერთაშორისო ზემოქმედების შედეგად საარჩევნო კანონი შეიცვალა და შეიქმნა მუდმივი საარჩევნო ორგანო. რა თქმა უნდა, გასათვალისწინებელია სხვა გარემოებებიც. მათ შორის ერთ-ერთი უმთავრესია ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა. აქვს თუ არა ქვეყანას იმის ფინანსური შესაძლებლობა, რომ ჰყავდეს მუდმივმოქმედი

ცენტრალური საარჩევნო ორგანო, თუ ქვეყანა იძულებულია დასჯერდეს დროებითი ჯგუფის მიერ შესრულებულ საარჩევნო საქმიანობას დროის მოკლე მონაკვეთში, და იმედი იქონიოს, რომ სტაბილური ეკონომიკის პირობებში იგი მუდმივმოქმედი ორგანო გახდება? შესაძლებელია თუ არა, მუდმივ სამთავრობო ორგანოს დაეკისროს საარჩევნო ადმინისტრაციის ფუნქციები, მისი უშუალო ვალდებულებების პარალელურად? და კიდევ, როგორ ახორციელებენ უცხოელი დონორი ორგანიზაციები დახმარებას საარჩევნო ორგანოს ჩამოყალიბება-დაფუძნებაში? ყველა ზემოხსენებული მოსაზრება ძალზე მნიშვნელოვანია. მისი შექმნის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილების მიუხედავად, საარჩევნო ორგანო ვალდებულია უზრუნველყოს საარჩევნო პროცესის ერთიანობა.

კითხვები საკანონო საკითხებზე

1. რა გავლენა შეიძლება იქონიოს არჩევნების შედეგებზე საარჩევნო სისტემამ?
2. როგორი ტიპის საარჩევნო სისტემებს იცნობთ?
3. რომელი საარჩევნო სისტემა იქნება თქვენი აზრით ყველაზე ეფექტური ჩვენი ქვეყნისათვის და რატომ?

აქტიური მოქალაქეობა და სამოქალაქო ჩართულობა

ნათია გორგაძე

შესავალი

დღეს ბევრს ლაპარაკობენ სამოქალაქო საზოგადოების როლისა და ფუნქციის შესახებ დემოკრატიული რეფორმების ხელშეწყობისა და ქვეყნის ტრანსფორმაციის საქმეში.

საზოგადოების სამოქალაქო ჩართულობა მთელ მსოფლიოში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს და დიდ როლს თამაშობს როგორ სოციალური პროგრამების, ასევე პოლიტიკის შექმნისა და განხორციელების ყველა ეტაპზე. მეტიც, მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ბოლოდროინდელი ტენდენციების მიხედვით, სამოქალაქო საზოგადოებრივი გაერთიანებები თვითონ იღებენ ვალდებულებასა და პასუხისმგებლობას არა მხოლოდ სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელებისათვის, არამედ აქტიურად არიან ჩართულები ყველა იმ ინიციატივაში, რომლებიც სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ კულტურულ პოლიტიკაზე ახდენს ზეგავლენას.

საბჭოთა კავშირის დაშლამ საქართველოში ღირებულებათა გადაფასების შეუქცევად პროცესს დაუდო სათავე, რაც ყველა მოქალაქის ცხოვრებას შეეხო. გაუქმდა ის კავშირები, მოქალაქეთა ცხოვრების სულიერი და იდეოლოგიური კონტროლის მექანიზმს რომ წარმოადგენდა და მათში გაწევრიანება, ფაქტობრივად, სავალდებულო იყო ყველა იმ ადამიანისათვის, ვინც სამოქალაქო, საზოგადოებრივ თუ პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოსვლას გეგმავდა. მეორე მხრივ, საბჭოთა პერიოდის ინსტიტუციები – კომუნისტური პარტია, კომკავშირი, პროფკავშირი იყო იმ ტიპის ინსტიტუტები, რომელთაც კოორდინაციის მძლავრი და კარგად განვითარებული მექანიზმები გააჩნდა. ამ პერიოდში წარმოიშვა ის გარდამავალი ეტაპი, რომელიც ახალი მექანიზმის აუცილებლობის გაცნობიერებამდე გარკვეულ ვაკუუმს გულისხმობდა. თუმცადა, პირველი სამოქალაქო საზოგადოებრივი და არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩამოყალიბება საქართველოში ჯერ კიდევ 90-იან წლებში, დამოუკიდებლობის მოპოვებისთანავე დაიწყო. ეს კი გარკვეულწილად განპირობებული იყო იმ ახალი რეალობით, რომელიც ეროვნული ღირებულებითი სისტემების ჩამოყალიბებას გულისხმობს და რაც მოქალაქეთა

ახალ მისწრაფებებსა და ინტერესებს აერთიანებს. 2003 წლის რევოლუცია და მისი შემდგომი პერიოდი კიდევ ერთი სერიოზული გამოცდა აღმოჩნდა ახალგაზრდა, ჩამოუყალიბებელი სამოქალაქო საზოგადოებისა და მისი შემდგომი ფორმირებისათვის. ახალმა ეტაპმა ახალი გამოწვევების, ტენდენციების, სირთულეებისა და ამოცანების წინაშე დააყენა მოქალაქეები და სამოქალაქო გაერთიანებები.

ამ სტატიის მიზანია, მკითხველს მკაფიოდ დავანახოთ მოქალაქეობის, სამოქალაქო საზოგადოების კონცეფციები და მახასიათებელი ნიშნები, გავანალიზოთ აქტიური მოქალაქისა და სამოქალაქო მონაწილეობის მექანიზმები და განვიხილოთ ისინი საქართველოს რეალობასთან მიმართებით.

ადამიანის უფლებები და თავისუფლება

ადამიანის უფლებათა თეორიისათვის ძირითად კონცეფციად თანდაყოლილი ადამიანური ღირსების ცნება მიიჩნევა. ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები არ არის სახელმწიფოს მიერ მოტანილი სიკეთე. ისინი სახელმწიფოსგან დამოუკიდებლად არსებობენ. ადამიანის უფლებები არის

ზნეობრივი და სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობა, რომელიც, ერთი მხრივ, აისახება ეროვნულ საკონსტიტუციო და საერთაშორისო სამართლებრივ სივრცეში, მეორე მხრივ, განსაზღვრავს ადამიანის საზოგადოებასთან, საზოგადოების წევრებთან და სახელმწიფოსთან თანაცხოვრებისა და ურთიერთ მიმართების პირობებს.

ადამიანის უფლებების პატივისცემისა და დაცვის მოძრაობა თითოეული მოქალაქის უფლებებს საერთაშორისო დონეზე განსაზღვრავს და გლობალური სტანდარტიზაციისაკენ ისწრაფვის. საერთაშორისო ნორმებით განსაზღვრული ადამიანის უფლებები ერთნაირად ეხება კენიის, ინდოეთის, იემენის, ბელგიისა თუ საქართველოს მოქალაქეს.

თუ კარგად გავანალიზებთ, ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები ის მინიმალური სტანდარტია, რომელიც საშუალებას აძლევს ნებისმიერ სახელმწიფოსა და მთავრობას, რომ მასზე, ეროვნული ფასეულობების შესაბამისად, დააფუძნოს სამართლებრივი და პოლიტიკური გადაწყვეტილებები. ამ მინიმალური სტანდარტის გათვალისწინებით, სახელმწიფოს საშუალება ეძლევა მიიღოს და

განახორციელოს დემოკრატიული გადაწყვეტილებები, ეს სტანდარტი საზოგადოებრივი მსოფლმხედველობის, მორალის, რელიგიური მრწამსის, კულტურული თვითმყოფადობის შესაბამის კანონებში ასახოს. ამასთან, ნებისმიერი მთავრობის ძირითადი ვალდებულება ისაა, რომ უზრუნველყოს მოქალაქეთა უსაფრთხოება და პირადი კეთილდღეობა ისე, რომ არ შელახოს, დაიცვას სხვა მოქალაქეების ანალოგიური უფლებები. სახელმწიფო ვალდებულია ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებთან მიმართებით სამ დონედ იყოფა:

1. პატივისცემის ვალდებულება, რომელიც ადამიანის ღირსების პატივისცემას გულისხმობს;
2. დაცვის ვალდებულება სახელმწიფოს ავალდებულებს საკონონდებლო დონეზე ასახოს და აღიაროს ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები;
3. შესრულების ვალდებულება, რომელიც სახელმწიფოსგან საკანონდებლო დონეზე აღიარებული უფლებების დასაცავად, ხელშეწყობისა და უზრუნველყოფისათვის გარკვეული მექანიზმების შემუშავებას გულისხმობს.

ადამიანის უფლებათა ზოგადი კონცეფცია ეფუძნება ისეთ ღირებულებებს, როგორებიცაა ღირსება, თავისუფლება, თანასწორობა, ტოლერანტობა, დემოკრატია და სამართლიანობა. ხოლო სახელმწიფოებრივი ჩარჩოები აერთიანებს შემდეგ პრინციპებს:

- ადამიანის უფლებები თანდაყოლილი, განუყოფელი და ხელშეუვალია;
- ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები სახელმწიფოს მთელ ტერიტორიაზე ერთიანი უნდა იყოს;
- ადამიანის უფლებები და თავისუფლება გამორიცხავს რაიმე (რასობრივი, ეთნიკური, სარწმუნოებრივი) ნიშნით დისკრიმინაციას;
- ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები საშუალებას აძლევს მოქალაქეს, განახორციელოს ძალაუფლების კონტროლი, რათა სახელმწიფომ არ უგულებელყოს ან არ გადალახოს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების საზღვრები;
- ადამიანის უფლებების სოციალური, კულტურული, პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ასპექტები თანაბრად ფასებულია;

- ადამიანის უფლებები უნდა დარეგულირდეს კანონმდებლობით;
- ადამიანის უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში და კონსტიტუციისა და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების შესაბამისად (სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ჯანმრთელობის საფრთხის და სხვა შემთხვევები და ვითარებები). შეზღუდვები ვითარების ადეკვატური პროპორციით უნდა ხორციელდებოდეს და მოიხსნას ვითარების ნორმალიზაციისთანავე;
- ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები უნივერსალური ღირებულებაა და თანასწორობის პრინციპზეა დაფუძნებული;
- კოლექტიური უფლებები არ უნდა ზღუდავდეს და ეწინააღმდეგებოდეს ინდივიდუალურ უფლებებსა და სტატუსს.

ადამიანის უფლებები თავისი ისტორიისა და თვისობრივი განსხვავებების მიხედვით, 3 თაობად იყოფა.

ადამიანის უფლებები თაობების მიხედვით		
პირველი თაობის უფლებები - სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები, ნეგატიური უფლება.	მეორე თაობის უფლებები - სოციალური, კულტურული და ეკონომიკური უფლებები, პოზიტიური უფლება	კოლექტიური უფლებები (მე-20 საუკუნის 60-იანი წლებიდან)
სამოქალაქო უფლებები იძლევა ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობის მინიმალურ გარანტიას, მაგ. სიცოცხლის, ღირსების უფლებები, წამების დაუშვებლობა, დისკრიმინაციის დაუშვებლობა, პირადი ცხოვრების ხელშეუვალობის უფლებები, სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლება, გადაადგილების უფლება. პროცესუალური უფლებები სამოქალაქო უფლებების ნაწილად ყალიბდება და უზრუნველყოფს იურიდიულ და პოლიტიკურ ინსტიტუტებთან შეხებაში მყოფ ინდივიდთა დაცვას. მაგალიტად, უდანაშაულობის პრეზუმფცია, სამართლიანი სასამართლო და ა.შ. პოლიტიკური უფლებები უზრუნველყოფს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლებებს - სახელმწიფოს მართვაში მონაწილეობა, არჩევანის თავისუფლება, გაერთიანებებისა და კავშირების შექმნის უფლება, შეკრებისა და მანიფესტაციების თავისუფლებლება.		

სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული უფლებები
უზრუნველყოფს ადამიანების ღირსეული ცხოვრების პირობებს. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებებისგან განსხვავებით, ეს უფლებები აცხადებენ, თუ რის გაკეთება უნდა უზრუნველყოს მთავრობამ. სამუშაოს შოვნის ხელმისაწვდომობა, შრომის სამართლიანი ანაზღაურება, შრომის ჯანმრთელი და უსაფრთხო პირობები, პროფესიული კავშირების შექმნისა და კოლექტიური შეთანხმების უფლება, სოციალური უსაფრთხოება, ჯანმრთელობის დაცვა და განათლება.

კოლექტიური უფლებები: სამოქალაქო და პოლიტიკური შეთანხმება, რომლის ხელმოწერი სახელმწიფოები ვალდებული არიან პატივი სცენ და დაიცვან საკუთარი ხალხის უფლებები, „განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, სქესისა, ენისა, პოლიტიკური ან სხვაგვარი შეხედულებისა, ეროვნული ან სოციალური კუთვნილებისა, საკუთრებისა, წამომშობისა ან სოციალური მდგომარეობისა“. საერთაშორისო სტანდარტებით ეს უფლებები სხვადასხვა ჯგუფისათვის (ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობები, ქალები, რელიგიური და ენობრივი უფლებები) ინდივიდუალურად არის განსაზღვრული.

ადამიანის უფლებრივი მდგომარეობა ყველაზე ზუსტ და ცხად წარმოდგენას იძლევა სახელმწიფოს განვითარების ეტაპის შესახებ, რადგან სწორედ მოქალაქისა და სახელმწიფოს ურთიერთმიმართება არის საზომი, რომელიც განსაზღვრავს სახელმწიფოს სამართლებრივ თუ არასამართლებრივ ბუნებას. მეორე მხრივ, ყველა ხელისუფლება ისწრაფვის ადამიანის უფლებების დარღვევისაკენ, თუმცა ამას არასოდეს არ აღიარებს. პირიქით, ხშირად ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტებს ხსნის ამ ადამიანის ინტერესებიდან გამომდინარე.

საქართველოში ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვისა და განვითარების მდგომარეობას ყოველწლიურად აფასებენ გავლენიანი, სანდო და მნიშვნელოვანი საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციები. შეფასების ინტენსიურობა, მრავლობითობა და შეფასებული ასპექტების მრავალმხრივობა საშუალებას იძლევა, დასკვნები გამოვიტანოთ არსებული მდგომარეობის დინამიკის, ცვლილების ტენდენციების, პროგრესისა და რეგრესის, განსაკუთრებით მტკივნეული და სუსტი მხარეების შესახებ.

აუცილებლად უნდა აღვნიშნოთ ისიც, რამდენად იცნობს და აცნობიერებს თავად მოქალაქე ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს. სწორედ ეს განაპირობებს მოქალაქის მოთხოვნასა და შესაძლებლობას, აკონტროლოს და შეაფასოს პოლიტიკური ლიდერების სამართლებრივი და ზნეობრივი დონე, პოლიტიკური

რეჟიმი, სოციალურ-პოლიტიკური ქმედებები, ჰუმანიტარული საქმიანობის ხარისხი. კარგად გაცნობიერებულ მოქალაქეს მეტად შესწევს უნარი დაიცვას საკუთარი და სხვათა უფლებები და გათავისუფლდეს სახელმწიფოზე ზედმეტი დამოკიდებულებისაგან. მხოლოდ გაცნობიერებულ მოქალაქეს შეუძლია საკუთარი წვლილის შეტანა სამოქალაქო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ჯგუფთა შორის კონფლიქტების პრევენციასა და მოგვარებაში, მის კონსოლიდაციაში. მხოლოდ გაცნობიერებული მოქალაქე ახერხებს საკუთარი უფლებებისა და თავისუფლების იმგვარად დაცვას, რომ არ შელახოს სხვისი და ზნეობრივ პრინციპებზე დააფუძნოს საკუთარი კეთილდღეობა.

აქტიური მოქალაქეთა კონცეფცია

მოქალაქეობრივი აქტიურობა ან, გნებავთ, აქტიური მოქალაქის კონცეფცია მრავალმხრივი და მრავალფუნქციურია და მისი დახასიათებისა და ჩამოყალიბებისათვის ბევრი ერთმანეთის შემავსებელი და გამომრიცხველი მოსაზრება შეიძლება მოვიყვანოთ. თუმცა, ამ საკითხის განხილვა ბევრად უფრო გამარტივდება, თუ პირველ ეტაპზე, ზოგადად, მოქალაქის კონცეფციას განვიხილავთ. ძირითადად, მოქალაქის რაობა სამ სხვადასხვა კრილში განიხილება:

მოქალაქეობა - სამართლებრივი სტატუსი;

უფლებები და პასუხისმგებლობები - რის გაკეთება შეუძლია ან არ შეუძლია მოქალაქეს. ეს კონცეფცია, პრაქტიკულად, სამართლებრივ ფარგლებში სახელმწიფოს მიერ მოქალაქეობის სტატუსს არეგულირებს;

რას მოიმოქმედებს მოქალაქე გამოცდილება და პრაქტიკა, რითაც მოქალაქე საზოგადოებისადმი მისი კუთვნილების დემონსტრირებას ახდენს.

ცხადია, რომ სამივე კონცეფცია ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. პირველი აღწერითი ხასიათისაა, თუმცა მეორე და მესამე კონცეფცია, ფაქტობრივად, მოქალაქის სამართლებრივ-საზოგადოებრივ ხასიათს მოქალაქეობრივ მსოფლმხედველობას აყალიბებს. ამასთანავე, ინდივიდის ეკისრება კარგად გაცნობიერებული პასუხისმგებლობებიც:

1. ადამიანი, რომელიც საზოგადოების სიკეთეებით და შესაძლებლობებით სარგებლობს, ამ რესურსების საკუთარი კეთილდღეობისათვის გამოსაყენებლად უნდა ითვისებდეს და

ემორჩილებოდეს საზოგადოებაში თანაცხოვრების წესებსა და პრინციპებს;

2. თუ ინდივიდი სრულად ან ნაწილობრივ ახორციელებს საკუთარ უფლებებს, მაშინ მან საშუალება უნდა მისცეს სხვებსაც იმავეს კეთებისა. ამ პრინციპის დაუცველობის შემთხვევაში, ყველას გაუჩნდება სხვათა უფლებების შეზღუდვის სურვილი და საშუალება.

სხვადასხვა სახელმწიფო მოქალაქეობის ამგვარ კონცეფციას სხვადასხვა სახელს უწოდებს. „მაღალი სამოქალაქო ცნობიერების“, „მოქალაქეობრივი მოწოდების“, „აქტიური მოქალაქის“ არსებობა საზოგადოებრივი კეთილდღეობის აუცილებელ წინაპირობად მიიჩნევა. ამგვარად, მოქალაქე საზოგადოებრივ ინტერესებს ვიწრო, კერძო ინტერესებზე მაღლა აყენებს. ამგვარი მსოფლმხედველობის მქონე მოქალაქეების სიმრავლე, მათ მიერ განხორციელებული სახელმწიფო მართვა განაპირობებს დემოკრატიული ღირებულებების დამკვიდრებასა და დინამიურ განვითარებას.

შესაბამისად, აქტიური მოქალაქე არის ინდივიდი, რომელიც, ერთი მხრივ, იზიარებს საზოგადოებრივ ღირებულებებს, მეორე მხრივ, თავად იღვწის საზოგადოების განვითარებისათვის. ეს კონცეფცია მორალური და ეთიკური პრინციპებიდან გამომდინარეობს და საზოგადოების წინაშე პასუხისმგებლობისა და ვალდებულებების გრძნობას უკავშირდება. ამ პრინციპების მიხედვით, საზოგადოებრივი სიკეთის შექმნაში მონაწილეობა მოქალაქეობის კარგად გაცნობიერებული, სრულუფლებიანი წევრობის სურვილის მქონე ინდივიდებს ძალუძთ, რომლებიც, სარგებელს სახალხო სიკეთისა და შესაძლებლობების სამართლიანად და დამსახურებულად გამოყენებაში ხედავენ და სურთ, რომ სხვებმაც ისარგებლონ მსგავსი სიკეთეებითა და შესაძლებლობებით.

მიუხედავად იმისა, რომ აქტიური მოქალაქეობის ცნება მრავალი ტიპის ჩართულობასა და მონაწილეობას გულისხმობს, თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოების გამოცდილებასა და მაგალითზე დაყრდნობით აქტიური მოქალაქეობის 7 ძირითადი ინდიკატორი გამოიყოფა.

ესენია:

1. მოხალისეობრივი მუშაობა ორგანიზაციებსა და ქსელებში;
2. ღონისძიებების ორგანიზება და საქმიანობის წარმართვა თემისა და საზოგადოებისათვის;

3. არჩევნებში მონაწილეობა;
4. პოლიტიკური საქმიანობაში მონაწილეობა;
5. ინტერესის ჯგუფებში ჩართულობა;
6. მშვიდობიან პროტესტებში მონაწილეობა;
7. საჯარო დებატებში მონაწილეობა;

მოქალაქეობრივი აქტივობა ადამიანის ბუნებიდან, მისი თანამონაწილეობის სურვილიდან, მოთხოვნილებებიდან და საჭიროებებიდან გამომდინარეობს. „მაღალი სამოქალაქო ცნობიერების“, „მოქალაქეობრივი მოწოდების“ მქონე მოქალაქე თავისთავად არ ყალიბდება. ამისათვის აუცილებელია ინდივიდის მოქალაქედ აღზრდა. მოქალაქეობრივი

აღზრდა დემოკრატიული პრინციპების, უნარ-ჩვევების და ღირებულებების შესწავლით, უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ ცნობიერების ამაღლების, პასუხისმგებლობის გრძნობის განვითარების გზით არის შესაძლებელი. სამოქალაქო განათლების მთავარი მიზანია კი მოქალაქის სულიერი, მორალური, სოციალური და კულტურული თვითშეგნების ამაღლება. ფუნდამენტური საკითხები, რომლებიც მოქალაქეობრივი ცნობიერებისა და მაღალი თვითშეგნების არსებობას ადასტურებს, შემდეგია:

- პოლიტიკური წიგნიერება, რომელიც იდეოლოგიური თეორიების პრაქტიკაში ასახვის შესაძლებლობის, განვითარებისა და შედეგების დანახვის უნარს, ეთიკური და მორალური პოლიტიკის კონცეფციის გაცნობიერების, მიღებისა და აღსრულების სურვილს აერთიანებს;
- სოციალური და მორალური თვითშეგნება, სამართლიანობისა და სამართლის, უფლებების, მოვალეობების და პასუხისმგებლობის სისტემებს აერთიანებს;
- მონაწილეობის სახეები და პრინციპები, რომლებიც ინდივიდის მიერ ცხოვრებისეული მიზნებისა და საზოგადოებრივი ფასეულობების გათავისების უნარებს აერთიანებს;
- მრავალფეროვნებისა და განსხვავებულობის პატივისცემა, რომელიც ცალკეული ჯგუფების თავისებურებების, ამ

ჯგუფებში საკუთარი მიკუთვნების სურვილის, საკუთარი როლის, ფასეულობებისა და ხედვების მასშტაბურობისა და ერთიანობის პირობებში უფრო და უფრო აქტუალური ხდება;

შესაბამისად, შინაარსობრივი და არსობრივი ცნობიერების გარდა, აქტიური თუ ეფექტური მოქალაქეობის მისაღწევად აუცილებელია უნარების კომპლექსური განვითარება. ესენია:

- კომუნიკაციური, რომელიც კვლევისა და ანალიზის შედეგების, საკუთარი შეხედულების ჩამოყალიბების/ფორმირების, დებატებისა და დისკუსიის წარმართვის უნარ-ჩვევებს აერთიანებს.
- სააზროვნო, რომელიც დასაბუთების, რეფლექსიის და სინთეზირების, ანალიზის, შეფასების უნარ-ჩვევებს აერთიანებს.
- თანამშრომლობითი, რომელიც გუნდში მუშაობის, საკუთარი როლისა და ფუნქციის დანახვისა და შესრულების, გუნდის წევრთა დაფასებისა და განვითარების უნარ-ჩვევებს აერთიანებს.
- პრობლემის გადაჭრის, კონფლიქტების პრევენციისა და დარეგულირების, მედიატორის, ფასილიტატორის უნარ-ჩვევებს აერთიანებს.
- შრომითი, რომელიც საზოგადოებრივი კეთილდღეობისათვის საკუთარი პროდუქტიულობისა და ეფექტურობის უნარ-ჩვევებს, ეკონომიკურ-სოციალური კავშირების გააზრებას მოიცავს.

სამოქალაქო მონაწილეობა ორი ტიპის ჩართულობას გულისხმობს:

- ჰორიზონტალური, რომელიც სათემო-საზოგადოებრივ დონეზე მონაწილეობით ხასიათდება (საზოგადოებრივი);
- ვერტიკალური, რომელიც პოლიტიკურ პროცესებსა, თანამშრომლობასა და სახელმწიფო ინსტიტუციებში ჩართულობით ან ინსტიტუციებთან კავშირების არსებობით ხასიათდება (სამოქალაქო).

ამასთან, ჰორიზონტალური მონაწილეობა მეტწილად ვერტიკალურის წინაპირობაა. ეს გარდამავალი ნაბიჯი არც ძალდატანებითია და არც აუცილებელი. თუმცა ვერტიკალური მონაწილეობა რთულდება იმ საზოგადოებრივი კავშირების სისუსტის ან არარსებობის შემთხვევაში, რომელსაც ჰორიზონტალური მონაწილეობა წარმოშობს.

საინტერესოა ასევე ის მიდგომები, რომლებიც/რომელშიც მოქალაქეობის კონცეფციაზე მსჯელობისას გამოიყენება:

სტრუქტურა. როგორია სამოქალაქო საზოგადოების შემადგენლობა? რამდენად ფართო, ცოცხალი და რეპრეზენტულია იგი? რა საკვანძო ურთიერთკავშირები არსებობს საზოგადოებრივ ჯგუფებს შორის? რა რესურსებია მათ ხელში?

- **სივრცე/გარემო.** რა პოლიტიკურ, სოციალურ-ეკონომიკურ, კულტურულ და სამართლებრივ გარემოში არსებობს სამოქალაქო საზოგადოება? ამ ფაქტორებიდან თუ ახდენს რომელიმე სამოქალაქო საზოგადოებაზე სერიოზულ დადებით ან უარყოფით გავლენას?
- **ღირებულებები.** რა ღირებულებების მატარებელია სამოქალაქო საზოგადოება და რომელი ფასეულობების დამკვიდრებას ისახავს უპირველეს მიზნად?
- **გავლენა.** რა გავლენას ახდენს სახელმწიფოს ცხოვრებაზე სამოქალაქო საზოგადოება? რამდენად ეფექტურია იგი სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური პრობლემების მოგვარებასა და სახალხო დოვლათის შექმნაში? რა გავლენას ახდენს საჯარო პოლიტიკაზე?

ეჭვგარეშეა, რომ აქტიური მოქალაქეობა თანაბრად სასარგებლოა, როგორც პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის, ასევე საზოგადოებრივ საქმიანობაში აქტიური ჩართულობის პირობებშიც. ამგვარად, თუ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ საქმიანობაში მონაწილეობის ფორმებს უფრო დეტალურად დავახასიათებთ, დავინახავთ, რომ პოლიტიკური

მონაწილეობის ძირითადი ფორმებია:

ხმის მიცემა არჩევნებზე;

- პოლიტიკურ დიალოგსა და დებატებში მონაწილეობა;
- მშვიდობიანი პროტესტის ფორმები, მაგალითად, პეტიციების შემუშავება ან მათი ხელმოწერა;
- პოლიტიკური პარტიის მხარდაჭერა თავად პარტიის ან კანდიდატისათვის ფინანსური დახმარების ან საინფორმაციო/საარჩევნო კამპანიაში ჩართვის გზით;

- დამოუკიდებელი გამოძიების წარმართვა ხელისუფლების ან პოლიტიკური პარტიის დარღვევების აღმოსაჩენად;
- საჯარო თანამდებობაზე მუშაობა;
- სხვადასხვა ფორმით სამოქალაქო დაუმორჩილებლობის გამოხატვა.

მონაწილეობის ყველა ზემოთ აღწერილი ფორმა დემოკრატიული სახელმწიფოებისათვის არის დამახასიათებელი. თანამედროვე პოლიტიკური დემოკრატიის პირობები გულისხმობს იმ მინიმალური პროცედურული პირობების არსებობასა და დაკმაყოფილებას, რომელიც შემდეგ საკითხებს მოიცავს:

- 1) მთავრობის გადაწყვეტილებები კონტროლდება არჩეული პირების მიერ;
- 2) არჩევნები ტარდება რეგულარულად და სამართლიანად;
- 3) სრულწლოვან მოქალაქეთა აბსოლუტური უმრავლესობა უფლებამოსილია მისცეს ხმა;
- 4) სრულწლოვან მოქალაქეთა აბსოლუტურ უმრავლესობას ეძლევა შესაძლებლობა, არჩეულ იქნეს;
- 5) მოქალაქეებს აქვთ ინფორმაციის მოძიების ალტერნატიული წყაროები;
- 6) ინდივიდებს აქვთ საკუთარი აზრის გამოთქმის უფლება;
- 7) მოქალაქეებს აქვთ დამოუკიდებელი კავშირებისა და ჯგუფების შექმნის უფლება.

ამ პირობების გათვალისწინებით გამოდის, რომ დემოკრატიულ სახელმწიფოში მოქალაქეები და მოქალაქეთა ჯგუფები თავისუფლად გამოხატავენ თავიანთ ინტერესებს, მონაწილეობენ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში; ფლობენ მრავალმხრივ და ალტერნატიულ ინფორმაციას, რომელიც საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებისათვის არის აუცილებელი. შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში პოლიტიკური გადაწყვეტილებები არ არის ერთპიროვნული და სხვადასხვა ჯგუფის თანამშრომლობისა და ურთიერთქმედების შედეგად მიიღება; ხელისუფლება და პასუხისმგებლობა სამთავრობო და არასამთავრობო სექტორებს შორის ნაწილდება. ამგვარი მოდელი უფლებამოსილსა და პასუხისმგებელს ხდის არასამთავრობო სექტორს, აკონტროლოს ხელისუფლება და ხელი შეუწყოს კონკურენტუნარიანი

პოლიტიკური გარემოს ჩამოყალიბებას.

დემოკრატიული სახელმწიფოს პირობებში არსებობს მთავრობის ნება და მზაობა, ხელი შეუწყოს და უფლებამოსილი გახადოს მოქალაქე, ჩაერთოს ქვეყნის პოლიტიკური გადაწყვეტილებებისა და განხორციელების პროცესებში იმ ხარისხით, რამდენადაც ეს ხელეწიფება მოქალაქეს, აქვს ამის მზაობა, აცნობიერებს ამის აუცილებლობას, ხედავს საკუთარ პიროვნულ და საზოგადოებრივ სარგებელს.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციამ (OECD) შეიმუშავა ათ პუნქტიანი რეკომენდაცია, რომელიც ერთგვარი სახელმძღვანელოა მთავრობებისათვის ღია და მრავალმხრივი პოლიტიკის შესამუშავებლად. ეს ორგანიზაცია 30 განვითარებულ ქვეყანას აერთიანებს. OECD ასევე თანამშრომლობს 70 არაწევრ ქვეყანასთან, არასამთავრობო

ორგანიზაციებთან და სამოქალაქო საზოგადოებასთან. აღნიშნული ორგანიზაციის მიზნებია წევრი და არაწევრი ქვეყნებისათვის მდგრადი ეკონომიკური განვითარების, ცხოვრების მაღალი დონის უზრუნველყოფა, სამუშაო ადგილების შექმნა, ფინანსური სტაბილურობა და მსოფლიო ეკონომიკის განვითარება.

არსებობს 10 ძირითადი პრინციპი, რომელიც ინფორმაციის წვდომის, კონსულტაციისა და ქვეყნის პოლიტიკის შემუშავებასა და გადაწყვეტილების მიღებაში აქტიური მონაწილეობისთვის სივრცეს ქმნის და ფუნდამენტურია OECD წევრი ქვეყნებისათვის.

1. საჯარო სამსახურის ყველა დონეზე უნდა არსებობდეს მზაობა მთავრობის ღიაობის, საზოგადოების ინფორმირების, კონსულტაციებისა და პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში აქტიური მონაწილეობისათვის.

2. ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, საკუთარი მოსაზრების გამოთქმის, კონსულტაციის მიღებისა და აქტიური მონაწილეობის უფლება ნათლად უნდა იყოს ასახული კანონსა და პოლიტიკაში. მთავრობის ვალდებულება, უპასუხოს საზოგადოების მოთხოვნებსა, საჭიროებებს და ხელი შეუწყოს მისი უფლებები განხორციელებას, ასევე ნათლად უნდა იყოს გაწერილი. ამასთან, აუცილებელია დამოუკიდებელი ინსტიტუტების ხელშეწყობა პოლიტიკური

და სამოქალაქო უფლებების განხორციელებაზე მონიტორინგის პერიოდში.

3. სიცხადე. ინფორმაციის, მონაწილეობის და კონსულტაციების ამოცანები ან არსებული შეზღუდვები ნათლად უნდა იყოს გაცხადებული პოლიტიკის დაგეგმვის საწყის ეტაპზე. ამასთან, შესაბამისი როლები და ვალდებულებები, რომლებიც მოქალაქეებს მონაწილეობის, ხოლო მთავრობას გადაწყვეტილების მიღების დროს ეკისრებათ, ყველასათვის ნათლად წარმოდგენილი და ცხადი უნდა იყოს.

4. დრო და ვადები. სამოქალაქო კონსულტაციები და აქტიური მონაწილეობა გარანტირებული უნდა იყოს პოლიტიკის შემუშავების ადრეულ ეტაპზე, რომ მოხდეს პოლიტიკური გადაწყვეტილებებისა და პრობლემების გადაწყვეტის ეფექტური მექანიზმის შემუშავება. ძალისხმევა და გადადგმული ნაბიჯები ეფექტური რომ გახდეს, აუცილებელია კონსულტაციისა და მონაწილეობის ვადები სწორად განისაზღვროს, ინფორმაციის გაცვლა პოლიტიკის ციკლის ყველა ეტაპზე ერთნაირი ინტენსივობით უნდა მოხდეს.

5. ობიექტურობა. მთავრობის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია ობიექტური, სრული და მისაწვდომი უნდა იყოს. ყველა მოქალაქეს უნდა თანაბრად მიენიჭოს შესაძლებლობა, სრულად გამოიყენოს ინფორმაციის მიღებისა და მონაწილეობის უფლება.

6. რესურსები. აუცილებელია ადეკვატური ფინანსური, ადამიანური და ტექნიკურ-მატერიალური რესურსების გამოყოფა იმისათვის, რომ საზოგადოების ინფორმირება, მოქალაქეთა კომპეტენტური კონსულტაციები და აქტიური ჩართულობა ეფექტური შედეგების მომტანი გახდეს. ამასთან, სახელისუფლებო სტრუქტურებს უნდა გააჩნდეთ შესაბამისი უნარები, პროფესიული მომზადება და ორგანიზაციული კულტურა პროცესების მართვისათვის.

7. კოორდინაცია. ინიციატივები, რომლებიც საზოგადოების ინფორმირებას, მოქალაქეთა კონსულტაციებისა და მოსაზრებების მოსმენასა და გათვალისწინებას ისახავს მიზნად, კარგად უნდა იყოს კოორდინირებული სამთავრობათაშორისო სტრუქტურებს შორის. ეს ხელს შეუწყობს მთავრობის მართვის მექანიზმების გაუმჯობესებას და პოლიტიკის თანმიმდევრულ და ლოგიკურ დაგეგმვას.

8. ანგარიშვალდებულება. მთავრობის მოვალეობაა, გააცნობიეროს საკუთარი ანგარიშვალდებულება მოქალაქეების მიერ გაწეული კონსულტაციების, მოსაზრებების და შენიშვნების ასახვაზე პოლიტიკის წარმოების პროცესში. მთავრობას უნდა ჰქონდეს შემუშავებული და გაწერილი ინდიკატორები, რომლებიც დაადასტურებენ პოლიტიკის წარმოების გამჭვირვალებას და ღიაობას.

9. შეფასება. ხელისუფლებები საჭიროებენ სპეციალურ ინსტრუმენტებს, ინფორმაციასა და კვალიფიკაციას, რომ შესძლონ საკუთარი ეფექტურობის შეფასება საჯაროობის, კონსულტაციების წარმოებისა და მოქალაქეთა ჩართულობის კუთხით. შეფასებაზე დაფუძნებით მათ უნდა დანერგონ სიახლეები პოლიტიკის წარმოებაში, რომლებიც ახალ მოთხოვნებსა და ცვლილებებზე იქნება ორიენტირებული.

10. აქტიური მოქალაქეობა. ხელისუფლებისათვის განსაკუთრებით სასარგებლოა აქტიური მოქალაქეების სიმრავლე და სამოქალაქო საზოგადოების დინამიურობა. ამიტომ მან უნდა დაგეგმოს და განახორციელოს კონკრეტული აქტივობები, რომლებიც გააუმჯობესებს ინფორმაციის წვდომას, ცნობიერების ამაღლებას, საზოგადოების სამოქალაქო განათლებასა და უნარებს. მთავრობამ ხელი უნდა შეუწყოს სამოქალაქო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შესაძლებლობების ზრდასა და მათ განვითარებას.

ჩვენს საზოგადოებაში აუცილებელია ჰარმონიული ურთიერთქმედება ადამიანებსა და პლურალური, მრავალფეროვანი და დინამიური კულტურული იდენტობის მქონე ჯგუფებს შორის. პოლიტიკა, რომელიც ხელს უწყობს ყველა მოქალაქის ჩართულობას და მონაწილეობას, სოციალური ერთიანობის, სამოქალაქო საზოგადოების სიცოცხლისუნარიანობისა და მშვიდობის გარანტიაა. ამ თვალსაზრისით, კულტურული პლურალიზმი არის პოლიტიკური პასუხი კულტურული მრავალფეროვნების რეალიზაციაზე.

კულტურული პლურალიზმი, რომელიც დემოკრატიის განუყოფელი ნაწილია, საუკეთესო პირობებს ქმნის კულტურული გაცვლებისა და შემოქმედებითი შესაძლებლობების განვითარებისთვის, რაც საზოგადოების მასაზრდოებელი რესურსია.

მონაწილეობის კიბე

მონაწილეობის კიბე თვალსაჩინოს ხდის სამოქალაქო მონაწილეობის ხარისხს პოლიტიკურ და სამოქალაქო გადაწყვეტილებებში. კიბის პრინციპით მონაწილეობის ხარისხის განსაზღვრა შერი არშტეინს ეკუთვნის. თუმცა დროთა განმავლობაში მის მიერ განვითარებულმა მოდელმა სახეცვლილება განიცადა. ქვემოთ მოტანილია გამარტივებული მონაწილეობის ხარისხობრივი კიბე, რომელიც ჩართულობის საკვანძო ფორმებზე ამახვილებს ყურადღებას;

**საზოგადოებრივი იდეების
მხარდაჭერა**

ერთობლივი ქმედება

**ერთობლივი გადაწყვეტილების
მიღება**

კონსულტაცია

ინფორმაცია

ინფორმირება: მოქალაქეებს აწვდიან ინფორმაციას გეგმების შესახებ;

კონსულტაცია: ხდება სხვადასხვა საკითხზე განსხვავებული მოსაზრებების გაზიარება. ამასთან, უკუკავშირი გარანტირებულია და საბოლოო გადაწყვეტილების შესახებ საზოგადოებრივი ინფორმირებულია;

ერთობლივი გადაწყვეტილების მიღება: ხელისუფლება წახალისებს საზოგადოების წევრებსა და დაჯგუფებებს, წარმოდგინონ საკუთარი იდეები და მოსაზრებები. საუკეთესო ალტერნატივა ერთობლივად მიიღება;

ერთობლივი ქმედება: სამოქალაქო საზოგადოების წევრები და დაჯგუფებები არამხოლოდ განიხილავენ საუკეთესო შესაძლებლობებს, არამედ ქმნიან ერთიან კოალიციას სამოქმედოდ.

დამოუკიდებელი საზოგადოებრივი იდეების მხარდაჭერა: ხელისუფლება ეხმარება საზოგადოებას საკუთარი ინიციატივის განხორციელებაში. მხარდაჭერა შეიძლება იყოს ფინანსური, ექსპერტული და ეკონომიკური ხასიათისა. სრულ ინფორმაციას ყველა ჩართული მხარე ფლობს, თუმცა ეს არ გულისხმობს ყველა მხარის აუცილებელ თანაბარ ჩართულობას.

მონაწილეობის დაბალი ხარისხი ინიციატორს მოვლენების მსვლელობაზე განსაკუთრებით ძლიერი კონტროლის საშუალებას აძლევს. ამის გამო ხშირად მონაწილეობის ყველაზე მაღალი ხარისხი რეალურად ერთობლივი გადაწყვეტილების მიღებისა და ერთობლივი ქმედების ხარისხით არის მოცემული.

ნაკლებდემოკრატიულ ან ტრანზიტული დემოკრატიის ქვეყნებში პოლიტიკური მონაწილეობის სურვილი, ძირითადად, კანონისა და ხელისუფლების უსამართლობის ნიადაგზე წარმოიშობა. ეს პროცესი ხანგრძლივი მორჩილებისა და მოთმინების შედეგია. მოქალაქეს უჩნდება შეგრძნება, რომ ის არ არის ვალდებული დაემორჩილოს იმ გადაწყვეტილებებსა და კანონებს, რომლებიც არასწორად და არასამართლიანად მუშაობს. ხელისუფლების მიერ მოქალაქეთა წინაშე უსამართლობის, იგივე ბოროტების განხორციელების ხანგრძლივი პერიოდი სამართლებრივი ჩარჩოებიდან გასვლას, რევოლუციებსა და აჯანყებს იწვევს. ამგვარი პოლიტიკური მონაწილეობის ყველაზე დიდი საფრთხე ისაა, რომ არსებობს ბოროტებისა და უსამართლობის ძალადობით დამარცხების მცდელობა. ეს კი, მეტწილად, ტრაგიკული შედეგებით მთავრდება. ამის ნათელი მაგალითი ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებში ბოლო პერიოდში განვითარებული მოვლენებია. თუმცა, ჩვენს პრაქტიკაში ბევრია მაგალითი, როდესაც მოქალაქეები შეგნებულად არღვევენ კანონს და მზად არიან დაისაჯონ, მაგალითად, დაპატიმრებულ იქნენ. ამგვარი ქმედებით ისინი სამოქალაქო საზოგადოების ფასეულობების წამოწევისა და მასში სამართლიანობის მიღწევის სურვილის გამძაფრებას ცდილობენ. თუ უფრო სიღრმისეულად შევხედავთ ამგვარი დაუმორჩილებლობის გამოხატულებას, შეიძლება იმაზე ფიქრიც, რომ სწორედ ამგვარი ფორმებით გამოიხატება კანონისა და მისი უზენაესობის წინაშე განსაკუთრებული პატივისცემის დაფიქსირება, რაც პოლიტიკური მონაწილეობის სურვილის არაძალადობრივი პროტესტის გამოხატვასა და მშვიდობიანი დაუმორჩილებლობის ფორმით ხდება.

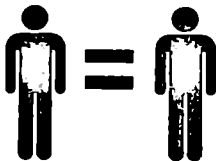
აქტიური მოქალაქეობა არა მხოლოდ პოლიტიკური მონაწილეობით, არამედ საზოგადოებისათვის საკუთარი სამსახურის გაწევითაც არის შესაძლებელი. ამგვარი მონაწილეობის ფორმა ძალიან ბევრია და შეიძლება გამოიხატებოდეს:

- საგანმანათლებლო საქმიანობით;
- სხვადასხვა ტიპის ძალადობის ან დისკრიმინაციის წინააღმდეგ მიმართული მეთოდების დანერგვითა და

განხორციელებით;

- ცნობიერების ამაღლებითა და მოქალაქეთა ინფორმირებით;
- საზოგადოების განვითარების, პრობლემების, საჭიროებების, დილემების და მოთხოვნილებების კვლევით და მათი საპასუხო სტრატეგიების დასახვით.

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, ყველა ადამიანი კანონის წინაშე თანასწორია. სამწუხაროდ, არსებული სიტუაცია დიდად განსხვავდება კონსტიტუტიური მოთხოვნისგან. სახელმწიფო სრულად და მეტწილად ვერ იცავს მოქალაქეთა უფლებებს. არ არსებობს სოციალური

გარანტიები, რომლებიც სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის არაეფექტურობით, საბიუჯეტო თანხების დეფიციტით, გაუმჭვირვალე სისტემით და ინფლაციის მაღალი დონით არის განპირობებული. არ ხდება სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების დაცვა და მათი განხორციელება. მეტიც, ხშირად მოქალაქეთა მცდელობა, მონაწილეობა მიიღოს სახელმწიფო მართვაში, ძალადობრივი მეთოდებით არის ჩახშული. საკმაოდ დიდ პრობლემას წარმოადგენს ობიექტური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა. თვალში საცემია მასმედიის საშუალებების რადიკალური პოლარიზება. NDI-ის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგების მიხედვით¹, ტელევიზიები: «რუსთავი 2», «იმედი» და «საზოგადოებრივი მაუწყებელი» ძირითადად ხელისუფლების, «მაესტრო» და «კავკასია» კი ოპოზიციის ინტერესების გამტარებელ მედია საშუალებებად მიიჩნევა. საკმაოდ ხშირია საკუთრების უფლების უპატივცემულობისა და შელახვის ფაქტებიც. ბოლო წლებში განსაკუთრებით გაძლიერდა ძალოვან სტრუქტურათა როლი სახელმწიფო საქმიანობაში. ამ ფონზე, ნიშანდობლივია ის სამოქალაქო ნიპილიზმი და აპათია, რომელიც მოქალაქეებს სახელმწიფოზე უკიდურესად დამოკიდებულებს ხდის. კვლევების თანახმად², ახალგაზრდების 79%, საერთოდ, არ მონაწილეობს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ხოლო რესპონდენტთა 88% - პოლიტიკურ აქტივობებში. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით საგულისხმოა, როდესაც საქმე ახალგაზრდობას ეხება, რომელიც ყველაზე დიდ ფასეულობას

1 ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის (NDI) საზოგადოებრივი აზრის კვლევა, 2012

2 საქართველოს ახალგაზრდობის კვლევის ანგარიში, 2009

წარმოადგენს ქვეყნის გრძელვადიანი დემოკრატიული განვითარებისა და ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით.

სამოქალაქო საზოგადოება, კონცეფციები და რეალობა

რა განსხვავებაა სამოქალაქო საზოგადოებასა და ადამიანთა ჯგუფს შორის? რა ფაქტორები განასხვავებს ან აერთიანებს ამ ორ ცნებას?

სამოქალაქო საზოგადოება არის შეთანხმებისა და ერთსულოვნების პრინციპზე დაფუძნებული ადამიანთა ჯგუფი. ამგვარი განმარტება ლიბერალური მსოფლმხედველობის საწყისებზეა აგებული. მისი მთავარი მახასიათებელი ნებაყოფლობითი ხასიათის გაერთიანებაა და სწორედ ეს ნების თავისუფლება განაპირობებს მის კანონიერებას.

გარდა ფილოსოფიური ხედვისა, სამოქალაქო საზოგადოებას ერთგვარი „ფუნქციური“ განმარტებაც გააჩნია. ამგვარი განმარტების მიხედვით, სამოქალაქო საზოგადოება ადამიანთა და ინსტიტუციების იმგვარი დაჯგუფებაა, რომელიც დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემის საფუძველს წარმოადგენს. რაც უფრო მეტად არის სამოქალაქო საზოგადოება განვითარებული, მით უფრო დემოკრატიული ნიშნით ხასიათდება პოლიტიკური ხელისუფლებაც. ხშირად მსჯელობენ იმაზე, თუ ადამიანთა დაჯგუფებებისა და ინსტიტუციების რა ნაწილი არ შეიძლება განიხილებოდეს სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილად. ბუნებრივია, ძალაუფლების განმახორციელებელი ხელისუფლება ვერ იქნება სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილი. პოლიტიკური გაერთიანებები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოებასა და ხელისუფლებას შორის დამაკავშირებელი ხიდის როლს ასრულებენ, თავად ილვტან ხელისუფლებისაკენ, ამავე დროს, სამოქალაქო ინსტიტუციის თვისებებს ატარებენ. ასევე, ნაწილობრივ გამიჯნულია სამოქალაქო საზოგადოებისაგან კომერციულ ინტერესებზე აგებული და მოგებაზე ორიენტირებული დაჯგუფებები, კერძო სექტორი. გამოდის, რომ კომერციული ინტერესების მატარებელი მასმედია არ არის სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილი. თუმცა, სწორედ იგი ეწევა საზოგადოებრივი ღირებულებებისა და ინტერესების ფართო ტირაჟირებას, რაც პოლიტიკური და კულტურული ღირებულებების ჩამოყალიბების, გადაფასებისა და განმტკიცების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტია. შესაბამისად, მედია საზოგადოების ინტერესებისა და საერთო საკითხების გარშემო მობილიზაციის უმნიშვნელოვანესი რგოლია. ასევე განსაკუთრებული ადგილი უკავია რელიგიურ და რწმენაზე დაჯგუფებულ ინსტიტუციებს, რომლებიც ერთდროულად სამოქალაქო საზოგადოების დიდ

ჯგუფებს აერთიანებენ და საზოგადოებაში საკუთარი ფასეულობებისა დამკვიდრებასაც ცდილობენ. მიუხედავად ამ გარემოებებისა, ზემოაღნიშნული ინსტიტუტების სრულად მოწყვეტა სამოქალაქო საზოგადოებიდან და მისი ცალკე, დამოუკიდებელ ჯგუფებად განხილვამართებული არ იქნებოდა. ზემოთ ჩამოთვლილი ჯგუფების შემთხვევაში ფუნდამენტური განსხვავება ისაა, რომ სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილად არსებობა არ არის ამ ინსტიტუტებისა და ჯგუფების არსებობისათვის აუცილებელი პირობა. ისინი ნებაყოფლობით შეადგენენ სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილს.

სამოქალაქო საზოგადოება ოჯახური ნიშნით არ განისაზღვრება და, შესაბამისად, პერსონალურზე უფრო ფართო კავშირებს მოიცავს. ეს არის ადამიანთა და ინსტიტუტების ერთობა, რომელიც პიროვნულ სივრცეს სცილდება და სახელმწიფოებრიობის გარანტიად გვევლინება. სამოქალაქო საზოგადოება სახელმწიფოებრივი ძალაუფლებისა და მმართველობის კონტროლზე, მეორე მხრივ, ეკონომიკურ, კულტურულ, სოციალურ და პოლიტიკურ საქმიანობაზე ორიენტირებულ ადამიანთა ერთობაა. ეს არის ასოციაციური ცხოვრება, გნებავთ, ასოციაციისა და ჯგუფების ერთობლიობა სახელმწიფოებრივ საჯარო სივრცეში, რომელიც ერთნაირი ან მსგავსი სოციალური, კულტურული, პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესების მატარებელ ინდივიდებს აერთიანებს.

სამოქალაქო საზოგადოებას სამი განზომილება გააჩნია:

სამოქალაქო საზოგადოება, როგორც „ეფექტური საზოგადოება“	საზოგადოება, რომელსაც სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური განვითარება აქვს მიზნად დასახული.
სამოქალაქო საზოგადოება, როგორც ასოციაციური თანაცხოვრება	საზოგადოების ნაწილი, რომელიც მოხალისეობრივი ასოციაციებისა და ორგანიზაციებისგან შედგება და აძლევს საშუალებას ადამიანებს, ერთობლივად იმოქმედონ იმგვარ გარემოში, სადაც სამოქალაქო ღირებულებებისა და უნარების განვითარება ხდება.
სამოქალაქო საზოგადოება, როგორც საჯარო სფერო	სივრცე დებატებისა და მსჯელობისათვის, სადაც ადამიანები გამოხატავენ საკუთარ მოსაზრებას და თანხმდებიან საერთო ინტერესებისა და ღირებულებების გარშემო.

იმისათვის, რომ საქართველოს რეალობაში არსებული სამოქალაქო საზოგადოების ანალიზი გახდეს შესაძლებელი, გავიხილოთ მისი განვითარებისათვის ფუნდამენტალური მნიშვნელობის კომპონენტები:

- განათლებული, ინფორმირებული, ღირსეული და შეგნებული მოქალაქე;
- ძლიერი არასამთავრობო სექტორი, რომელიც საზოგადოების სხვადასხვა, მათ შორის მოწყვლად და ნაკლებად რეპრეზენტატიულ ჯგუფებს წარმოადგენს და თავისი მრავალფეროვანი საქმიანობით ამ ჯგუფების ინტერესებს იცავს;
- დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მედია, რომელიც ობიექტური ინფორმაციის საშუალებით საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებასა და განმტკიცებას ემსახურება;
- სამართლიანი და დამოუკიდებელი სასამართლო;
- საზოგადოებრივ ინტერესებზე ორიენტირებული რეალისტური პროგრამებით, მკაფიო იდეოლოგიური ხედვითა და რეალური საზოგადოებრივი მხარდაჭერით შეიარაღებული მრავალპარტიული პოლიტიკური სპექტრის ხელისუფლებისკენ სწრაფვა;
- კერძო სექტორი, რომელიც არ არის ხელისუფლების კეთილგანწყობაზე დამოკიდებული, გააჩნია კარგად განვითარებული სოციალური კორპორაციული პასუხისმგებლობა და არის საზოგადოების კეთილდღეობის გარანტი.

თვალი გადავავლოთ სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების პროცესს უკანაკნელი 20 წლის განმავლობაში:

სამოქალაქო საზოგადოების აღმოცენება და დემოკრატიის პირველი ნიშნები საქართველოსა და მთლიანად „მსოფლიო სოციალისტური თანამეგობრობის“ ქვეყნებში 1980-იან წლებში საბჭოთა რეჟიმის ლიბერალიზაციის ფონზე გამოჩნდა და ბოლო საბჭოთა ლიდერის - გორბაჩოვის მიერ ინიცირებულ „პერესტროიკას“ უკავშირდება. თუმცა, მაშინ სამოქალაქო საზოგადოების მთავარი მოტივი იყო არა დემოკრატიული ღირებულებებისაკენ ლტოლვა, არამედ დამოუკიდებლობის მოპოვების სურვილი. ამ პერიოდს უკავშირდება პირველი ლეგალური დამოუკიდებელი პოლიტიკური პარტიების ჩამოყალიბება, საზოგადოების კონსოლიდაცია, მასობრივი

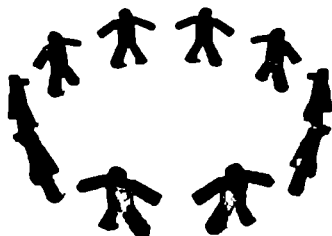
საპროტესტო კამპანიები (სადაც საზოგადოების წარმომადგენლებს საკუთარი მოსაზრების ხმამაღლა გაცხადების საშუალება მიეცათ), მედიაზე სახელისუფლო წნეხის საგრძნობი შესუსტება და ა.შ. ამ პერიოდის სამოქალაქო საზოგადოების მობილიზაციისა და პროტესტის გამოხატვის ერთ-ერთი დასამახსოვრებელი მაგალითი ე.წ. ტრანსკავკასიური რკინიგზის მშენებლობასთან დაკავშირებული პროტესტია. თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სამოქალაქო საზოგადოების კონსოლიდაციასა და მობილიზაციას განაპირობებდა არა დემოკრატიული სახელმწიფოს განვითარება, არამედ კომუნისტური წყობისადმი კოლექტიური პროტესტი. ამ პერიოდში ჩამოყალიბებული სამოქალაქო ორგანიზაციები სუსტი ორგანიზაციული განვითარებით, ანტიკომუნისტური სულისკვეთებით და ძალიან ზოგადი ლიბერალური ფასეულობების დეკლარირებით შეიძლება დახასიათდეს. ამასთან, საზღვარი სამოქალაქო საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და პოლიტიკურ პარტიებს შორის საკმაოდ ბუნდოვანი იყო. ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებაში მაღალი ლეგიტიმაციით მოსვლას, დემოკრატიული პროცესების განვითარება არ მოჰყოლია და უფრო მეტად ეთნიკური ნაციონალიზმით ხასიათდებოდა. ამ პერიოდს უკავშირდება სამოქალაქო საზოგადოებრივ ორგანიზაციულ საწყისებზე დაფუძნებული „მხედრონის“ მოძრაობაც, რომელიც ძალიან სწრაფად გადაიქცა ანტისახელმწიფოებრივ, ანტისაზოგადოებრივ, ნახევრად კრიმინალურ ორგანიზაციად, რომელმაც ღრმა და უკიდურესად ნეგატიური კვალი დატოვა სამოქალაქო საზოგადოების უმნიშვნელოვანეს ნაწილზე - ახალგაზრდობაზე.

1992 წლიდან დაწყებული, მას შემდეგ რაც დასავლეთმა საკუთარი ინტერესი დააფიქსირა საქართველოს, როგორც დამოუკიდებელი ქვეყნისადმი, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება არასამთავრობო ორგანიზაციების მომძლავრებისა და ლიბერალური ღირებულებების წინ წამოწევის ფონზე მიმდინარეობდა. მნიშვნელოვანია, რომ ამ პერიოდის ორგანიზაციები საზოგადოებაში არსებული საჭიროებების ძირფესვიანად მოკვლევით და ამ საჭიროებებზე დაფუძნებული მრავალფეროვანი მიზნებითა და მიმართულებებით გამოირჩეოდნენ. ასევე შეიმჩნეოდა მესამე სექტორის ორგანიზაციული, სისტემური და ადამიანური რესურსების განვითარების ტენდენციაც. თუმცა, ამ პერიოდის ორგანიზაციები სისუსტეებითაც ხასიათდება. ეს არის, ერთი მხრივ, დასავლეთიდან წამოსულ დაფინანსებაზე აბსოლუტური დამოკიდებულება, მეორე მხრივ, საზოგადოების ფართო წრეში დაბალი სანდოობა, ორგანიზაციების საქმიანობის არასაკმარისი

გამჭვირვალობა, რიგ შემთხვევებში, საკუთარი საქმიანობის „ფულის კეთების“ საშუალებად გამოყენება ან დონორების არალოგიკური ცვლა.

2003 წლის ვარდების რევოლუციამ, ფაქტობრივად, გარღვევა მოახდინა საქართველოს დემოკრატიულ განვითარებაში. ამ პროცესებში აქტიურად იყო ჩართული სამოქალაქო საზოგადოების ყველა სექტორი. შედეგების ლეგიტიმურობა კი, განმტკიცებული იყო მედია საშუალებებისა და გამოხატვის თავისუფლებით. ამ აზრს იზიარებდა დასავლეთიც. მიუხედავად იმისა, რომ მეცნიერულ წრეებში იმთავითვე არსებობდა მოსაზრება მმართველი ელიტის შიდა გადაადგილებების შესახებ.

აუცილებელია რამდენიმე სიტყვით შევებოთ სამოქალაქო საზოგადოების როლსა და დამსახურებებს მშვიდობიანი რევოლუციის საშუალებით არასასურველი ხელისუფლების დელიგიტიმაციის საქმეში. საკოორდინაციო საბჭოს

სახით იყო წარმოდგენილმა სამოქალაქო საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა საკუთარი თავი სააკაშვილისა და მისი პარტიის მოკავშირედ გამოაცხადეს. ამ პერიოდში მოხდა ახალგაზრდული ორგანიზაციების განსაკუთრებული სამოქალაქო გააქტიურება, რომელიც ყველაზე ნათლად „კმარას“ სახით იყოს წარმოდგენილი და არასასურველი ხელისუფლების საწინააღმდეგო აქციების მრავალფეროვნებით და კრეატიულობით გამოირჩეოდა. ამ პერიოდში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი გახდა სამოქალაქო ლიდერების, საზოგადოებისათვის კომპეტენტური ადამიანების გააქტიურება და საუკეთესო ინტელექტუალური რესურსების მობილიზაცია, რომელთა აზრი და დამოკიდებულება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდა საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებაზე. ცალკე აღნიშვნის ღირსია მედიასაშუალებების აქტიური საქმიანობა, რომელმაც ამ პერიოდში განსაკუთრებული ადგილი დაუთმო სამოქალაქო საზოგადოებრივი აზრის ფართოდ ტირაჟირებას. არ შეიძლება ყურადღების მიღმა დარჩეს ის მაღალი სამოქალაქო კულტურა, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოებამ მშვიდობიანი პროტესტისა და საერთო იდეის გარშემო კონსოლიდაციის პერიოდში გამოავლინა. არასამთავრობო ორგანიზაციების დამსახურებად შეიძლება ჩაითვალოს 2005 წლის 2

ნოემბერს საპარლამენტო არჩევნების პარტიული სიების ბათილად ცნობა უზენაესი სასამართლოს მიერ.

საკმაოდ კრიტიკული აღმოჩნდა სამოქალაქო სექტორისათვის პოსტრევოლუციური წლები. ფართო საზოგადოებისათვის აქტიური სამოქალაქო სექტორი ხელისუფლებასთან ასოცირებული აღმოჩნდა. ამ რწმენას ხელს უწყობა არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან დიდი რაოდენობით კადრების გადანაცვლება სახელისუფლებო ინსტიტუტებში. ამასთან, მკაფიოდ გამოიხატა ხელისუფლების ტენდენცია მისთვის ნაკლებად ანგარიშგასაწევი აღმოჩნდა „მთავრობის გარეთ“ დარჩენილი სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლები. სამოქალაქო საზოგადოებისათვის სერიოზულ გამოწვევად იქცა საერთაშორისო გრანტების ნაკადის შემცირებაც. დონორების თვალში, სამოქალაქო სექტორის დამოუკიდებლად აღქმა შესუსტდა და დახმარების უმეტესი ნაკადიც პირდაპირ ხელისუფლების დაფინანსებისკენ მიიმართა. საგულისხმოა ხელისუფლების პრიორიტეტების გადანაწილებაც; საზოგადოებრივი დემოკრატიული და ადამიანის უფლებების დაცვის ინსტიტუტების განვითარებიდან აქცენტი სახელმწიფო ინსტიტუტების გამდიდრებაზე გადავიდა. ხელისუფლების შემდეგი ნაბიჯები, მაგალითად, პარლამენტმა საზოგადოებრივი აზრის გათვალისწინების გარესე დაამტკიცა 2004 წლის საკონსტიტუციო ცვლილება, რომლის შედეგადაც მნიშვნელოვნად შესუსტდა პარლამენტის როლი და ავტორიტარული, ერთპიროვნული პოლიტიკური სისტემის ჩამოყალიბების საფრთხეებიც წარმოაჩინა.

დღეს, როდესაც ვარდების რევოლუციიდან რვა წელიწადზე მეტია გასული, რეფორმები ყველა სფეროში დაწყებული ან გატარებულია, ჩნდება კითხვა, ადგას თუ არა საქართველო დემოკრატიის მშენებლობის გზას და, საერთოდ, არსებობს თუ არა სამოქალაქო საზოგადოება, სადაც ბუნებრივად უნდა მიმდინარეობდეს საზოგადო კეთილდღეობისაკენ მიმართული სოციალური რეგულირება; სადაც საზოგადოებრივი ჩართულობა ნებაყოფლობითი წვლილის შესატანად ხდება, სამოქალაქო და პოლიტიკური მონაწილეობა კი პირადი და საზოგადოებრივი კეთილდღეობისათვის; სადაც სამოქალაქო საზოგადოების არსებობა დაფუძნებულია ორ ძირითად პრინციპზე - თავისუფლებასა და პასუხისმგებლობაზე. სახელმწიფო და ადგილობრივ მმართველობაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობის უზრუნველყოფა ბევრ ფაქტორზეა დამოკიდებული. მათგან მნიშვნელოვანია დამოუკიდებელი სახელმწიფო ინსტიტუტები,

საჯარო ადმინისტრაციის თითოეული რგოლის დეპოლიტიზაცია, ძალოვანი სტრუქტურების უფლებამოსილების დარეგულირება, დეცენტრალიზებული მმართველობის ხელშეწყობა და სამოქალაქო საზოგადოების თვითმობილიზაციის მაღალი კულტურა.

სახელმწიფო და საჯარო ადმინისტრაციის რეფორმირების თვალსაზრისით ბოლო პერიოდში ბევრი პოზიტიური ნაბიჯი გადაიდგა. ამგვარ პოზიტიურ ცვლილებებად შეიძლება ჩაითვალოს კორუფციასთან ბრძოლა, სახელმწიფო ინფრასტრუქტურისა და საჯარო სერვისების გაუმჯობესება და სხვა.

მიუხედავად ამისა, გავლენიანი საერთაშორისო ორგანიზაციების შეფასებებსა და დასკვნებში, სახალხო დამცველის ბოლო წლების ანგარიშებში ბევრი ძალადობის, ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების დარღვევის, გადამეტებული უფლებამოსილებისა და ღირსების ხელყოფის ფაქტებია მოყვანილი და განხილული. ეს ფაქტები ეხება როგორც ცალკეულ მოქალაქეებს, ისე სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფებსა და ასოციაციებს.

აქედან გამომდინარე ჩნდება კითხვა, რას წარმოადგენს ჩვენი დღევანდელი, მშვიდობიანი რევოლუციისა და რუსეთის ომის შემდგომი სამოქალაქო საზოგადოება? ექსპერტების აზრით, 2003 წლის შემდეგ საქართველოში თანდათან ჩამოყალიბდა ავტორიტარული ლიბერალიზმი, რომლის ფონზე სრულიად ბუნებრივია საზოგადოებაში ზნეობრივი ღირებულებების დაკნინება. ნეოლიბერალური რეჟიმისათვის მაღალზნებრიობა და მორალურობა გაცილებით მეტი საფრთხის შემცველია, ვიდრე სხვა ნებისმიერი ფასეულობა. ამასთან, დღევანდელი სამოქალაქო საზოგადოება ორ ნაწილად არის გაყოფილი. პირველი, მცირერიცხოვანი ნაწილი აბსოლუტურ სინთეზს შიდა დღევანდელ რეჟიმთან, ქმნის სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ დოვლათს და, ამავდროულად, ემსახურება არსებულ რეჟიმს. პოლიტოლოგი ბაქარ ბერეკაშვილი თავის სტატიაში³ საუბრობს ამ ჯგუფის ბურჟუაზიულ კლასთან მსგავსებაში, რომელიც სახელმწიფოს იყენებს, როგორც ჩაგვრის მექანიზმს. ეს სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფი და მისი ინტერესები თანხვედრაშია ხელისუფლების ინტერესებთან. იგი მრავალფეროვანია თავისი შემადგენლობით და აერთიანებს სხვადასხვა სოციალური კლასის ადამიანებსა და პროფესიულ ჯგუფებს. სამოქალაქო საზოგადოების ეს ნაწილი თავისთავზე გრძნობს სახელმწიფო სიკეთეებს. ამავე დროს,

3 ავტორიტარული ლიბერალიზმი და სამოქალაქო საზოგადოება საქართველოში, ბაქარ ბერეკაშვილი, 2019, თებერვალი, <http://european.ge/699/>

არსებობს სამოქალაქო საზოგადოების მეორე ნაწილიც, რომელიც არ არის არსებულ რეჟიმთან მჭიდროდ დაკავშირებული, მაგრამ თავისი თვისობრივობით ხელს ვერ უშლის მის დასუსტებას. ფაქტი ისაა, რომ აქტიურობა, სოლიდარობა, თავისუფლებებისა და უფლებებისათვის ბრძოლა და მათი დაცვა სამოქალაქო საზოგადოებებში გაერთიანებული მცირე ჯგუფების პრეროგატივაა. თუმცა მხოლოდ ცალკეული ჯგუფები ვერ მოახდენენ მნიშვნელოვან ზეგავლენას მიმდინარე პროცესებზე და ვერც სამოქალაქო საზოგადოებრივი სოლიდარობის, ზნეობრივი და მორალური ფასეულობების წამოწევის ფუნქციას იტვირთებენ. მეტიც, თავად ამ ჯგუფებს აკლიათ ნებისმიერი ტიპის საზოგადოებრივი მხარდაჭერა, რაც ფინანსურ, ადამიანურ, სოციალურ თუ პოლიტიკურ მხარდაჭერას გულისხმობს. სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისათვის აუცილებელია, რომ რეჟიმთან კავშირების გარეშე მყოფი სამოქალაქო ნაწილი სოციალურ მოძრაობებად ჩამოყალიბდეს და კონკრეტული საკითხების გარშემო პლურალისტული გაერთიანებები შექმნას. მხოლოდ მაღალზნეობრივი და მორალური ღირებულებების გარშემო გაერთიანების შემთხვევაში შეიქმნება ბალანსი მოქალაქეებსა და მთლიანად საზოგადოებას შორის.

თავისუფლება, შემწყნარებლობა, სამართლიანობა, პასუხისმგებლობა, არადისკრიმინაციული დამოკიდებულება და სხვათა პატივისცემა ის ღირებულებებია, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების, საკვანძო და კრიზისული მდგომარეობიდან ღირსეულად თავის დაღწევის საშუალებას იძლევა.

დასკვნა

ვეცადეთ გაგვეანალიზებინა, რა ურთიერთქმედებაშია ერთმანეთთან აქტიური მოქალაქე და სამოქალაქო საზოგადოება, როგორ მოქმედებს სახელმწიფოებრივი მმართველობა აქტიურ სამოქალაქო საზოგადოებრივ თანამონაწილეობაზე და რა ინსტრუმენტები არსებობს ამისათვის.

შეზღუდული ფორმატი არ გვაძლევდა საშუალებას, დეტალურად და თანმიმდევრობით მიმოგვეხილა ის საკითხები, რომლებიც მოქალაქეობის განსხვავებულ ხედვასა და პრინციპებს, სამოქალაქო საზოგადოების ცალკეულ ჯგუფებსა და ასოციაციებს ეხება. საზოგადოებრივი ჯგუფების დეტალური და ღრმა ანალიზი, სახელმწიფო მოწყობის, ხელისუფლებისა და კონსტიტუციის, ბოლო წლებში მომხდარი მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ფაქტების ანალიზი საშუალებას მოგვცემდა, უფრო მკაფიოდ

დაგვეჩვენა ის სტრატეგიები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების სახელმწიფოს მართვაში თანამონაწილეობის, საკუთარი საჭიროებებისა და მოთხოვნების არტიკულირებისა და რელევანტური გადაწყვეტილებების მიღების გარანტიებს იძლევა.

საინტერესო იქნებოდა ასევე იმის განხილვა, თუ როგორ ხედავს დღევანდელი ხელისუფლება მმართველობის სხვადასხვა დონიდან სამოქალაქო სექტორის მონაწილეობის მნიშვნელობასა და სარგებელს.

თუმცა, წარმოდგენილი ინფორმაცია გვაძლევს იმის საფუძველს, რომ უკეთ გავაცნობიეროთ საკუთარი მოქალაქეობრივი პოზიცია, სახელმწიფოებრივი ხედვა და ის კავშირები, რომლებიც ჩვენსა და საზოგადოებას შორის არსებობს.

გამოყენებული ლიტერატურა

დემოკრატიაზე გარდამავალი პერიოდი და აქტიური მოქალაქეობა; სატრენინგო მასალები, მალხაზ ბეგიაშვილი, დავით ბოსტოღანაშვილი, დიანა ლეჟავა, დავით ლოსაბერიძე, მარიამ მკალავიშვილი, გიორგი ნოზაძე, სოლომონ ნოზაძე. DVV International, 2007.

გაეროს განვითარების ფონდის (UNDP) 2007 წლის ქვეყნის ანგარიში, გვ. 4-7.

სახალხო დამცველის 2006-2009 წლების საპარლამენტარო ანგარიშები.

დემოკრატიზაციის პროცესი, რეგიონული კონტექსტი, ეროვნული უმცირესობები და კონფლიქტები, ტრანსფორმაცია, (საქართველოში არსებული სიტუაციის ანალიზი), 2011 წლის ივლისი-სექტემბერი, იაგო კაჭკაჭიშვილი და ავტორები, სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი, გვ. 9-22.

Civic renewal and active citizenship, A guide to the debate, Véronique Jochum, Belinda Pratten, and Karl Wilding, Voice of voluntary sector, 2005.

დემოკრატია და მოქალაქეობა, გრიერ ბუროსი, ზაზა რუხაძე, მარინე კვაჭაძე, ლელა გაფრინდაშვილი, ლევან იზორია, საკითხავი მასალა სტუდენტებისთვის, საარჩევნო სისტემების საერთაშორისო ფონდის წარმომადგენლობა, 2011, გვ. 117-163.

სამოქალაქო საზოგადოება ბროშურების სერია ჟურნალისტებისთვის / [მოამზადა: მარინა მუსხელიშვილმა;

გია ჟორჟოლიანი] ; საზ. კვლევის ცენტრი - თბ., 2000 - 46გვ. ; 28 სმ. - (ზროშურების სერია თანამედროვე დემოკრატია: ძირითადი ცნებები და თეორიები N6) - - ბიბლიოგრ.: გვ. 45.

სამოქალაქო საზოგადოება : ფონდ ევრაზიის გრანტის C97-0124 საფუძველზე / [რედ.: ლევან ბერძენიშვილი და გიგა ბოკერია] ; სამოქალაქო განვითარების საერთაშ. ცენტრი - თბ., 1998. გვ. 85.

ადამიანის უფლებები, მალხაზ ნარინდოშვილი, თავისუფლების ინსტიტუტი 2005. გვ. 7-16.

“სევდიანი ფიქრები მედიის თავისუფლებაზე საქართველოში”, ანა ნაცვლიშვილი, 29.05.2009, www.humanrights.ge 18:57.

Learning to live together: Design, monitoring and evaluation of education for life skills, citizenship, peace and human rights, GTZ, Education and Conflict Transpormation, 2008. pp. 25-40.

სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება საქართველოში: მიღწევები და გამოწვევები: სტრატეგიის განაცხადი, გია წოდია, მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების ინსტიტუტი, სამოქალაქო ინტერესების დაცვის პროგრამა, 2005.

Active citizenship in INCA countries: definitions, policies, practices and outcomes, final report, Julie Nelson and David Kerr, Qualifications and curriculum Authority, National Foundation for Education research, 2006. pp 24-26, pp 32-35.

ლიდერობის თეორიული საფუძვლები

გიორგი გაყყრელიძე

შესავალი

ლიდერობა ადვილად დასაკვირვებელი და ძნელად ასახსნელი მოაოონა. რადგან ლიდერობის თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებთან დკვშირებით ბევრი განსხვავებული მიდგომა არსებობს. ლიდერობის თეორიული საფუძვლები საშუალებას იძლევა გავიაროთ მისი არსი, ლიდერისთვის დამახასიათებელი მოქმედების სტილი, თვისებები და ემოციური მხარე.

ტრანსფორმაციული და ტრანსაქციული ლიდერობა

მმართველობის სტილის მიხედვით, ლიდერობა შესაძლებელია იყოს ტრანსფორმაციული და ტრანსაქციული. ორივე სტილი განსხვავდება ერთმანეთისაგან, რაც ამავდროულად არ გამოორიცხავს ურთიერთთანხვედრას.

კემმარიტი ტრანსფორმაციული ლიდერი არის გაიდელეზული პიროვნება, რომელიც ადამიანებში აღტაცებას, პატივისცემასა და ნდობას იწვევს მასახასიათებს თნმომდევრულობა და თანამოაზრეებს შორის რისკის განაწილება. იგი მოიაზრება, როგორც სიმართლის მქნელი, მაღალი ეთიკისა და მორალის მქონე ადამიანი. იგი მხოლოდ საჭიროებისამებრ და არა პირადი სარგებლის მისღებდ იყენებს საკუთარ ძალაუფლებას.

ტრანსფორმაციული ლიდერის საქმიანობას აქვს შთაგონების მაღალი ეფექტი, რაც ზრდის მოტივაციას, სულისკვეთებას, ენთუზიაზმსა და ოპტიმიზმს. იგი ახალისებს ინოვაციურობასა და პრობლემების ახლებური გზით გადაჭრას. ტრანსფორმაციული ლიდერი მხარს უჭერს საკითხის ინტელექტუალურ გადაწყვეტას, ახლებურ მიდგომებს და არ გამოთქვამს კრიტიკას მაშინაც კი, როდესაც თანამოაზრეების იდეები არ ემთხვევა მისას. მას არ ახასიათებს ინდივიდების შეცდომების საჯარო კრიტიკა.

ტრანსფორმაციული ლიდერი გამოირჩევა დამრიგებლური და აღმზრდელობითი თვისებებით და განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ყოველი ინდივიდის საჭიროებებსა და კარიერულ წინსვლას.

ინდივიდების თავისებურებების გათვალისწინებით იგი ქმნის სწავლების შესაძლებლობებსა და ხელსაყრელ ატმოსფეროს; აქვს ეფექტური კომუნიკაციის უნარი; ახასიათებს ორმხრივი კომუნიკაცია; ინდივიდუალურად ურთიერთქმედებს ჯგუფის წევრებთან; ახსოვს განვლილი საუბრები და ახდენს ინდივიდებზე საკითხების დელეგირებას.

აუცილებელია ტრანსფორმაციული ლიდერის გამიჯვნა ფსევდოტრანსფორმაციული ლიდერისაგან. თუ ტრანსფორმაციული ლიდერი ეფუძნება თანასწორობას, ჯგუფის ინტერესების დაცვას, სხვების განვითარებასა და ძალაუფლებით არკურვას, ფსევდოტრანსფორმაციულ ლიდერს ახასიათებს ავტორიტარული ქმედება, თვითგანდიდება, საკუთარ ინტერესებზე ზრუნვა და სხვების ექსპლუატაცია. ის მიმართავს მანიპულაციებს, დაშინება-დასჯის მეთოდებს, უგულვებელყოფს ინსტიტუციურ პროცედურებს, სხვების უფლებებსა და გრძნობებს. ფსევდოტრანსფორმაციული ლიდერი არის აგრესიული, საკუთარ თავზე შეყვარებული და იმპულსური ადამიანი.

ძალაუფლებაზე ორიენტირებულ ფსევდოტრანსფორმაციულ ლიდერებს ახასიათებთ ფაქტების დამახინჯება, სიცრუის ქადაგება და მორალური პრინციპების უგულვებელყოფა.

ტრანსაქციული ლიდერობა ითვალისწინებს თანამოაზრეების დაწინაურებას, დაჯილდოებას ან დიფერენციაციას მათი მოქმედების შესაბამისად. ტრანსაქციული ლიდერობა დამოკიდებულია ადამიანთა კონტიგენტის გაძლიერებაზე და ეფუძნება გარიგებას: ლიდერი აყალიბებს ან თანხმდება გასაკეთებელ საქმეებზე და იძლევა დაწინაურების პირობას საქმის დამაკმაყოფილებლად შესრულების სანაცვლოდ. ტრანსაქციული ლიდერის მართვის სტილი შესაძლოა იყოს აქტიური ან პასიური. აქტიური მართვის პირობებში ლიდერი მონიტორინგს უწევს მიმდევართა მიერ დაშვებულ შეცდომებს, ხარვეზებს, სტანდარტებიდან გადახვევებს და მოქმედებს საჭიროებისამებრ მათ გამოსწორებაზე. პასიური მართვის პირობებში ლიდერი უცდის თანაგუნდელების მიერ შეცდომების დაშვებას და ამის შემდეგ ერთვება მის გამოსწორებაში. არსებობს ასევე მართვაში სრული ჩაურევლობა, რომელიც არის მართვის ყველაზე უმოქმედო ფორმა და არ ითვალისწინებს პროცესში რაიმე მონაწილეობას.

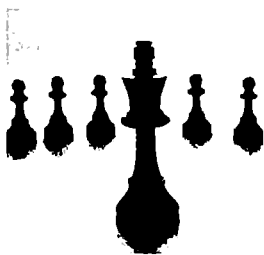
ფსევდოტრანსაქციული მართვის პირობებში ლიდერი არ ასრულებს დაწინაურება-დაჯილდოებასთან დაკავშირებით მიცემულ

დაპირებებს; პრობლემების წამოჭრის პირობებში არ ხელმძღვანელობს ორგანიზაციის წესებით, არამედ თავად ქმნის მათ; არ საუბრობს წარმოქმნილ ხარვეზებზე, მაგრამ ტებს განგაშს მაშინ, როდესაც მათი გამოსწორება გვიანია.

სხვადასხვა სფეროში ჩატარებულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ ტრანსფორმაციული ლიდერობა უფრო მეტად ეფექტურია, ვიდრე ტრანსაქციული. კარგი ლიდერი უნდა წარმოადგენდეს სინთეზს, რომელშიც ტრანსფორმაციული ლიდერის მახასიათებლები უფრო მეტი იქნება ვიდრე ტრანსაქციულის (Avolio and Bass, 2002).

ლიდერის თვისებები

თვისებების თეორია აღწერს ლიდერის ქცევას, კულტურასა და ფასეულობებს. ხშირად ლიდერებს ახასიათებენ მათი თვისებების შესაბამისად. ლიდერობა უჩინარი ძალაა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, შესაძლებელია მისი დაკვირვება და ადამიანის პიროვნული თვისებების გამოყოფა.

ლიდერი შესაძლებელია იყოს მორალური ან ამორალური და შესაბამისად, ემსახურებოდეს კარგ ან ცუდ მიზნებს. მორალური ლიდერები ორიენტირებული არიან დიდ შედეგზე და სახელის დამკვიდრებაზე, ხოლო ამორალური ლიდერები შედეგის მიუხედავად - პირად სარგებელზე.

თვისებების მიხედვით, წარმოსახვითი ლიდერის უმთვარესი სამი მახასიათებელია შორსმჭვრეტელობა, ორგანიზებულობა და დამაჯერებლობა. წარმოსახვით ლიდერს უნდა შეეძლოს ფართო სპექტრით აზროვნება და საერთო ხედვის ჩამოყალიბება.

წარმოსახვითი ლიდერისათვის უმნიშვნელოვანესია ადამიანების ნდობისა და რწმენის მოპოვება; ადამიანებზე ზეგავლენის მოხდენა; მიზნის, მიმართულებისა და მოტივაციის უზრუნველყოფა; დასახულის განხორციელება და მოქმედების პროცესში მართვის გაუმჯობესება. აუცილებელია, რომ ადამიანებს გააჩნდეთ ლიდერის ნდობა და თვალდახუჭული სწამდეთ მისი ზნეობისა და თვისებების.

ლიდერობა ადამიანის უნარი და შესაძლებლობაა, რომელიც ზოგს ბუნებრივად აქვს განვითარებული, ზოგიც კი მას იძენს სწავლის შედეგად. წარმატებულ ლიდერად ჩამოყალიბებისათვის საჭიროა განსაზღვრული თვისებების ქონა და მათი შემდგომი განვითარება.

რა თვისებები უნდა გააჩნდეს წარმატებულ ლიდერს?

- წინდახედულება;
- კომუნიკაბელურობა;
- გადაწყვეტილების მიღების უნარი;
- თავდაჭერილობა;
- ინოვაციურობა;
- პროფესიონალიზმი;
- მამაცობა/გაბედულობა;
- იუმორის გრძნობა;
- მიხვედრილობა/გონებამახვილობა;
- ქარიზმა;
- ინდივიდუალურობა.

ქვემოთ მოცემულია წარმოსახვითი ლიდერის სახე ამერიკის შეერთებული შტატების პირველი პრეზიდენტის ჯორჯ ვაშინგტონის მაგალითზე. ვაშინგტონმა საკუთარი ქარიზმით, პატივმოყვარეობითა და სიყვარულით შეძლო საკუთარი ხედვისა და მიზნების განხორციელება (Rees and Spignesi 2007).

- აქვს ჩამოყალიბებული ხედვა;
- არის პატიოსანი, მამაცი, თავმოყვარე და თავდაჭერილი;
- გააჩნია დისციპლინა და საკუთარი თავის კონტროლი;
იღებს პასუხისმგებლობას და არის მტკიცე;
- აქვს ძლიერი სამუშაო ეთიკა;
- იღებს სწორ გადაწყვეტილებას;
- სწავლობს შეცდომებს;
- მიმართავს კვლევებს;
- აფასებს პრეზენტაციებს;
- აკარბებს მოლოდინს;
- აქვს რწმენა.

ემოციის მართვა

როდესაც ლიდერის ეფექტურობის ახსნას ვცდილობთ, ვსაუბრობთ სტრატეგიაზე, ხედვასა და იდეების სიძლიერეზე. არადა, რეალობა უფრო მარტივია და დიადი ლიდერის ემოციებით მოქმედებაში მდგომარეობს. ემოციას აქვს ვირუსივით გადამდები ეფექტი, რაც განაპირობებს ანტაგონისტურ, ოპტიმისტურ და სულისჩამდგმელ განწყობას. კარგი განწყობა აისახება სამუშაოს შესრულების ხარისხში, რადგან იგი ამაღლებს ინფორმაციის შემეცნების, ფიქრისა და გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობებს. კარგი განწყობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჯგუფური მუშაობის დროს, რათა ჩამოყალიბდეს ერთუბიური და თანამშრომლური გარემო ჯგუფის წევრებს შორის (Goleman and Boyatzis 2002).

ყველაზე ხშირად ისმის კითხვა, რა უნარები ესაჭიროება ლიდერს ეფექტურობისა და წარმატებისათვის?

ემოციის მართვა არის შესაძლებლობა, რომლის მეშვეობითაც ადამიანს შეუძლია თავი გაართვას საკუთარ და სხვის ემოციებს. ემოციის მართვის ნიჭი არის ემოციური ინფორმაციის შემეცნების, ფიქრისა და მოქმედების წარმართვის შესაძლებლობა. იგი განსხვავდება შემეცნებითი ინტელექტისაგან, რომელიც განსაზღვრავს ადამიანის წარმატებას სწავლის პროცესში. ამერიკელმა ფსიქოლოგმა დანიერ გოლემანმა განავრცო ემოციური ინტელექტი და მის ცნებას შემატა რიგი არაკოგნიტური შესაძლებლობები: თვითმეგნება, სოციალური შეგნება, თვითმენეჯმენტი და სოციალური უნარები. ეს ეხმარება ადამიანს სხვებთან ურთიერთობაში. გოლემანის აზრით, ჩამოთვლილი ადამიანური უნარები პირად და საქმიან ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის მხრივ თამაშობენ უფრო დიდ როლს, ვიდრე კოგნიტური ინტელექტი – ალქმა, აზროვნება, მეხსიერება, ყურადღება. გოლემანის მსგავსად სხვა ბევრი მეცნიერი მიიჩნევს, რომ წარმატების მისაღწევად ემოციური ინტელექტი უფრო მეტად მნიშვნელოვანია, ვიდრე ინტელექტი ან ტექნიკური უნარები.

ემოციური ინტელექტის განვითარება ეხმარება ლიდერს საკუთარი თავისა და სხვების უკეთ გაგებაში და ამაღლებს მათ თვითმეგნებას, თვითმენეჯმენტისა და ადამიანებთან ურთიერთობის უნარებს. ამასთანავე, ემოციური ინტელექტის დონე აისახება ლიდერის ეფექტურობაში.

ემოციური ინტელექტის კომპონენტები დაკავშირებულია სხვადასხვა სფეროში ლიდერის ქმედებებსა და უნარებთან.

თანამონაწილეობრივი მართვის არსი მართვისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში კოლეგების ჩართვა, ორმხრივი კომუნიკაციის დამყარება და კონსენსუსის მიღწევაა. მნიშვნელოვანია ურთიერთობების დამყარების უნარები, რაც ჯგუფში და ჯგუფებს შორის ურთიერთდამოკიდებულებას აყალიბებს. თანამონაწილეობრივი მართვის შეფასება დაკავშირებულია ემოციური ინტელექტის ისეთ შესაძლებლობებთან, როგორიცაა: სოციალური პასუხისმგებლობა (იყო თანამშრომლური, დამხმარე და ჯგუფის კონსტრუქციული წევრი), ადამიანებთან ურთიერთობა (ამყარებდე და ინარჩუნებდე ორმხრივ სასიამოვნო ურთიერთობებს), იმპულსის კონტროლი/თვითკონტროლი (იმპულსური ქცევების მოთოკვა), გულისხმიერება (გებულობდე და აფასებდე სხვების გრძნობებს).

პოზიტიური განწყობის შეტანა. გაწონასწორებული, თბილი და იუმორის მქონე ადამიანები განაწყობენ სხვებს, რომ თავი იგრძნონ თავისუფლად და კომფორტულად. ეს თვისება ლიდერის მიერ იმპულსების კონტროლით აიხსნება, იგი არ ფიცხდება სწრაფად და არ ახასიათებს გადაჭარბებული რეაქცია. სამუშაოზე მენეჯერის ხასიათი დიდად განსაზღვრავს, თუ რამდენად თავისუფლად გრძნობს ხალხი თავს.

თვითდაჯერებულობა. ლიდერს, რომელმაც ზუსტად იცის საკუთარი ძლიერი და სუსტი მხარეები და სურვილი აქვს, რომ საკუთარი შესაძლებლობების კიდევ უფრო დახვეწის სურვილიც აქვს, ახასიათებს ემოციური ინტელექტის მაღალი დონე - იმპულსის კონტროლისა და სტრესის დამძლევის შესაძლებლობა. ნაკლებად თვითდაჯერებულ ადამიანებს ახასიათებთ ადვილად აღგზნება და გაბრაზება. თვითდაჯერებულობა ასევე შესაძლებელია დაკავშირებული იყოს სოციალურ პასუხისმგებლობასთან.

ბალანსი პირად და საქმიან ცხოვრებას შორის. ადამიანებს, რომლებსაც შეუძლიათ სამუშაოსა და პირადი ცხოვრების დაბალანსება ერთმანეთის უგულვებელყოფის გარეშე, ახასიათებთ ემოციური ინტელექტის მაღალი დონე, კერძოდ, სოციალური პასუხისმგებლობა, იმპულსის კონტროლი და გულისხმიერება. ლიდერმა უნდა ყველას დაანახოს, რომ სრულფასოვანი ცხოვრებით ცხოვრობს. სამუშაოსა და პირადი ცხოვრების დაბალანსება დაკავშირებულია იმპულსის კონტროლთან.

პირდაპირობა და თავდაჭერილობა. ლიდერის თვისება, ნებისმიერ ვითარებაში შეინარჩუნოს სიმტკიცე, სიმშვიდე, ფაქტებით აპელირება და შეცდომების გამოსწორების შესაძლებლობა, დაკავშირებულია იმპულსის კონტროლთან. პირდაპირობა და თავდაჭერილობა ასევე ასოცირებულია სოციალურ პასუხისმგებლობასა და ოპტიმიზმთან – შესაძლებლობასთან, შეინარჩუნო პოზიტიური განწყობა არახელსაყრელი მდგომარეობის პირობებშიც.

ურთიერთობების ჩამოყალიბება და განვითარება. სოლიდური ურთიერთობის ჩამოყალიბებისა და განვითარების, ორგანიზაციის შიგნით და მის ფარგლებს გარეთ პრობლემების განხილვის შესაძლებლობები დაკავშირებულია იმპულსის კონტროლთან. ლიდერებს, რომლებსაც სტრესსა და არახელსაყრელ ვითარებებთან გამკლავების უნარი არ შესწევთ, ხშირად აქვთ პრობლემები ხალხთან ურთიერთობისას.

მოქმედება ნებისმიერ ვითარებაში. ლიდერის თვისება, იყოს შეუპოვარი, პრობლემების წინაშე უდრეკი, მოქმედებაზე ორიენტირებული, პასუხისმგებლობის ამლები და სხვების მიმართ გახსნილი, დაკავშირებულია ემოციური ინტელექტის თავისუფლებასთან. სიმტკიცე დაკავშირებულია ოპტიმიზმთან, რაც აისახება პოზიტიურად გრძნობების გადმოცემაში, რწმენასა და ფიქრში. თვითმიმართული ლიდერები, რომლებსაც შეუძლიათ საკუთარი ფიქრისა და მოქმედების კონტროლი, არიან ემოციურად დამოუკიდებელნი.

სიმტკიცე. ლიდერებს, რომლებსაც ახასიათებთ სწრაფი, უყოყმანო და ზუსტი მოქმედება, აქვთ ემოციური ინტელექტის მაღალი თავისუფლების ხარისხი. აღნიშნული თვისება ახასიათებთ თავისუფლად მოაზროვნე, თვითმიმართულ და გაწონასწორებულ ადამიანებს.

პრობლემური წევრების განეიტრალება. ლიდერის შესაძლებლობას, რომ უყოყმანოდ და სამართლიანად გაართვას თავი რთულ და პრობლემურ თანამშრომლებს, დაკავშირებულია ემოციური ინტელექტის სიმტკიცის მაჩვენებელზე.

მენეჯმენტის ცვლილება. სტრატეგიის განხორციელების მიზნით ორგანიზაციული ცვლილებების ხელშეწყობა და მასთან დაკავშირებული წინააღმდეგობების დაძლევა, დაკავშირებულია ემოციური ინტელექტის სოციალური პასუხისმგებლობის შესაძლებლობებსა და ადამიანებთან ურთიერთობის მაჩვენებელთან (Wilcox and Rush 2004).

ლიდერად ჩამოყალიბება და განვითარება

ლიდერის განვითარება დაკავშირებულია ადამიანის შესაძლებლობების ზრდასთან, რაც აისახება ლიდერის როლის შეთვისებასა და პროცესში ჩართულობით. როლი და პროცესი ხელს უწყობს მიმართულების ჩამოყალიბებას, ფუნქციებისა და ვალდებულებების განსაზღვრას. ადამიანები ირგებენ ლიდერის როლს და მონაწილეობენ პროცესებში, რათა განახორციელონ თავიანთი ვალდებულებები კონკრეტული ჯგუფის მიმართ.

ლიდერად ჩამოყალიბებისა და განვითარებისათვის აუცილებელია ფართო სპექტრის სასწავლო გამოცდილება და სამი ძირითადი ელემენტის გათვალისწინება – შეფასება, გამოწვევა და დახმარება.

შეფასება. განვითარებისათვის აუცილებელია მრავალმხრივი შეფასებითი მონაცემი. შეფასება შესაძლებელია მომდინარეობდეს საკუთარი თავიდან ან სხვების მიერ (კოლეგა, თანამშრომელი, უფროსი, ოჯახის წევრი, მშობელი, მომხმარებელი, საბჭოს წევრი და ა.შ.). მონაცემების შეგროვება და ახსნა შესაძლებელია განხორციელდეს განსხვავებული ფორმალური და არაფორმალური გზებით. შეფასება ადამიანს აძლევს საშუალებას, რომ გაარკვიოს საკუთარი ადგილი, ძლიერი მხარეები, მოქმედების ეფექტიანობის დონე და განვითარების ძირეული საჭიროებები. თვითშეფასებისას აუცილებელია ლიდერმა პასუხი გასცეს კითხვებს: რას ვაკეთებ კარგად? რისი გამოსწორება მჭირდება? როგორ მიყურებენ სხვები? ჩემი მოქმედება რა გავლენას ახდენს სხვებზე? როგორ ვახორციელებ ჩემს მიზნებს? რა არის მნიშვნელოვანი ჩემთვის?

შეფასება ემსახურება სიცარიელეების შევსებას, არსებული შესაძლებლობების დახვეწასა და თვითდაჯერებულობის გაზრდას. კარგი შეფასება ეხმარება ადამიანს დადგენაში თუ რისი შესწავლა, გაუმჯობესება და შეცვლა ესაჭიროება მას.

გამოწვევა. განვითარებისათვის აუცილებელია გამოწვევების არსებობა. ზოგადად ადამიანები მიისწრაფვიან იმუშაონ მათთვის კომფორტული და ჩვეული გზებით. ვიდრე სიტუაცია არ მოითხოვს, ადამიანებს არ სურთ კომფორტული ზონის დატოვება, მოქმედებისა და ფიქრის ახალი გზების განვითარება. ასეთ შემთხვევაში კომფორტი აფერხებს ადამიანის ზრდასა და ეფექტიანობას. გამოწვევები მნიშვნელოვანია, რათა ადამიანმა დატოვოს კომფორტული ზონა და განავითაროს ახალი შესაძლებლობები. რთული და განსხვავებული ამოცანა წარმოადგენს გამოწვევას, რაც ადამიანს აძლევს იმის სტიმულს,

რომ შეისწავლოს და განავითაროს საკუთარი შესაძლებლობა.

დახმარება. დახმარება საშუალებას აძლევს ადამიანს, შეინარჩუნოს პოზიტიური განწყობა საკუთარ შესაძლებლობებსა და მნიშვნელობაზე. შინაარსობრივად, არსებობს დახმარების სხვადასხვა ფორმა, მათ შორის - მორალური მხარდაჭერა. ლიდერის (ხელმძღვანელის) მიერ გაწეულ დახმარებას შეუძლია ადამიანთა ჯგუფში განამტკიცოს განვითარების სურვილი და უზრუნველყოს წარმატება (მაგალითად, სწავლაში). დახმარება, შესაძლებელია, იყოს ორგანიზაციის კულტურისა და სისტემის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც განსაზღვრულია ნორმებითა და პროცედურებით. ზოგი ორგანიზაცია მუდმივად უზრუნველყოფს თანამშრომლების სწავლებას, რადგან მიაჩნია, რომ სწავლება არის მისი წარმატების შენარჩუნების მთავარი სისტემურად განმტკიცებული ფაქტორი. მათი სისტემა მიმართულია, რომ შეისწავლონ კონკრეტული ადამიანების საჭიროებები და შეიმუშაონ გეგმები მათ დასაძლევად. ისინი იყენებენ განვითარების სხვადასხვა სტრატეგიებს, სწავლებისათვის უზრუნველყოფენ რესურსებს და კარიერული ზრდისათვის დაწინაურების მეთოდებს. უკუკავშირი, ჯგუფში ცოდნისა და ინფორმაციის გაზიარება, შეცდომების მიხედვით სწავლა წარმოადგენს ორგანიზაციის კულტურის შემადგენელ ნაწილს (Van Velsion and McCauley 2010).

კითხვები საკვანძო საკითხებზე

1. შეიცვალა თუ არა თქვენი აზრი ლიდერობასთან დაკავშირებით?
2. როგორ ლიდერთან ისურვებდით ან შეძლებდით მუშაობას?
3. მოიყვანეთ კონკრეტული მაგალითები და დაახასიათეთ ლიდერები თეორიების მიხედვით. აღწერეთ მათი საქმიანობა და შედეგები გრძელვადიან და მოკლევადიან პერიოდში.
4. რა უნარები განაპირობებს ლიდერის წარმატებას?
5. რა ემოციური რესურსები ესაჭიროება ლიდერს წარმატების მისაღწევად?
6. ლიდერის რა თვისებები განაპირობებს შთაგონებასა და მოტივაციის ზრდას?
7. როგორ ქმნის ლიდერი დადებით ემოციურ კლიმატს, რაც ამაღლებს ინოვაციურობასა და სამუშაოს შესრულების ხარისხს?

8. როგორ შეიძლება ლიდერობის უნარების შესწავლა და ლიდერობის განვითარება?

გამოყენებული ლიტერატურა

- Avolio, Bruce and Bass Bernard (2002). Developing Potential Across a Full Range of Leadership. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rees, James and Spignesi, Stephen (2007). George Washington's Leadership Lessons. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Goleman, Daniel and Boyatzis, Richard (2002). Primal Leadership: Realization Power of Emotional Intelligence. Boston: Harvard Business School Press.
- Wilcox, Martin and Rush, Stephen (2004). The CCL Guide to Leadership in Action: How Managers and Organizations Can Improve the Practice of Leadership. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- Van Velsor, Ellen and McCauley, Cynthia (2010). The Center for Creative Leadership Handbook of Leadership Development. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.

საკითხავი ლიტერატურა

Van Velsor, Ellen and McCauley Cynthia (2010). The Center for Creative Leadership Handbook of Leadership Development. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.

Hiebert, Murray and Klaat, Bruce (2001). The Encyclopedia of Leadership: A Practical Guide to Popular Leadership Theories and Techniques. New York: McGraw-Hill.

ადვოკატირება

შორენა ჯაფარიძე

შესავალი

ადვოკატირება, როგორც საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის მეთოდი, შედარებით ახალი კონცეფციაა და საზოგადოებისათვის სასარგებლო ცვლილებების ინიცირებისათვის გამოიყენება.

საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვა ხორციელდება გადაწყვეტილების მიმღებ ადამიანებზე და საზოგადოებრივ აზრზე ზეგავლენით, რისთვისაც იყენებენ ადვოკატირების სხვადასხვა სტრატეგიასა და ხერხს: საინფორმაციო მასალების გავრცელება; კვლევების ჩატარება; პუბლიკაციების, სტატიების, წერილების გამოქვეყნება; კონფერენციების, დისკუსიების, დებატების, პრესკონფერენციების გამართვა; პეტიციების მომზადება; გავლენიან ადამიანებთან შეხვედრები; თეატრალიზებული წარმოდგენები და მრავალი სხვა.

ადვოკატირების იდეალური შედეგია ადამიანების ცხოვრებაში რეალური ცვლილებების შეტანა, დემოკრატიული პროცედურების ინსტიტუციონალიზაცია, ახალი პოზიტიური იდეებისა და ნორმების «მშვიდობიანი დანერგვა».

რა არის ადვოკატირება?

ადვოკატირება (ინგლისური – *advocacy*) გადაწყვეტილების მიმღებ ადამიანებზე და საზოგადოებრივ აზრზე ზეგავლენის პროცესი, რომელიც მიზნად ისახავს სოციალური ჯგუფების ინტერესების და უფლებების დაცვას.

ადვოკატირების მიზანია ძალისხმევის მოზილიზება, რათა განხორციელდეს ცვლილებები საზოგადოებაში, მათ შორის, საკანონმდებლო და პოლიტიკური რეფორმები. ადვოკატირების პროცესის მონაწილეები

ადვოკატირების პროცესის მონაწილეები შეიძლება შემდეგ ჯგუფებად დაიყოს:

ჯგუფი 1	კონკრეტული ადამიანები ან სოციალური ჯგუფები, რომლებსაც სჭირდებათ დაცვა;
ჯგუფი 2	ისინი, ვინც იცავენ/ატარებენ პირველი ჯგუფის ინტერესებს;
ჯგუფი 3	ისინი, ვინც იღებენ გადაწყვეტილებებს და შეუძლიათ შეცვალონ სიტუაცია;
ჯგუფი 4	ვისაც შეუძლია ზეგავლენის მოხდენა გადაწყვეტილებების მიმღებებზე;
ჯგუფი 5	ისინი, ვინც გულგრილად ადევნებენ თვალყურს სიტუაციას (sitting on the fence).

ადვოკატირების დონეები

ადვოკატირებასთან დაკავშირებული საქმიანობა შეიძლება მიმდინარეობდეს სხვადასხვა დონეზე და მიმართული იყოს სხვადასხვა ადამიანზე.

დადგენილია ადვოკატირების 3 ძირითადი დონე:

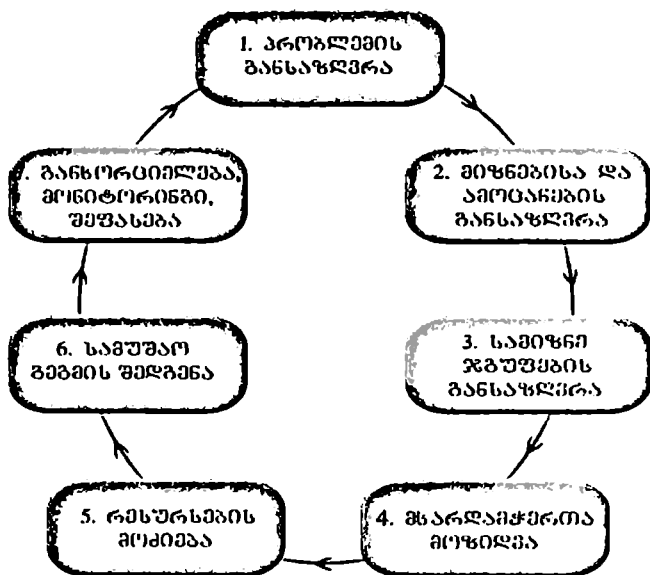
1. ადგილობრივი (სოფელი, ქალაქი, რაიონი, რეგიონი);
2. ეროვნული (მთელი ქვეყანა);
3. საერთაშორისო (ორი ან მეტი ქვეყანა).

ადვოკატირების ძირითადი ეტაპები

ადვოკატირების კამპანია იქნება წარმატებული, თუ იგი წინასწარ დიფერმება და ეტაპობრივად განხორციელდება. ყოველი ეტაპის განხორციელება საჭიროებს შესაბამის ცოდნას და გამოცდილებას.

გთავაზობთ ადვოკატირების კამპანიის ძირითად ეტაპებს (ნახ.1):

ეტაპი 1	ძირითადი პრობლემის განსაზღვრა, ანალიზი და კვლევა;
ეტაპი 2	ადვოკატირების მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა;
ეტაპი 3	ადვოკატირების სამიზნე ჯგუფების (სამიზნეების) განსაზღვრა;
ეტაპი 4	მხარდამჭერთა მოძიება და მოზიდვა;
ეტაპი 5	რესურსების მოძიება;
ეტაპი 6	სამუშაო გეგმის შედგენა;
ეტაპი 7	სამუშაოს განხორციელება, მონიტორინგი და შეფასება.

ნახ.1 ადვოკატირების კამპანიის ძირითადი ეტაპები

ეტაპი 1: ძირითადი პრობლემის განსაზღვრა, ანალიზი და კვლევა

ადვოკატირება იწყება პრობლემის იდენტიფიცირებიდან შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავების მიზნით. პრობლემა უნდა იყოს მწვავე და ყველასთვის გასაგები.

რამდენიმე პრობლემის არსებობის შემთხვევაში, მათი პრიორიტეტულობის დასადგენად, შეიძლება ვისარგებლოთ შემდეგი ცხრილით (ცხრილი 1).

თითოეული კრიტერიუმისთვის გამოიყენება შემდეგი სამი შეფასება : დაბალი (1 ქულა), საშუალო (2 ქულა), მაღალი (3 ქულა). შეფასების შედაგად შეგვიძლია ავირჩიოთ ყველაზე

პრიორიტეტული პრობლემა.

ცხრილი 1

შესასვლის ინსტრუქციები	პრობლემა 1	პრობლემა 2	პრობლემა 3
1. სარგებლობის ფართო მხარდაჭერით			
2. პასუხობს საზოგადოებრივ მოთხოვნებს			
3. გასაგებია			
4. პრობლემის გადაწყვეტა რეალურად გააუმჯობესებს ადამიანების ცხოვრებას			
5. პრობლემის გადაწყვეტა შესაძლებელია			
6. აქვს გარკვეული დროის ფარგლები			
7. ხელს უწყობს ორგანიზაციებს შორის კავშირების გამყარებას			
8. მტკიცდება სანდო მონაცემებით			
ჯამი:			

ადვოკატირების პრობლემის დადგენის შემდეგ საჭიროა პრობლემის შესახებ ამომწურავი ინფორმაციის მოძიება, მისი გაანალიზება და შესაძლო გადაწყვეტილებების განსაზღვრა.

ანალიზის შედეგების გამოყენება შეიძლება შემდეგი მიმართულებებით:

- სამიზნე ჯგუფის და მხარდამჭერების ინფორმირება და მათზე ზეგავლენა;
- საკუთარი პოზიციის გამყარება და მოწინააღმდეგეთა პოზიციების შესუსტება.

ეტაპი 2: ადვოკატირების მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა

ადვოკატირების წარმატებული კამპანიის გახორციელებისთვის

უნდა ჩამოყალიბდეს ადვოკატირების მკაფიო მიზნები და ამოცანები.

როგორც წესი, ადვოკატირების მიზანი არის ის ძირითადი გრძელვადიანი შედეგი, რომლის მიღწევას აპირებენ ადვოკატირების კამპანიის ორგანიზატორები 3-5 წლის შემდეგ, ხოლო ამოცანები - მოკლევადიანი კონკრეტული შედეგები ადვოკატირების საბოლოო მიზნის მისაღწევ გზაზე.

ასე მაგალითად, აივ/შიდსის ადვოკატირების კამპანიის მთავარი პრობლემა არის აივ / შიდსით ინფიცირებული ადამიანების დისკრიმინაცია. მიზანი - კანონების და სხვა სამართლებრივი აქტების მიღება, რომლებიც მიმართულია დისკრიმინაციის ყველა ფორმის სრულ აღმოფხვრაზე; ამოცანები - აივ პოზიტიური სტატუსის გამო სამსახურიდან გათავისუფლებული ადამიანის აღდგენა, აღნიშნული ვითარების მედიაში გაშუქება, მსგავსი ქმედებების გამო საპროტესტო აქციის მოწყობა და სხვა.

ადვოკატირების მიზნის ჩამოყალიბებისას შეიძლება აქცენტი გავაკეთოთ რაიმე უარყოფით ფაქტორზე (მაგალითად, „შეწყდეს ბავშვების ექსპლუატაცია“), ასევე შესაძლებელია გაკეთდეს პოზიტიური ხასიათის განაცხადი (მაგალითად, „ყველა ბავშვს უნდა ჰქონდეს განათლების უფლება“).

ადვოკატირების ამოცანები უნდა შეესაბამებოდეს SMART მოთხოვნებს, რაც გულისხმობს, რომ თითოეული ამოცანა უნდა იყოს:

- **Specific** — კონკრეტული, მკაფიოდ ჩამოყალიბებული;
- Measurable** — გაზომვადი, რათა შესაძლებელი იყოს მათი შეფასება;
- Appropriate** — გამოსადეგი კონკრეტული პრობლემის გადაჭრისთვის;
- Realistic** — რეალისტური;
- Time_bound** — დროში შეზღუდული.

ამოცანების ჩამოყალიბებისას უნდა მიუთითოთ ვინ ახორციელებს ამ ამოცანას, რა უნდა გაკეთდეს და რა ვადაში.

ეტაპი 3: ადვოკატირების სამიზნე ჯგუფების (სამიზნეების) განსაზღვრა

ადვოკატირების მიზნებისა და ამოცანების დადგენის შემდეგ უნდა განისაზღვროს სამიზნე ჯგუფები (სამიზნეები), ანუ ის თანამდებობის

პირები, პირთა ჯგუფები, ორგანიზაციები, სახელისუფლებო სტრუქტურები, პრობლემებიც ადვოკატირების რობლემის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილი რიან. ასევე უნდა გამოვლინდნენ პოტენციური მოწინააღმდეგეები.

ადვოკატირების პრობლემებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილების მიმღები ადამიანები (სამიზნეები) შეიძლება შემდეგ 2 ჯგუფად დაიყოს :

- ძირითადი სამიზნე ჯგუფი;
- დამხმარე სამიზნე ჯგუფი.

ძირითად სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენენ პირები, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაზე.

დამხმარე სამიზნე ჯგუფს წარმოადგენენ ის პირები და ორგანიზაციები, რომლებსაც აქვთ შესაძლებლობა ზეგავლენა მოახდინონ ძირითადი სამიზნე ჯგუფის გადაწყვეტილებებზე.

კერძოდ:

- სხვა პოლიტიკოსები;
- მეგობრები;
- ნათესავები;
- მასმედიის საშუალებები;
- რელიგიური ლიდერები;
- ორგანიზაციები;
- კერძო სექტორი და სხვა;

ძირითადი და დამხმარე სამიზნე ჯგუფების ანალიზის შედეგად უნდა განხორცილდეს:

- კონკრეტული პირების დადგენა (მინისტრი, პარლამენტის წევრი და ა.შ.);

კონკრეტული პირების როლის, შეხედულებების, გავლენის ანალიზი ;

ადვოკატირების პრობლემისადმი დამოკიდებულების ანალიზი (იხ. ცხრილი 2).

ცხრილი 2

კონკრეტული პირის სახელი, თანამდებობა	ადვოკატირების პრობლემისადმი დამოკიდებულება		
	დადებითი	ნეიტრალური	უარყოფითი
1			
2			
3			

ეტაპი 4: მხარდამჭერთა მოძიება და მოზიდვა

წარმატების მისაღწევად საჭიროა მომხრეთა დიდი რაოდენობის მოზიდვა. ხშირად მხარდამჭერები სხვადასხვა სახის და ფორმის გაერთიანებებს ქმნიან: კოალიცია, ასოციაცია, მოძრაობა და სხვა. მსგავსი გაერთიანებები შეიძლება იყოს ფორმალური და არაფორმალური, გრძელვადიანი და მოკლევადიანი.

როგორ და სად შეიძლება პოტენციური მხარდამჭერების მოძიება?

კონფერენციებსა და სემინარებში მონაწილეობით;

მასმედიის საშუალებების მხარდაჭერით;

ინტერნეტ რესურსების გამოყენებით;

შეხვედრების ორგანიზებით;

პუბლიკაციებით.

მაგალითად, აივ / შიდსის ადვოკატირების კამპანიის დაინტერესებულ მხარეები არიან:

ადამიანის უფლებების დამცველები;

აივ / შიდსით დაავადებულები და მათი ოჯახის წევრები;

ჯანდაცვის სფეროს წარმომადგენლები;

კერძო სექტორი;

მასმედია;

საკითხით დაინტერესებული სხვა ორგანიზაციები;

საერთაშორისო ორგანიზაციები.

99

ეტაპი 7: ადვოკატირების კამპანიის განხორციელება, მონიტორინგ და შეფასება

ადვოკატირების მიზნების რეალიზაცია მიმდინარეობს სამუშაო გეგმის მიხედვით. გამოიყენება ადვოკატირების სხვადასხვა მეთოდი: საინფორმაციო მასალების გავრცელება; პუბლიკაციების, სტატიების, წერილების გამოქვეყნება; კონფერენციების, დისკუსიების, დებატების, პრესკონფერენციების გამართვა; პეტიციების მომზადება; გავლენიან ადამიანებთან შეხვედრები; თეატრალიზებული წარმოდგენის გამართვა და სხვა.

მონიტორინგი უზრუნველყოფს გეგმების შესრულებაზე დაკვირვებას, მონაცემთარეგულარულ შეგროვებასა და დაფიქსირებას. ხორციელდება წინასწარ შედგენილი გეგმის მიხედვით, რომელშიც წარმოდგენილია შესაბამისი ინდიკატორები. მაგალითად, დარიგებული ბუკლეტების რაოდენობა, ღონისძიებაში მონაწილეთა რაოდენობა, გაგზავნილი წერილების რაოდენობა და ა.შ.

შეფასების დროს ხდება ადვოკატირების კამპანიის მსვლელობის ან მისი შედეგების სისტემატური გამოკვლევა. გამოიყენება შეფასების სხვადასხვა სახეები:

- საბაზო შეფასება;
- პროცესის შეფასება;
- ზეგავლენის შეფასება.

საბაზო შეფასება ხორციელდება ადვოკატირების კამპანიის დაწყებამდე ადვოკატირების მიზნებისა და ამოცანების დასადგენად. პროცესის შეფასება ხორციელდება უშუალოდ კამპანიის მსვლელობისას და მიზნად ისახავს კამპანიის გეგმის და რეალიზაციის მეთოდების კორექტირებას. ზეგავლენის შეფასებას ახორციელებენ კამპანიის დასრულების შემდეგ. ის გვიჩვენებს, მიღწეულია თუ არა შედეგი, რომელი ღონისძიება იყო ეფექტური ან ნაკლებად ეფექტური, რა ფაქტორებმა შეუწყო ან შეუშალა ხელი ღონისძიებების განხორციელებას, რა ცვლილებების შეტანა არის საჭირო სამუშაოს გაუმჯობესებისათვის.

ადვოკატირების მეთოდები

არსებობს ადვოკატირების მრავალი მეთოდი, თუმცა არ არსებობს საუკეთესო მეთოდის შერჩევის საყოველთაოდ აღიარებული წესი.

ადვოკატების მეთოდის არჩევანი შემდეგ ფაქტორებზეა დამოკიდებული:

ადვოკატების თემატიკა და ამოცანები;

ვინ არიან გადაწყვეტილების მიმღები პირები ან ორგანიზაციები;

თქვენი ორგანიზაციის გამოცდილება და რესურსები;

ლონისძიებების განხორციელების პერიოდი.

ადვოკატების კონკრეტული მეთოდის შერჩევას უნდა მივუდგეთ შემოქმედებითად, გავითვალისწინოთ არსებული ტრადიციები, მენტალიტეტი, რეგიონის სპეციფიკა.

ადვოკატების საყოველთაოდ აღიარებული მეთოდებია:

1. საინფორმაციო გზავნილი;
2. პირადი შეხვედრები;
3. ლობირება;
4. პრესრელიზი;
5. თეატრალიზებული წარმოდგენა;
6. პეტიცია;
7. საზოგადოებრივი აქციის ჩატარება;
8. პოპულარული ადამიანების მოზიდვა;
9. ინტერვიუ მასმედიის საშუალებებში;
10. პრესკონფერენცია;
11. პრეზენტაცია;
12. სისტემის ფარგლებში მუშაობა ;
13. კანონების და პოლიტიკური გადაწყვეტილებების ანალიზი;
14. კვლევების და ცვლილებების შესახებ პუბლიკაცია;

განვიხილოთ ადვოკატირების ზოგიერთი მნიშვნელოვანი მეთოდი.

1. საინფორმაციო გზავნილი

საინფორმაციო გზავნილი (ადვოკატირების გზავნილი) არის დოკუმენტი, რომელიც ნათლად ასახავს თქვენს პოზიციას კონკრეტულ საკითხთან მიმართებაში.

ადვოკატირების გზავნილი უნდა ითვალისწინებდეს ადრესატის ვინაობას. ასე მაგალითად, აივ ინფექციის ადვოკატირების კამპანიის გზავნილის ტექსტი მშობლებისადმი და ჯანდაცვის სამინისტროსადმი მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან.

ადვოკატირების გზავნილის შემადგენელი კომპონენტებია:

- **შინაარსი.** გზავნილში საუბარი უნდა იყოს არა მხოლოდ პრობლემის არსზე, არამედ მისი გადაჭრის შესაძლო გზებზე. არ უნდა იყოს გადატვირთული ინფორმაციით. ადრესატმა უნდა დაიმახსოვროს მხოლოდ ერთი, ნათლად გამოხატული აზრი. უნდა იყოს ლოგიკურად აგებული და შეიცავდეს სანდო ინფორმაციას.
- **ენა.** გზავნილის ენა და სტილი, გამოყენებული განმარტებები და სიტყვები უნდა იყოს გასაგები და მისაღები ადრესატისთვის.
- **გზავნილის მიმწოდებელი** არის პიროვნება ან პირთა ჯგუფი, რომელიც გადასცემს ინფორმაციას. უნდა იყოს ავტორიტეტული და სარგებლობდეს ადრესატის პატივისცემით. სასურველია, გზავნილის მიმწოდებლებელთა შორის იყვნენ ადამიანები, რომლებიც პირადად არიან დაინტერესებული პრობლემის მოგვარებით (მაგალითად, იძულებით გადაადგილებულები, აივ ინფიცირებულები და ა.შ.).
- **გზავნილის გადაცემის ხერხი** გზავნილის გადაცემისთვის შეიძლება გამოვიყენოთ პირადი შეხვედრები, პრეს კონფერენციები, კონფერენციები, დისკუტები, ბუკლეტები, აფიშები, მასმედიის საშუალებები, ინტერნეტ რესურსები და ა.შ.
- **გზავნილის გადაცემის დრო.** უნდა განისაზღვროს, რამოვლენები ხდება საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში და როგორ შეიძლება მათი გამოყენება მაქსიმალური ყურადღების მისაპყრობად. გზავნილის გავრცელება შესაძლებელია დავამთხვიოთ რაიმე მოვლენას, მაგალითად, შიდსთან ბრძოლის მსოფლიო დღე, ბავშვთა დაცვის მსოფლიო დღე.

მიზანშეწონილია ასევე წინასაარჩევნო პერიოდის გამოყენება, როდესაც პოლიტიკოსები განსაკუთრებული ყურადღებით არიან გამსჭვალული საზოგადოების მოთხოვნების მიმართ.

გთავაზობთ საინფორმაციო გზავნილის სავარაუდო სტრუქტურას.

საინფორმაციო გზავნილის სტრუქტურა

1. გზავნილის ძირითადი თეზისი: ერთი ან ორი წინადადება.
2. დასაბუთება: რატომ არის შედგენილი გზავნილი. პოლიტიკური ვითარების აღწერა, კანონების, საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების ჩამონათვალი და ა.შ., რაც დაადასტურებს თქვენს მოსაზრებებს.

3. დამადასტურებელი მოწამებები:

რადიკალიზებული მოწამებები: ფაქტები და ციფრები.

ხარისხობრივი მოწამებები: კვლევების შედეგები, მოკლე მოთხრობები და მაგალითები, ჩვენება.

4. თქვენი პოზიცია: არსებული რეალობის გათვალისწინებით ლოგიკურად ჩამოყალიბებული პოზიცია
5. რეკომენდაციები: კონკრეტული და რეალისტური ქმედებები, რომელიც შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილებების მიღებაზე პასუხისმგებელმა პირმა.
6. მხარდამჭერი ორგანიზაციებისა და კერძო პირების ჩამონათვალი.
7. თქვენი ორგანიზაციის სახელწოდება, ლოგო, ვებ-გვერდი
8. თარიღი.

საკონტაქტო პირი, ტელეფონის ნომერი, მისამართი, ფაქსი, ელ-ფოსტა.

2. პირადი შეხვედრები

გადაწყვეტილების მიმღებ პირთან პირადი შეხვედრებისა და დიალოგის გამართვა ადვოკატების ყველაზე გავრცელებულ მეთოდია.

გთავაზობთ პირადი შეხვედრების გამართვის შესახებ პრაქტიკულ რეკომენდაციებს:

ჩამოყალიბდით შეხვედრის მიზნის თაობაზე, რას გინდათ მიაღწიოთ ამ შეხვედრით.

შეიმუშავეთ გზავნილი. ის მარტივი, მოკლე და დამაჯერებელი უნდა იყოს.

აირჩიეთ გზავნილის მიმწოდებელი. დარწმუნდით, რომ მას აქვს მოლაპარაკების წარმართვის უნარი და პოზიტიური განწყობა, რაც ხელს შეუწყობს მოლაპარაკების დადებით შედეგს.

შეხვედრისას იყავით დამაჯერებელი, ისაუბრეთ მკაფიოდ, არ გადატვირთოთ საუბარი ზედმეტი ინფორმაციით, არ გამოიყენოთ სპეციფიკური ტერმინები ან ჟარგონი.

განიხილეთ პრობლემის მოგვარების შესაძლო გზები და შემდგომი ნაბიჯები.

თქვენი თხოვნა უნდა იყოს კონკრეტული და რეალისტური.

ნუ ეცდებით ყველა პრობლემის ერთ ჯერზე გადაჭრას.

3. ლობირება

ეს არის ერთ-ერთი კანონიერი საშუალება, რითაც მოქალაქეთა ჯგუფები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო კომპანიები და «განსაკუთრებული ინტერესების ჯგუფები» ცდილობენ გავლენა იქონიონ ხელისუფლების ამა თუ იმ გადაწყვეტილებაზე.

ლობირება არის საკანონმდებლო ორგანოებსა და სახელმწიფო უწყებათა ჩინოვნიკებზე ზეგავლენის სისტემა, რომლის მიზანია რომელიმე კანონპროექტის ან დადგენილების მხარდაჭერა, დამტკიცება ან შეცვლა.

ლობისტურ საქმიანობას არეგულირებს კანონი, რაც თავის მხრივ ამ პროცესს გადააქცევს ღიას საზოგადოებისათვის. მაგალითად, აშშ-ში უკვე 1946 წლიდან მოქმედებს ფედერალური კანონი ლობისტური საქმიანობის შესახებ. მსგავსი კანონი საქართველოში 1998 წლიდან ამოქმედდა. პირი, რომელიც გარკვეული მატერიალური ან ფულადი ანაზღაურების საფასურად ან სხვა მიზეზების გამო მოღვაწეობს კონკრეტულ საკითხებზე ზეგავლენის მისაღწევად, ვიდრე დაიწყებდეს თავის საქმიანობას, ვალდებულია რეგისტრაცია

გაიაროს წარმომადგენლობით ან აღმასრულებელ ხელისუფლებაში. ასევე აუცილებელია წარმოადგინოს საკუთარი თავი და დამკვეთი ორგანიზაცია, მიანიშნოს ვადა, თუ რა დროში შეასრულებს დაკისრებულ ვალდებულებას და ყოველი თვის დასაწყისში ჩააბაროს ანგარიში აღნიშნულ ორგანოში.

გამოიყოფა ორი ტიპის ლობირება, უშუალო და არაუშუალო:

უშუალო ლობირება - ესაა ლობისტების მიერ წარმოდგენილი ორგანიზაციის ინტერესების პირდაპირი დაცვა, ანუ კანონმდებელზე უშუალო ზეწოლა. უშუალო ლობირების პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება იმ კანონმდებლებთან ურთიერთობას, რომელიც იმ რაიონიდან ან ოლქიდანაა არჩეული, სადაც მოღვაწეობს დამკვეთი. ამასთანავე, მნიშვნელოვანია საქმიანი ურთიერთობები იმ ჯგუფებთან, რომლებსაც დიდი როლი ენიჭებათ კონკრეტული კანონპროექტის მიღებისას. მაგალითად, საკანონმდებლო ორგანოს კომიტეტების წევრები, რომლებიც პროფილის მიხედვით ვალდებული არიან განიხილონ კანონპროექტი.

არაუშუალო ლობირება - ესაა ლობირება ქვემოდან, მასობრივი კამპანიების ორგანიზების გზით, ანუ საზოგადოების მობილიზება რაიმე აქტის მხარდასაჭერად (ასეთი ფორმის ლობირებას ხშირად უწოდებენ ადგილობრივსაც). ასეთი ტიპის ლობირების ძირითადი მიზანია, გავლენა მოახდინოს საზოგადოებრივ აზრზე და ამომრჩეველმა გააძლიეროს ზეგავლენა ხელისუფლებაზე. ლობირების ამ ეტაპზე უდიდესი როლი ენიჭება მასმედიასთან მუშაობას, რაც თავის მხრივ ხელს უწყობს კონკრეტული საკითხის საერთო სამოქალაქო მნიშვნელობის დემონსტრირებას.

4. პრესრელიზი

პრესრელიზი -მოკლე შეტყობინება, რომელიც შეიცავს მნიშვნელოვან სიახლეს ან სასარგებლო ინფორმაციას ფართო აუდიტორიისთვის. პრესრელიზი ვრცელდება ორგანიზაციების პრესამსახურის ან PR-სააგენტოების მეშვეობით.

გთავაზობთ პრესრელიზის სავარაუდო სტრუქტურას.

პრესრელიზის სტრუქტურა

1. ორგანიზაციის სახელწოდება და ლოგო;
2. სათაურის ზევით მიუთითეთ სიტყვა "პრესრელიზი";
3. პრესრელიზის სათაური. ასახავს გზავნილის ძირითად იდეას, არის საინტერესო, დასამახსოვრებელი, ხაზს უსვამს შემოთავაზებული თემის პერსპექტიულობასა და აქტუალობას;
4. გამოქვეყნების თარიღი ;
5. რეზიუმე ან ლიდერ - აბზაცი. სიახლისა ან მოვლენის მოკლე აღწერა, რომელიც უზიძგებს მკითხველს დანარჩენი ტექსტის წაკითხვისკენ. ერთ წინადადებაში - ერთი იდეა, ერთი აზრი, ერთი თეზისი. არაუმეტეს 12-13 სიტყვა;
6. ძირითადი ნაწილი. ვრცლად წარმოადგენს რეზიუმეში მოყვანილ ინფორმაციას;
7. მოწვევა. ინფორმაცია ღონისძიების ჩატარების ადგილის, დროის შესახებ;
8. საკონტაქტო ინფორმაცია. საკონტაქტო პირის სახელი და გვარი, თანამდებობა, ტელეფონის (მობილური და / ან ქალაქის), ფაქსი, ელ-ფოსტა, ვებ-გვერდი.

5. თეატრალიზებული წარმოდგენა

თეატრალიზებული წარმოდგენა ინტერესების დაცვის ეფექტური საშუალებაა და ხშირად უფრო თვალსაჩინო და ადვილად დასამახსოვრებელია, ვიდრე წერილობითი გზავნილი. თეატრალიზებული წარმოდგენის ეფექტის გაძლიერებისთვის შეიძლება გამოვიყენოთ მაყურებლის ჩართულობის სხვადასხვა მეთოდი. მაგალითად, წარმოდგენის შემდეგ შეიძლება გაიმართოს დისკუსია მოცემულ თემაზე, ან ორგანიზება გაუკეთდეს «აუდიტორია-თეატრის» ტიპის წარმოდგენას, რომლის დროსაც მაყურებელი მონაწილეობს სიუჟეტის შემდგომი განვითარების შერჩევაში.

გთავაზობთ თეატრალიზებული წარმოდგენის სცენარის მაგალითს

თეატრალიზებული წარმოდგენა „უსახლკარო ბავშვები“
 ინტერესების დაცვის საგანი: უსახლკარო ბავშვებისთვის
 თავშესაფარის შექმნა

ადვოკატირების მიზანი: 2012 წლის ბოლომდე თბილისის
 უსახლკარო ბავშვებისთვის თავშესაფარის ორგანიზება

სამიზნე უდიტორია: თბილისის საკრებულოს წევრები.

სცენარი

ალკოჰოლზე დამოკიდებული ოჯახის დედ-მამა მთელ
 შემოსავალს სასმელში ხარჯავს, ოჯახი შიმშილობს. მამასცემს დედას
 და არასრულწლოვან ქალიშვილს. ქალიშვილი გარბის სახლიდან.
 ის მოხვდება ადამიანთა წრეში, რომლების აიბულებენ უკანონო
 გზით მოიპოვოს ფული. გოგონა დახმარებისთვის მიმართავს ბიძას,
 რომელიც გარკვეული დროის განმავლობაში ეხმარება, თუმცა
 აცხადებს, რომ მას არ შეუძლია მუდმივად დახმარების გაწევა.
 სასოწარკვეთილი გოგონა უკავშირდება სხვა უსახლკარო ბავშვებს,
 რომლებსაც უზიარებს მის მდგომარეობას. ისინი იმ დასკვნამდე
 მიდიან, რომ უკეთესია იყო უსახლკარო, ვიდრე დაექვემდებარო
 ოჯახში ძალადობას. მაგრამ ამავე დროს მათ სჭირდებათ უსაფრთხო
 ადგილი, სადაც შეძლებენ ღამის გათევებას

6. პეტიცია

პეტიცია არის დიდი რაოდენობის ადამიანების მიერ ხელმოწერილი
 დოკუმენტი, რომელიც შეიცავს გადაწყვეტილების მიმღები პირის ან
 ორგანოსადმი თხოვნას კონკრეტული ქმედებების განხორციელების
 შესახებ. პეტიციის ხელმომწერთა დიდი რაოდენობა აჩვენებს,
 რომ პეტიციაში წარმოდგენილი პრობლემა არის აქტუალური და
 იწვევს საზოგადოების ინტერესს. არსებული კანონმდებლობის
 თანახმად, ხელისუფლებამ დადგენილ ვადებში უნდა გასცეს პასუხი
 ოფიციალურად წარდგენილ პეტიციას.

მაგალითის სახით გათვალისწინებული რეალური პეტიციის ნიმუში.

(ეს ტექსტი უნდა იყოს დაბეჭდილი პეტიციის

ყველა ფურცელის ზედა ნაწილში)

პეტიცია

თემატა პალატაში, კანადა

იმის გათვალისწინებით, რომ:

1. 2003 წელს ბოლოს 40 მლნ ადამიანი მთელ მსოფლიოში აივ / შიდსით იყო დაავადებული,
2. UNAIDS შეფასებით, 2005 წლისათვის წელიწადში 10 მილიარდი აშშ დოლარი იქნება საჭირო დაბალი და საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნებში აივ/შიდსის პრევენციის და მკურნალობის დაფინანსებისთვის,
3. ბოლო ათწლეულში კანადის წვლილი საერთაშორისო დახმარების განვითარების პროგრამებში საგრძნობლად შემცირდა და ახლა შეადგენს მხოლოდ მშპ 0.25% ,

მოვუწოდებთ თემატა პალატას, ამ ათწლეულის ბოლომდე გაზრდოს საერთაშორისო დახმარების განვითარების პროგრამებში მშპ 0.7% -მდე, ანუ მთელს მსოფლიოში აღიარებული მოცულობით.

სახელი, გვარი

მისამართი

ხელმოწერა

გააკეთეთ ასლები და გაავრცელეთ პეტიცია ხელმოწერების შესაგროვებლად. გთხოვთ, ყველა ეგზემპლარი დააბრუნოთ 2004 წლის 1 ივნისამდე შემდეგ მისამართზე:

7. საზოგადოებრივი აქცია

საზოგადოებრივი აქცია ხალხის შეკრება საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილას, კონკრეტული მოვლენის ან საკითხისადმი ყურადღების მისაქცევად.

აქცია შეიძლება გრძელდებოდეს რამდენიმე წუთის, საათის, ან თუნდაც, რამდენიმე დღის განმავლობაში.

ის შეიძლება გაიმართოს ერთ ადგილას (მიტინგი), ანმოეწყოს მსვლელობა. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მედიაში აქციის გაშუქებას, რადგან მისი მიზანი კონკრეტული საკითხის შესახებ საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება და გადაწყვეტილების მიმღებ პირებზე პირდაპირი ზეგავლენის მოხდენაა. აქცია ვითარების ადექვატურია იმ შემთხვევაში, თუ მოლაპარაკებები გადაიტანეს, ან საქმე სასწრაფო გადაწყვეტას ითხოვს. აქციის ჩატარება შეიძლება მუსიკის თანხლებით, ა შესაძლებელია სიტყვით გამოსვლები, ქუჩის თეატრის გამართვა.

გთავაზობთ პრაქტიკულ რჩევებს აქციის ჩატარების შესახებ:

- უნდა გაარკვიოთ, საჭიროა თუ არა პოლიციის ნებართვა;
- მედიასთან ურთიერთობისას ძალიან მნიშვნელოვანია გააუღეროთ მარტივი და მკაფიო ლოზუნგები, რომლებიც ხშირად უნდა განმეორდეს.

- ვიზუალური მხარდაჭერისთვის გამოიყენეთ პლაკატები, კოსტიუმები, სანთლები... ყველაფერი, რაც ადამიანების ყურადღებას მიიპყრობს.

- წინასწარ მიაწოდეთ ინფორმაცია პრესას.
- დაამთხვიეთ აქცია რაიმე მოვლენას, მაგალითად, შიდსთან ბრძოლის მსოფლიო დღეს.

- აქციის ორგანიზატორები პასუხისმგებელი არიან აქციის მშვიდობიანი ხასიათის უზრუნველყოფაზე. თუ აქციას, სავარაუდოდ, დაესწრება დიდი რაოდენობის ხალხი, მიზანშეწონილია დანიშნოთ წესრიგზე პასუხისმგებლები, რომელთა ამოცნობა შესაძლებელი იქნება განსხვავებული ნიშნებით ან სამოსით.

- ყველა მონაწილეს წინასწარ შეატყობინეთ, აქციის მიზანი, დაწყების და დასრულების დრო, დღის წესრიგი, სიტყვით

გამომსვლელების ვინაობა, როგორ მოხდება პეტიციის გადაცემა და ა.შ.

8. ცნობადი სახეების მოზიდვა

ცნობადი სახე - არის გავლენიანი ადამიანი, საზოგადოებისთვის კარგად ცნობილი და ავტორიტეტული პიროვნება (მაგალითად, გადამდგარი სახელმწიფო მოღვაწე, მეცნიერი, მსახიობი, სპორტსმენი და სხვა), რომელსაც შეუძლია დაარწმუნოს გადაწყვეტილებების მიმღები პირი, შეცვალოს ესა თუ ის გადაწყვეტილება.

დასკვნა

ადვოკატირება დემოკრატიის ქმედითი და ეფექტური მექანიზმია. იგი არ არის მხოლოდ პროფესიონალებს ან ექსპერტების პრეროგატივა. მოსახლეობის უფლებებისა და ინტერესების დაცვისათვის მისი გამოყენება შესაბამისი ცოდნით შეიარაღებულ ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია გამოიყენოს. ვიმედოვნებთ, რომ ადვოკატირების მეთოდოლოგია და ხერხები, რომლებიც განხილულია ამ ნაწილში, ასევე წიგნის სხვა თავებში წარმოდგენილი ადვოკატირების მეთოდები (მაგალითად, პრეზენტაცია, პრესკონფერენცია, ინტერვიუ) საშუალებას მოგცემთ, წარმატებით განახორციელოთ ადვოკატირების კამპანია და მიაღწიოთ ცვლილებებს თქვენი სოფლის, ქალაქის და ქვეყნის საკეთილდღეოდ.

კითხვები საკამანძო საკითხებზე

1. რაში მდგომარეობს ადვოკატირების პროცესის არსი?
2. რა განსხვავებაა ადვოკატირებასა და ლობირებას შორის?
3. რა დონეებზე შეიძლება ადვოკატირების განხორციელება?
4. ვინ არიან ადვოკატირების პროცესის მონაწილეები?
5. რა ეტაპების მიხედვით ხორციელდება ადვოკატირების პროცესი?
6. რა ფაქტორები უნდა გაითვალისწინოთ ადვოკატირების მეთოდის შერჩევისას?
7. რა აუცილებელ კომპონენტებს მოიცავს ადვოკატირების გზავნილი?

8. რა განსხვავებაა უშუალო და არაუშუალო ლობირებას შორის?
9. რა შემთხვევებშია მიზანშეწონილი ადვოკატირებისთვის ცნობადი სახეების მოწვევა?
10. რა პირობები უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი აქციის წარმატებულ ჩატარებას?

გამოყენებული ლიტერატურა

- ადვოკატირების სახელმძღვანელო - როგორ დავგეგმოთ და ვაწარმოოთ ადვოკატირების კამპანია გარემოსდაცვითი და სოციალური სამართლიანობისთვის, მწვანე ალტერნატივა, თბილისი, 2011
- Advocacy Guide. Association for Supervision and Curriculum Development, Alexandria, Virginia USA, 2008
- A Citizen's Guide to Advocacy, World Vision U.S.2008
- Pathfinder: A Practical Guide to Advocacy Evaluation, Innovation Network, Inc., 2008
- Advocacy Matters: Helping children change their world An International Save the Children Alliance guide to advocacy, UK, 2007
- <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=143>
- <http://prguide.ge/content.php?article.45>

კომუნიკაციის უნარ-ჩვევები

მე-2 მუხტი

შესავალი

კომუნიკაცია გულისხმობს აზრთა გაცვლას მხარეებს შორის ერთობლივი სიმბოლოების გამოყენებით. კომუნიკაცია ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს გაცვლას, გაზიარებას. ეს არის ორმხრივი კომპლექსური ქმედება, რომელიც შეტყობინების კოდირებას, გადაცემასა და გაშიფრვას გულისხმობს. კომუნიკაციის პროცესი საკუთრივ ინფორმაციის, ინფორმაციის წყაროს, ინფორმაციის გადაცემის მექანიზმების და მიმღების არსებობას გულისხმობს. ეფექტური კომუნიკაცია საჭიროებს კარგ კომუნიკატორს, რომელიც თავის შეტყობინებას წარმოდგენილ აუდიტორიას ნათლად და ეფექტურად გადასცემს. კომუნიკაციის პროცესი შეიძლება ჩაითვალოს სრულყოფილად, თუ ინფორმაცია სწორად იქნა გადაცემული ინფორმაციის წყაროს მიერ და სწორად იქნა გაგებული ინფორმაციის მიმღების მიერ.

კომუნიკაციის პროცესი შედგება ორი დონისაგან:

1. შინაარსის დონე – გულისხმობს ინფორმაციას, რომლის გაცვლაც ხდება საუბრის პროცესში.
2. დამოკიდებულების დონე – გულისხმობს დამოკიდებულებას პარტნიორებს შორის. ამასთან, მეორე დონე განსაზღვრავს პირველს.

კომუნიკაციის პროცესის შემადგენელი ნაწილებია:

ინფორმაციის წყარო – პიროვნება ან ჯგუფი, რომელსაც აქვს სურვილი გაუზიაროს ინფორმაცია სხვა პირს ან ჯგუფს;

შეტყობინების კოდირება – გამგზავნის მიერ გასაგზავნად არჩეული ინფორმაცია;

საკომუნიკაცია არხი (ინფორმაცია) – მექანიზმი, რომლის საშუალებითაც გადაიცემა ინფორმაცია;

დეკოდირება – შეტყობინების მიმღების მიერ ინფორმაციის აღქმა და გაგება;

ინფორმაციის მიმღები – პირი, რომელიც იღებს გადაცემულ ინფორმაციას.

მეხსიერების ტიპები

ინფორმაციის გადაცემისას მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ მეხსიერების ტიპები და მიღებული ინფორმაციის ათვისების თავისებურებანი.

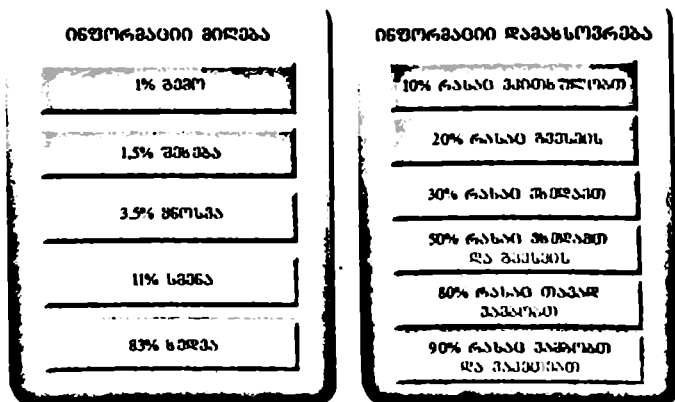
დროის მიხედვით არსებობს შემდეგი ტიპის მეხსიერება:

ხატისმიერი მეხსიერება, ამოცნობა (0.5-2წმ.) – სიტყვების რაოდენობა 4-7 სიტყვა. უფრო სწრაფი მეტყველების შემთხვევაში ადამიანი ვეღარ აღიქვამს საუბარს. მნიშვნელოვანია წინადადებებს შორის პაუზების გაკეთება. პაუზების არარსებობის შემთხვევაში ტვინი სხვა თემაზე ერთვება. საუკეთესო გზა, ადამიანი მოწყვიტო თემას, არის შეუზღუდელი ლაპარაკი.

ხანმოკლე მეხსიერება (14-15 წუთი) – ეს არის პერიოდი, როდესაც უნდა მოხდეს ინფორმაციის სტრუქტურირება. სხვანაირად, ინფორმაცია გადადის არაცნობიერში. ამიტომაც მნიშვნელოვანია, ინფორმაცია მეხსიერებაში დამაზუსტებელი კითხვებისა და განმეორების გზით დაფიქსირდეს.

ხანგრძლივი მეხსიერება – ინფორმაცია ხანმოკლე მეხსიერებიდან ხანგრძლივ მეხსიერებაში გადადის შემდეგი პროპორციით – 7% ცნობიერში და 93% არაცნობიერში.

ადამიანი ინფორმაციას იღებს და იმახსოვრებს შემდეგი პროპორციით:

არსებობს ინფორმაციის მიღების ხუთი საფეხური:

ინფორმაციის მიღება გაგება შენახვა გახსენება
გამოყენება.

ინფორმაცია მიიღება სამი ძირითადი გზით:

- ⇒ სმენითი მეხსიერება – გაიხსენო ის, რაც მოისმინე;
- ⇒ მხედველობითი მეხსიერება – გაიხსენო ის, რაც ნახე;
- ⇒ ქმედითი მეხსიერება – გაიხსენო ის, რაც გააკეთე.

ზეპირი კომუნიკაციის შემადგენელი ნაწილები

ზეპირი კომუნიკაციის დროს ადამიანი ინფორმაციას ძირითადად აღიქვამს ხმის ტემბრის შესაბამისად (55%); არავერბალური ქცევის შესაბამისად (მაგ: სახის გამომეტყველება, ფესტიკულაცია, ჩაცმულობა) ინფორმაციის 38% აღიქმება, ხოლო რაც შეეხება წარმოთქმული სიტყვების შინაარსს, ადამიანი მის მხოლოდ 7%-ს აღიქვამს.

ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაცია

კომუნიკაცია, ინფორმაციის გადაცემა შესაძლებელია ვერბალური და არავერბალური გზით. ვერბალური კომუნიკაცია ინფორმაციის გადაცემის გზაა. იმისათვის, რომ მივიპყროთ მოსაუბრის თუ ფართო აუდიტორიის ყურადღება, საჭიროა ვერბალური კომუნიკაციის შემდეგი საშუალებების გათვალისწინება:

- საუბრის ეფექტურად დაწყება;
- საუბრის მანერა – ხმის ტემბრი და სიმაღლე, ხმის ინტონაცია (თბილი, ცივი), საუბრის ტემპი (მონოტონური, დინამიური);
- ცხოვრებისეული ან ფაქტებზე დაყრდნობილი მაგალითების მიწოდება;
- სიტყვებისა და ფრაზების მრავალჯერ გამეორების თავიდან აცილება;
- ერთი თემადან მეორეზე ლოგიკური გადასვლა;
- შესატყვისი ლექსიკის გამოყენება.

კომუნიკაციის პროცესში არავერბალურ კომუნიკაციას ისეთივე დატვირთვა აქვს, როგორც ვერბალურს. კომუნიკაციის არავერბალური საშუალებებია:

ფესტიკულაცია – ხელების, ფეხების, თავის და სხეულის მოძრაობები;

- სხეულის პოზა და ქესტები – სხეულის გაკიმული პოზა არაბუნებრივად აღიქმება, ხოლო ზედმეტად თავისუფალი – ამპარტავნულად. ქესტიკულაციით უნდა შეიქმნას ერთგვარი ხიდი აუდიტორიასთან. საუბრით, ხმით, ქესტებითა და სხეულით აუცილებელია ერთი მთლიანობის შექმნა.
- ხელები – არავერბალურ კომუნიკაციაში განასხვავებენ სამ დონეს:
- წელის ხაზს ქვემოთ – უარყოფითი გავლენა მსმენელებზე;
- წელის ხაზსა და მკერდს შორის – ნეიტრალური გავლენა მსმენელებზე;
- მკერდის სიმაღლეზე – დადებითი გავლენა მსმენელებზე.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ წესებზე:

- ! დაუშვებელია დიდი ხნით ხელების ჯიბეში ჩაყოფა;
- ! დაუშვებელია რაიმე საგნით თამაში. ეს არა მარტო კომუნიკატორს აბნევს, არამედ მსმენელსაც;
- ! დაუშვებელია ხელების ღილებზე ან პიჯაკის სახელოებზე მოკიდება;
- ! დაუშვებელია დავიწყებული სიტყვის ქესტით შეცვლა;
- ! სასურველია მუშტის და საჩვენებელი თითის რაც შეიძლება იშვიათად გამოყენება.

გარეგნობა – ჩაცმულობის სტილს განსაზღვრავს აუდიტორია და მოხსენების თემა. მაგალითად, არაფორმალური ტანსაცმელის სრულიად შეუსაბამო იქნება, რომელიმე სადღესასწაულო გამოსვლისათვის. ისევე, როგორც ჰალსტუხი იქნება შეუსაბამო თავისუფალი თემის განხილვის დროს. ასევე მნიშვნელოვანია ფერის განსაზღვრა:

- ✓ მუქი ფერის ტანსაცმელი – გამოხატავს პატივისცემას, სერიოზულობასა და ინტელექტს;
- ✓ ღია ფერის ტანსაცმელი – გამოხატავს ლოიალურობასა და ძალაუფლებას;
- ✓ მკვეთრი ფერის ტანსაცმელი – გამოხატავს აგრესიულობას.

ფიზიკური დისტანცია – არსებობს 4 ტიპის დისტანცია:

ინტიმური – 0–45 სმ, ახლო ემოციური კონტაქტის შემთხვევაში;

პერსონალური – 45–120 სმ, ნორმალური კომუნიკაციის დროს;
სოციალური – 120–360 სმ, ოფიციალური შეხვედრების ან
საქმიანი ურთიერთობების შემთხვევაში;

სახალხო – 360 სმ–ზე მეტი, მიტინგების და კონფერენციების
დროს.

მხედველობითი კონტაქტი – მზერა უნდა იყოს მეგობრული, მშვიდი
და აუცილებლად მსმენელებზე მიმართული. პრეზენტაციის დროს
დაუშვებელია მზერის მიმართვა სამი ძირითადი მიმართულებით:

რაც ქვემოთაა (იატაკი);

რაც გარშემოა (კედლები, ფარდები, ფანჯრები);

რაც ზემოთაა (დარბაზის ჭერი, რაიმე არარსებული საგანი
დარბაზის ბოლოს).

დაუშვებელია დიდი ხნის განმავლობაში ერთი რომელიმე
ადამიანის ყურება, აუცილებელია მზერის თანაბარი
გადანაწილება აუდიტორიის ყველა მონაწილეზე.

უკუკავშირის წესები

უკუკავშირი არის უკონფლიქტო კრიტიკის მეთოდика, რომელიც
მიმართულია იმისკენ, რომ თანამოსაუბრემ თავისი ინიციატივით
შეცვალოს საკუთარი ქვეცა ან მოსაზრება.

უკუკავშირი შედგება სამი ტიპისაგან:

1. იმ სიტუაციის აღწერა, რომელზეც ვიძლევიტ უკუკავშირს;
2. ვითარების ან მისი შედეგებისადმი საკუთარი დამოკიდებულების დაფიქსირება;
3. სურვილისამებრ, შესაძლებელია საკუთარი „მე“–შეტყობინებაში ჩადოთ სურვილი ანალოგიურ სიტუაციებში თანამოსაუბრის მოქმედების პოზიტიური შედეგების შესახებ.

არსებობს თანამოსაუბრის აზრის შეცვლის რამდენიმე ხერხი:

! ნუ გააკრიტიკებთ! – ადამიანებს არ უყვართ კრიტიკის მიღება
და საკუთარი შეცდომების აღმოჩენა. კრიტიკა აიძულებს
ადამიანებს უფრო მეტად დაიცვან თავიანთი პოზიცია და
გაიმართლონ თავი;

! არასოდეს უთხრათ მოსაუბრეს პირდაპირ, რომ მისი აზრი

მცდარია – რომ ის არასწორია, არ აგრძნობინოთ პირდაპირ, რომ თქვენ უფრო ჰკვირავთ ხართ. ეცადეთ, პირდაპირ არ გამოხატოთ მოსაზრება, რომლითაც ეწინააღმდეგებით პარტნიორს, დააფასეთ სხვა ადამიანების მოსაზრებები;

- ! თუ თქვენი მოსაზრება მცდარი აღმოჩნდა, აღიარეთ თამამად და თავდაჯერებულად;
- ! საუბრის დასაწყისში შეეცადეთ, თანამოსაუბრეს ათქმევინოთ „კი“ და ერიდეთ „არას“;
- ! მიეცით შესაძლებლობა ადამიანებს ისაუბრონ თავიანთ წარმატებებზე. ეს მათთვის უფრო ღირებულია, ვიდრე თქვენი წარმატებების შესახებ მოსმენა;
- ! დაიწყეთ საუბარი კეთილგანწყობილი და მეგობრული ტონით;
- ! შეეცადეთ ადამიანებს აგრძნობინოთ, რომ იდეა, რომელსაც თქვენ თავაზობთ, მათ ეკუთვნით;
- ! შეხედეთ მოვლენებს თქვენი მოსაუბრის თვალთ;
- ! თანაგრძნობით მოეკიდეთ ადამიანების იდეებსა და შეგრძნებებს. გამოიყენეთ ფრაზები „თქვენს ადგილას რომ ვყოფილიყავი, რომ ვიყო, ასევე ვიფიქრებდი, ასევე ვიგრძნობდი თავს...“;
- ! ადამიანებს აქვთ სურვილი, იყვნენ და ჩანდნენ კარგები. შეეცადეთ, დაანახოთ მათ, რომ თქვენი მოსაზრების გაზიარების შემთხვევაში ისინი უკეთ იგრძნობენ თავს და ა.შ.

წინააღმდეგობებზე მუშაობის მეთოდები

მეტად მნიშვნელოვანია პრეზენტაციის დროს აუდიტორიის (ისევე, როგორც საკუთარი თავის) მართვა. მნიშვნელობა არ აქვს აუდიტორიის რიცხოვნობას. ყოველთვის გამოიძებნება ის, ვინც არ ეთანხმება გამოთქმულ მოსაზრებებს ან არ აინტერესებს აღნიშნული საკითხი. აუდიტორიის მხრიდან დაფიქსირებული წინააღმდეგობის შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია შემდეგი მეთოდების გამოყენება:

- ⇒ **პაუზა.** ეს არის მომენტი, როცა თქვენ წყვეტთ, როგორ გააგრძელოთ საუბარი. პაუზა უნდა იყოს ხანმოკლე და შეუმჩნეველი; მიეცით „მოწინააღმდეგეს“ შესაძლებლობა, განავრცოს თავისი მოსაზრება, სრულად გამოხატოს,

რას გულისხმობს; უკუკავშირის სხვადასხვა ფორმით და შევითხვების დასმით მიიყვანეთ „მოწინააღმდეგე“ მოსაზრების სრულ გამოხატვამდე. ყოველივე ეს საშუალებას მოგცემთ, ზუსტად გაიგოთ წინააღმდეგობის მიზეზი და მოგცემთ დროს შემდგომი ნაბიჯის მოსაფიქრებლად;

- ⇒ ფსიქოლოგიური მეთოდი. ჯგუფის „მოწინააღმდეგე“ წევრს აგრძნობინეთ, რომ მისი იდეა გონიერულია და დაფიქრდებით ამაზე. დაეთანხმეთ მის მოსაზრებას, მაგრამ დიალოგი თქვენთვის სასურველი მიმართულებით წარმართეთ;
- ⇒ დამაზუსტებელი შევითხვები ან კონკრეტული პასუხები. დამაზუსტებელი შევითხვებით აიბულებთ ან ეხმარებით „მოწინააღმდეგეს“ კონკრეტულად გამოხატოს მოსაზრება, კონკრეტული პასუხებით კი არ აძლევთ თემის გავრცობის შესაძლებლობას;
- ⇒ მოქმედებისკენ მოწოდება. ყველა წინააღმდეგობაზე პასუხის შემდეგ მსუბუქად გადადით სხვა თემაზე ან დაუბრუნდით მთავარ თემას.

მსმენელთა ტიპები

ბუნებრივია, აუდიტორიის წევრები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. მსმენელთა კატეგორიის სწორი განსაზღვრა და მათთან ურთიერთობის მეთოდების ცოდნა განაპირობებს სწორ ქმედებებსა და წარმატებას. არსებობს მსმენელთა შემდეგი ტიპები:

❖ მოკამათე – იყავით აუღელვებელი; სთხოვეთ ჯგუფის წევრებს, გამოხატონ მოსაზრებები წარმოთქმულთან დაკავშირებით;

პოზიტივისტი – სთხოვეთ მას შეჯამება, მიზანმიმართულად ჩართეთ განხილვის პროცესში;

ყოვლისმცოდნე – ეცადეთ, ჯგუფის სხვა წევრებმა გამოხატონ საკუთარი პოზიცია მის მოსაზრებებთან დაკავშირებით;

მოლაყბე – ტაქტიკურად შეაწყვეტინეთ, შეახსენეთ დრო; დაუსვით დამაზუსტებელი კითხვები;

მორიდებული/მორცხვი – დაუსვით მარტივი კითხვები, რაც საკუთარ თავში რწმენას განუმტკიცებს და თვითშეფასებას აუმაღლებს;

უინტერესო – დაუსვით შევითხვები მისი საქმიანობის შესახებ,

მისი ინტერესის სფეროდან;

ჯგუფის ლიდერი – ერიდეთ პირდაპირ კრიტიკას. გამოიყენეთ ტექნიკა – „დიახ, მაგრამ...“ (დაეთანხმეთ მოსაუბრეს, უარი უთხარით სიტუაციას). ჯგუფში აღიარებული ლიდერი უნდა გახადოთ თქვენს მოკავშირედ და მოიპოვოთ მისი კეთილგანწყობა;

დამკითხველი – მიმართეთ მისი კითხვები ჯგუფისაკენ.

საჭირო რჩევები

ტრენინგის, კომუნიკაციის დროს მნიშვნელოვანია:

- ! ისაუბროთ გარკვევით და ხმამაღლა, ყოველი 5–9 სიტყვის მერე (ანუ წინადადებებს შორის) გააკეთოთ პაუზები;
- ! გაითვალისწინოთ ჯგუფის წევრების ლექსიკური მარაგი (გამოცდილება, პოზიცია, სფერო) და იყოთ ადეკვატური;
- ! დაეკითხოთ, იყო თუ არა ყველაფერი გასაგები;
- ! მოერიდოთ თემიდან გადახვევას;
- ! ერიდოთ მოსაწყენ ფრაზებს;
- ! წარმატების შემთხვევაში, არ დაგავიწყდეთ ჯგუფის წევრების წახალისება;
- ! თეორიული მასალა მიაწოდოთ შთამბეჭდავად, ეფექტურად;
- ! ერიდოთ მოსაწყენ მონოლოგებს;
- ! ცვალოთ ჯგუფთან მუშაობის მეთოდები;
- ! არ „აიძულოთ“ ჯგუფის წევრები მოიწყინონ რომელიმე წევრის უინტერესო მონოლოგის გამო;
- ! დაისვენოთ დროულად და განსაზღვრული შუალედებით;
- ! არ იყოთ „მომაკვდინებლად“ სერიოზული (სწორედ ასეთი გამომეტყველებით უშვებენ ადამიანები ყველაზე მეტ შეცდომებს);
- ! ერიდოთ ფურცლიდან ტექსტის წაკითხვას, ჯობს გამოთქვათ ნაკლები სიზუსტით, ვიდრე წაიკითხოთ ფურცლიდან;
- ! მაქსიმალური დრო, როცა ჯგუფის წევრების მიმართ შეგიძლიათ ზურგით დგომა, არის 40 წამი;

! თუ არ იცით, თქვით რომ არ იცით, მაგრამ საჭიროების შემთხვევაში მოიძიებთ საჭირო ინფორმაციას.

სწორად დასმული შეკითხვები:

კითხვა – როგორ უნდა გავართვათ თავი მსმენელთა შეკითხვებს?

პასუხი – ყველაზე მნიშვნელოვანია, მოუსმინოთ დასმულ შეკითხვას. ნუ შეაწყვეტინებთ, რადგან ასეთ შემთხვევაში, ზუსტად ვერ განსაზღვრავთ, შეკითხვის არსს. იყავით ობიექტური. გაიმეორეთ დასმული კითხვა, რათა დარწმუნდეთ, რომ აუდიტორიაში იგი ყველამ გაიგო. დამსწრე საზოგადოება ჩართეთ პასუხის გაცემაში - ამით დროსაც მოიგებთ და აუდიტორიის ჩართულობასაც უზრუნველყოფთ. დაბოლოს, უპასუხეთ მოკლედ და გულახდილად, უპასუხეთ კონკრეტულად კონკრეტულ შეკითხვას. თუ პასუხი არ იცით, აღიარეთ, რომ არ იცით.

შენიშვნა: გახსოვდეთ, მართავს ის, ვინც შეკითხვას სვამს!

კითხვა – როგორ უნდა მოვიქცეთ რთული სიტუაციების დროს? მაგალითად, მონაწილე ამა თუ იმ დისკუსიაში დომინირებს, მონაწილემ გადაუხვია განსახილველ საკითხს, კერძო საუბრები, შეუსაბამო ხუმრობა, შეუსაბამო ქცევა ან თქვენი მოსაზრების გაუზიარებლობა.

პასუხი – მონაწილე ამა თუ იმ დისკუსიაში დომინირებს – შეაჯამეთ მონაწილის მიერ გამოთქმული მოსაზრება და გადადით სხვა საკითხზე. სთხოვეთ სხვა მონაწილეებს, გამოთქვან მოსაზრება აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. სთხოვეთ დისკუსიის განხილვა თქვენთან ერთად შესვენებაზე.

მონაწილემ გადაუხვია განსახილველ საკითხს – შეაჯამეთ მონაწილის მიერ გამოთქმული მოსაზრება და გადადით სხვა საკითხზე. იდენტიფიცირება გაუკეთეთ გამოთქმულ თემას და თხოვეთ სხვა მონაწილეებს, გამოთქვან საკუთარი მოსაზრება აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. თხოვეთ დისკუსიის განხილვა თქვენთან ერთად შესვენებაზე.

კერძო საუბრები – გამოიყენეთ არავერბალური მეთოდები ყურადღების მისაქცევად (დაამყარეთ მხედველობითი კონტაქტი, მიუახლოვდით მოსაუბრეებს); დაუსვით შეკითხვა (მონაწილეს აუცილებელია მიმართოთ სახელით). სთხოვეთ შეწყვიტონ საუბარი

(თუ შესაძლებელია, პირადად). გაჩუმდით და დაელოდეთ სანამ მონაწილეები შეწყვეტენ საუბარს; საუბრის შეწყვეტის შემდეგ გადაუხადეთ მადლობა და განაგრძეთ პრეზენტაცია.

შეუსაბამო ხუმრობა – პირადად სთხოვეთ მონაწილეს, რომ შემდგომში თავი შეიკავოს მსგავსი ხუმრობისაგან. განაახლეთ პრეზენტაცია იუმორისტული გადახვევის შემდეგ, მაგრამ იყავით რაც შეიძლება სერიოზული.

შეუსაბამო ქცევა – გამოიყენეთ არავერბალური მეთოდები ყურადღების მისაქცევად (დაამყარეთ მხედველობითი კონტაქტი, მიუახლოვდით მოსაუბრეებს); დაუსვით შეკითხვა (მონაწილეს აუცილებელია მიმართოთ სახელით). ყურადღებას ნუ მიაქცევთ აღნიშნულ ქცევას, თუ, რა თქმა უნდა, ხელს არ გიშლით პრეზენტაციის გაგრძელებაში. პირადად (ცალკე) სთხოვეთ მონაწილეს, თავი შეიკავოს.

მოსაზრების გაუზიარებლობა – შეაჯამეთ მონაწილის მიერ გამოთქმული აზრი და სხვებს სთხოვეთ საკუთარი აზრის გამოთქმა. დაეთანხმეთ ნაწილობრივ, შემდეგ კი გაიმეორეთ თქვენი მოსაზრება და ახსენით განსხვავდება მასა და მონაწილის მოსაზრებას შორის.

გამოყენებული ლიტერატურა

Consumer Behavior – Tenth Edition – Leon G. Schiffman, Leslie Kanuk

Creative Business Presentations – Inventive Ideas for Making an Instant Impact – Erel Sampson

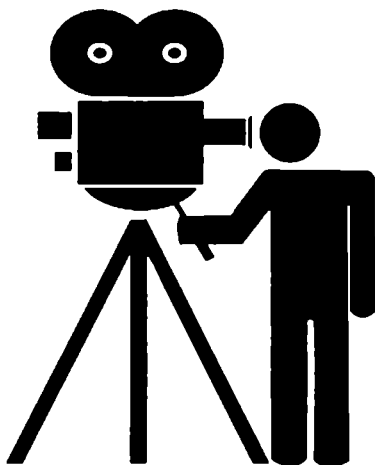
აუდიტორიასთან მუშაობა

(კამერასთან მუშაობის წესები)

მაკა შინგელია

შესავალი

მეცნიერები ამტკიცებენ, რომ საჯარო ან სატელევიზიო გამოსვლის დროს აუდიტორიის ყურადღების 55% კონცენტრირებულია გამომსვლელის

ვიზუალურ მხარეზე, 38% ვოკალურ თვისებებზე და მხოლოდ 7% შინაარსზე. აქედან გამომდინარე, პოლიტიკოსისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია, ვიზუალურმა და ვოკალურმა მხარემ ყველანაირად ხელი შეუწყოს მაყურებლის მიერ შინაარსის აღქმას. სატელევიზიო გამოსვლას და, საერთოდ, კამერასთან მუშაობას აქვს თავისი წესები, რომლის გაუთვალისწინებლობა იწვევს აუდიტორიის ყურადღების დაკარგვას და პოლიტიკოსის წარუმატებლობას.

წესი #1

კამერასთან მუშაობის დროს ან პირდაპირ ეთერში არასოდეს არ ჩაიცვით წვრილხაზიანი ან წვრილუჯრედიანი ტანსაცმელი, რადგან გამოსახულების შემქმნელი წერტილები დაემთხვევა ტანსაცმლის წვრილ ხაზებს ან უჯრედებს და სატელევიზიო ეკრანი იწყებს ციმციმს. შედეგად - ყურადღება იკარგება.

წესი #2

ნუ ჩაიცმევთ თეთრ პერანგს, რადგან ეს ფერი, უმეტეს შემთხვევაში, შუქს აირეკლავს. თუ ფონი თეთრი ფერისაა, ხდება ე.წ. „ჩუპა-ჩუპის“ ეფექტი, როდესაც ეკრანზე მხოლოდ თავია მკვეთრად გამოსახული და თეთრი პერანგი ფონს უერთდება.

წესი #3

თუ ჩაწერა მიმდინარეობს შენობაში, არ დადგეთ ფანჯარასთან, რადგან დღის განათება კადრში ჩანს ცისფრად, შენობის განათება კი არის ყვითელი და თქვენი სახე შეიძლება ნახევრად ცისფერ და ნახევრად ყვითელ ფერებში გამოვიდეს.

წესი #4

თუ არ გაქვთ იმის გარანტია, რომ სატელევიზიო აპარატურა მაღალი კლასისაა, ოპერატორი კი პროფესიონალი, არ ჩაიცვათ დომინანტი წითელი ან ლურჯი ფერის ტანსაცმელი, რადგან დაბალი ხარისხის აპარატურას და არაპროფესიონალ ოპერატორს ღამაში წითელი ფერისგან შეუძლია გამხმარი სისხლის ფერი გამოიყვანოს, ხოლო მკვეთრი ლურჯიდან - გახუნებული და დეპრესიული ფერი.

წესი #5

კამერასთან მუშაობისას ქალბატონებმა არ უნდა გაიკეთონ ბევრი სამკაული, რადგან სამკაული ირეკლავს შუქს.

წესი #6

გახსოვდეთ, რომ კამერის წინ ჯდომისას ფეხები და ზურგი 90-გრადუსიან კუთხეს უნდა ქმნიდეს.

წესი #7

ე.წ. „პეტლიჩკის“ მიკროფონის მავთულები დამალული უნდა იყოს თქვენს ტანსაცმელში ისე, რომ არ მიიქციოს მაყურებლის ყურადღება.

წესი #8

თუ მუშაობთ კამერასთან, ყოველთვის იყურეთ ობიექტივში. თუ ეს ინტერვიუა, უყურეთ ჟურნალისტს, მაგრამ არასოდეს არ გაგვეცეთ თვალი სხვა მიმართულებით.

წესი #9

არასოდეს არ ივარჯიშოთ სარკესთან, რადგან ეს იწვევს ზედმეტ თეატრალურობას. ყოველთვის ეცადეთ ეთერში ბუნებრივად მოიქცეთ.

წესი #10

სადეკი რეზინი აუცილებლად გადააგდეთ სატელევიზიო ჩაწერამდე ორი საათით ადრე, რადგან იგინ მოხმარებიდან მინიმუმ ორი საათის განმავლობაში იწვევს ნერწყვის ზედმეტი ოდენობით

გამოყოფას და, შესაბამისად, ყლაპვას, რის ხმასაც აძლიერებს თქვენს ტანსაცმელზე მიმაგრებული მიკროფონი.

წესი #11

ეცადეთ, რომ კადრში შექმნათ სივრცე და არ იყოთ „მიკროული“ კედელზე.

წესი #12

ეცადეთ, რომ ფონზე არ იყოს წიგნები, რადგან აუდიტორიის ყურადღება წიგნების დასახელებების გარკვევაზე გადადის.

წესი #13

ერიდეთ კადრში მცენარეების ან ყვავილების გამოჩენას, რადგან მწვანე ფერი შთანთქავს მაყურებლის მზერას.

წესი #14

თუ თქვენი ინტერვიუ პირდაპირ ეთერში არ გადის (ჟურნალისტი იწერს თქვენს გამოსვლას), სტოპ-კადრის მეშვეობით შეაფასეთ თქვენი გამოსახულება ეკრანზე, რათა თავიდან აიცილოთ ვიზუალური პრობლემები.

წესი #15

წინასწარ შეარჩიეთ თქვენი ე.წ. „მომხიბლელობის წერტილი“, ანუ უნდა იცოდეთ ის რაკურსი, საიდანაც თქვენი გადაღება ყველაზე მომგებიანია.

წესი #16

არ დაუშვათ კადრში ნაცრისფერი ან შავი ფერის დომინირება, რადგან ეს ფერები დეპრესიასთან ასოცირდება.

წესი #17

გახსოვდეთ, რომ წითელი ფერის ფონი ძალიან მშვიდ გამოსვლასაც კი აგრესიას მატებს.

წესი #18

გახსოვდეთ, რომ არსებობს სამი ზომის კადრი: მსხვილი, საშუალო (ე.წ. საპრეზიდენტო) და საერთო. თქვენ გაქვთ შესაძლებლობა, რომ ოპერატორს ერთ-ერთი ამ ზომის გამოყენება თხოვოთ.

წესი #19

თუ ოპერატორი იყენებს მსხვილი ზომის კადრს, მოერიდეთ პესტიკულაციის გამოყენებას.

წესი #20

თუ ოპერატორი იყენებს საშუალო ზომის კადრს, მოერიდეთ კადრში რაიმე საგნის ხელში თამაშს, რადგან მაყურებლის ყურადღება ამ საგანზე გადავა.

წესი #21

თუ ოპერატორი იყენებს საერთო ზომის კადრს, მამაკაცებმა უნდა ჩაიცვათ გოლფები, რომ ფეხის ფეხზე გადადების შემთხვევაში შიშველი ფეხი არ გამოჩნდეს.

წესი #22

ხანგრძლივი ჩაწერის შემთხვევაში, ყოველთვის იქონიეთ დასალევი წყალი პირის გაშრობის თავიდან ასაცილებლად.

წესი #23

ნერვიულობისას გამოიყენეთ სუნთქვის დამაწყნარებელი ვარჯიშები.

წესი #24

თუ კამერაზე დამაგრებული განათება თვალს გკრით, ოპერატორისაგან მოითხოვეთ ფილტრის გამოყენება. გახსოვდეთ, რომ ფილტრი ყველა გამერას გააჩნია.

წესი #25

ნუ ეცდებით მიკროფონის წართმევას ჟურნალისტისთვის და ნუ დაიხრებით მიკროფონისკენ. თანამედროვე ე.წ. „ინტერვიუს მიკროფონები“ კარგად იწერენ თქვენს ხმას 60 სმ-ის რადიუსში.

წესი #26

გახსოვდეთ, რომ არსებობს ე.წ. „პუშკა“ მიკროფონები, რომლებსაც შეუძლიათ ხმის ჩაწერა 10–20 მეტრის რადიუსში. თუ თქვენს ახლო-მახლო ჟურნალისტი ან ოპერატორი იმყოფება, ნუ ილაპარაკებთ იმაზე, რისი გახმაურებაც არ გინდათ

წესი #27

პიჯაკის საყელოს დეფორმაციის თავიდან ასაცილებლად რეკომენდებულია ღილების შეხსნა და მათი ხელახლა შეკვრა უკვე

სტუდიაში სკამზე დაჯდომის შემდეგ. უმჯობესია, თუ ღილებს, საერთოდ, არ შეიკრავთ.

წესი #28

ჟურნალისტს მასალის ეთერში გაშვებისგან თავის შეკავება შეცდომის დაშვების შემთხვევაშიც კი არ თხოვთ, რადგან ეს ჟურნალისტს აფიქრებინებს, რომ მის ხელთ საინტერესო მასალაა. თუ შეცდომა მოგივიდათ, მის გამოსასწორებლად კადრის გაფუჭების „შავი ტექნოლოგიები“ გამოიყენეთ.

წესი #29

არ დაუშვით ე.წ. „პროფესიონალის შეცდომა“, ანუ ნუ გამოიყენებთ ფართო აუდიტორიისათვის უცნობ ტერმინებს. ნუ ილაპარაკებთ მხოლოდ იმ საკითხებზე, რომელიც განათლებიდან ან პროფესიიდან გამომდინარე, მხოლოდ თქვენ გაინტერესებთ.

წესი #30

ისწავლეთ ლაპარაკი ე.წ. ხმის ბაიტების მიხედვით, ანუ თქვენი წინადადებები უნდა იყოს მოკლე (7 წამიანი) და მარტივი.

წესი #31

გახსოვდეთ, რომ ჟურნალისტი ყოველთვის ასრულებს თავის სამუშაოს. ნუ ილაპარაკებთ მასთან იმ თემაზე, რომელიც არ გინდათ პრესაში გაშუქდეს.

წესი #32

არასოდეს არ ასწავლოთ ჭკუა და არ ეჩხუბოთ ჟურნალისტს.

წესი #33

ნუ შეავსებთ პაუზებს შორისდებულებით (მმმ, ააა, ოოო....)

წესი #34

გახსოვდეთ, რომ ჟურნალისტებისთვის ყველაზე საყვარელი ტაქტიკაა პაუზის დაჭერა პასუხის მიღების შემდეგ, რათა რესპონდენტმა უხერხულად იგრძნოს თავი და პაუზის შევსება სცადოს. ჟურნალისტები ამ ტაქტიკას მეტი ინფორმაციის მოსაპოვებლად მიმართავენ. პასუხის გაცემის შემდეგ თავისუფლად შეგიძლიათ დაიჭიროთ პაუზა და ცუდი არაფერია იმაში, თუ ეთერში რამდენიმე წამს სიჩუმე დაისადგურებს.

წესი #35

ნუ ილაპარაკებთ ჩქარი ტემპით, რადგან ეს ალიზიანებს
მაცურებელს.

წესი #36

ნუ ილაპარაკებთ მონოტონურად!

წესი #37

თუ თქვენ პირველ 30 წამში ვერ მიიპყარით მაცურებლის ყურადღება,
ანუ ვერ „აიყვანეთ“ აუდიტორია, თქვენი შემდგომი საუბარი აზრს
მოკლებულია.

წესი #38

გამოსვლის ან ინტერვიუს დაწყებისას არ დაგავიწყდეთ მიესალმეთ
მაცურებელს.

წესი #39

ჩაწერილი მასალის მოცულობის მიუხედავად, თუ თქვენმა
ინტერვიუმ ან გამოსვლამ ახალი ამბების გამოშვებაში 15-20 წამი
მოიპოვა, ეს უკვე დიდი შედეგია!

ურთიერთობა მასმედიის წარმომადგენლებთან

გაბა შენგელია

პრესსამსახურის და პრესმდივნის

პირითადი უნებაცხადი

„მიეცით ხალხს შესაძლებლობა, იცოდეს ფაქტები და ქვეყანა უსაფრთხო იქნება“ – განაცხადა ამერიკის შეერთებული შტატების მეთექვსმეტე პრეზიდენტმა აბრაამ ლინკოლნმა.

პოლიტიკური პარტიის პრესსამსახურის მთავარი მიზანია საზოგადოებას მიაწოდოს ინფორმაცია პარტიის საქმიანობის შესახებ.

პრესმდივნის ფუნქციაა აუხსნას მასმედიის წარმომადგენლებს პარტიის საქმიანობის დადებითი მხარეები, შეასწოროს მცდარი ინფორმაცია და არსებულ ინფორმაციას გაუკეთოს სწორი ინტერპრეტაცია.

პრესმდივანი ხშირად ჟურნალისტის როლსაც ასრულებს: აგროვებს ინფორმაციას პრესისთვის და ამუშავებს პარტიის წარმომადგენელთა მესიჯებს.

პრესმდივანმა ისე უნდა წარმოადგინოს პარტიის ლიდერის პოზიცია და მისი აზრი, რომ დაეხმაროს მას საქმიანობის უკეთ წარმართვაში.

პრესსამსახური არის ის რგოლი, რომელიც პარტიას აკავშირებს ხალხთან. მან უნდა იცოდეს, რა არის მოსალოდნელი, რას ამბობს ხალხი და მიაწოდონ ეს ინფორმაცია პარტიის ხელმძღვანელობას.

საზოგადოებასთან ურთიერთობები (PR) ვერ შეცვლის წარმატებულ პროგრამას ან სასარგებლო იდეას.

პრესმდივანი ვერ შექმნის პატიოსანი ლიდერის იმიჯს, თუკი ეს ადამიანი სინამდვილეში არ არის პატიოსანი;

პრესმდივანი ვერ წარმოაჩენს პარტიას ისე, თითქოს ის ხედავს პრობლემებს და აქვს მათი გადაჭრის შესაძლებლობა და სურვილი, თუ თვითონ პარტია ამას არ ცდილობს;

პრესსამსახურს არც ის შეუძლია, რომ პარტიის მიზნები წარმოაჩინოს, თუკი თვითონ ლიდერებს არა აქვთ ეს მიზნები.

გასათვალისწინებელი საკითხები:

პარტიის პრესასთან ურთიერთობის წარმომადგენელს ვერ ექნება მეგობრული ან მტრული ურთიერთობა ჟურნალისტებთან;

პრესმდივანმა შეიძლება იამხანაგოს ჟურნალისტთან, მაგრამ მათთან მეგობრობა გაუჭირდება;

ჟურნალისტები პარტიის საქმიანობაზე და მის გეგმებზე ნეიტრალური დამკვირვებლები არიან;

დემოკრატიულ საზოგადოებაში პრესა, ხელისუფლება და პოლიტიკური პარტიები პარტნიორები ვერ იქნებიან; ისინი ბუნებრივად დაპირისპირებული მხარეები არიან და განსხვავებული ფუნქცია აკისრიათ; თითოეულმა მათგანმა პატივი უნდა სცეს მეორის ფუნქციას და ამასთან აღიაროს, რომ მათ შორის ბუნებრივი დამაბული ურთიერთობა არსებობს;

პრესსამსახურის თანამშრომელს სჭირდება ჟურნალისტები – მათი საშუალებით იგი საზოგადოებას პარტიის მესიჯს, საქმიანობას და გეგმებს გააცნობს;

„დემოკრატიულ საზოგადოებაში პრესასთან ურთიერთობა მოვალეობაა“, ამბობს აშშ პრეზიდენტის ინსტიტუტი შემსწავლელი მეცნიერი სტივენ ჰეისი;

კარგი პრესმდივანი ყოველთვის გასცემს პასუხს შეკითხვებზე, თუნდაც მარტივს, მაგალითად, ასეთს: „მე თვითონ დაგიკავშირდებით“;

ურთიერთთავაზიანობა წესად უნდა დამკვიდრდეს. პრესა ზოგჯერ შეიძლება აგრესიულადაც იყოს განწყობილი, მაგრამ დადგება დრო, როდესაც თქვენ დაგჭირდებათ მათი სამსახური საზოგადოებისთვის მესიჯის გადასაცემად – მაშინ მათ აუცილებლად გაახსენდებათ თქვენი თავაზიანობა.

პრესმდივნის სამუშაო დრო იხარჯება:

- 50% შეკითხვებზე პასუხის გაცემა;
- 25% ინფორმაციის მიღება და ოფისის საქმეები;
- 25% ბეჭდური მასალისა და ღონისძიებების მომზადება.

აუცილებელია, რომ პრესმდივანი ავტორიტეტით სარგებლობდეს პარტიაში თანამდებობის პირთა და თანამშრომელთა შორის. პრესმდივანი სანდო პიროვნება უნდა იყოს!

ყოველთვის თქვით სიმართლე!

იყავით გულახდილი და დაიცავით სიზუსტე. თქვენს მიმართ ნდობა და თქვენი რეპუტაცია სწორედ ამაზეა დამოკიდებული;

აღიარეთ, რომ ვერ პასუხობთ შეკითხვას. თქვით, რომ პასუხს მოამზადებთ და რაც შეიძლება მალე დაუკავშირდებით შეკითხვის ავტორს;

დაუყოვნებლივ გაასწორეთ შეცდომა. აღიარეთ, რომ თქვენი პასუხი არ იყო ადეკვატური და გასურთ, განმარტოთ შექმნილი გაუგებრობა;

ნუ იხმართ ჟარგონს, ისაუბრეთ მარტივი ენით;

გახსოვდეთ, რომ ყველაფერი, რასაც ამბობთ, აღინუსხება;

იყავით მაქსიმალურად გულწრფელი მასმედიასთან;

არაზუსტი ინფორმაციის ან რეპორტაჟის შემთხვევაში, დაუკავშირდით ავტორს, ზრდილობიანად მიუთითეთ მის მიერ დაშვებული უზუსტობების შესახებ და დაუსაბუთეთ თქვენი სისწორე;

ყოველთვის დროულად დაურეკეთ ჟურნალისტებს, რომლებმაც დაგირეკეს და რომლებსაც დარეკვას შეპირდით. თუ არ გცალიათ, თქვენს თანაშემწეს სთხოვეთ დარეკოს, რათა ჟურნალისტებმა მოასწრონ რეპორტაჟისა თუ სტატიის მომზადება დათქმული დროისათვის;

ეცადეთ მიაწოდოთ ჟურნალისტებს მათ მიერ მოთხოვნილი ინფორმაცია, თუნდაც ეს დამატებით შრომას – სამსახურში გვიანობამდე დარჩენას ან მასალის პირადად გადაცემას მოითხოვდეს;

ნურასოდეს ნუ დაკარგავთ იუმორის გრძნობას;

არასოდეს არ მოიტყუოთ;

არასოდეს არ თქვათ – „კომენტარს არ ვაკეთებ“;

ნუ შეეცდებით იმპროვიზაციას და ვარაუდების გამოთქმას – კარგი ჟურნალისტი ყოველთვის ამოწმებს ფაქტებს. მცდარი ინფორმაციის გავრცელების გამო ნდობას დაკარგავთ;

ნუ ეცდებით გამოაცხადოთ - „ნუ დაბეჭდავთ ჩემს კომენტარს პრესაში“ - მას შემდეგ, რაც უკვე გააკეთეთ კომენტარი;

ნუ იქნებით უყურადღებო;

• ნუ გაავრცელებთ ახალ ამბავს, თუკი ჯერ ხელთ არა გაქვთ უფრო ვრცელი ინფორმაცია მის შესახებ.

ნეგატიური ამბავი:

- ნუ მოიტყუებთ;
- ნუ შეეცდებით შეალამაზოთ ნეგატიური ამბავი. თუ ასე მოიქცევით, ნდობას დაკარგავთ;
- ნუ შეეცდებით თავი აარიდოთ ჟურნალისტების სატელეფონო ზარებს;
- აღიარეთ, რომ შეიქმნა გარკვეული პრობლემა;
- განმარტეთ, როგორ გადაიჭრება პრობლემა.

მესიჯის ჩამოყალიბება:

- დაგეგმეთ წელიწადი – კალენდარში ჩაწერეთ თემები: კარგი იქნება, თუ კვირაში (ან თვეში) ერთ თემას განავითარებთ;
- მოიფიქრეთ მესიჯი თითოეული თემისთვის;
- შეარჩიეთ აუდიტორია და მასმედიის საშუალებები თითოეული თემისთვის;
- დაანაწილეთ საქმე – ვინ, რას, სად, როდის, როგორ, გააკეთებს. ინტერვიუს თხოვნის შეფასება:
- რომელი საინფორმაციო საშუალება ითხოვს ინტერვიუს და ვინ იქნება ინტერვიუერი?
- რამდენი წუთს ითხოვენ ინტერვიუსთვის?
- როდის დაიბეჭდება ან გადაიგემა ინტერვიუ და რა სახით - პირდაპირ ეთერში, ჩაწერილი მონტაჟის გარეშე, რედაქტირებული?..
- შეიძლება თუ არა საილუსტრაციო მასალის მიწოდება?

ინტერვიუსთვის მომზადება:

- გამოყავით მაქსიმუმ სამი საკითხი, რომელზეც ისაუბრებთ ინტერვიუს დროს;
- გამოიყენეთ მაგალითები, ანეკდოტები და „ხმის ბაიტები“;
- ივარჯიშეთ კითხვა-პასუხში;
- ივარჯიშეთ!;
- ინტერვიუს დაწყებამდე გადახედეთ ახალ ამბებს;
- წინასწარ განსაზღვრეთ ინტერვიუს პირობები.

ინტერვიუს მსვლელობის დროს:

- ნუ გადაუხვევთ თქვენს მიერ არჩეულ ძირითად საკითხებს;
- ილაპარაკეთ ლაკონიურად და გასაგებად;
- მოიშველიეთ ფაქტები, მაგალითები, ანეკდოტები;
- არასოდეს არ თქვათ: „კომენტარს არ ვაკეთებ“;
- ილაპარაკეთ სიმართლე, ნუ შეგეშინდებათ იმის აღიარება, რომ პასუხი არ გაქვთ.

პრესკონფერენციის მოწყობა

პრესკონფერენციის მოწყობა კარგი აზრია მაშინ, როდესაც აპირებთ განცხადების გაკეთებას ან კარგი ახალი ამბის გახმაურებას. წინასწარ გაიაზრეთ, რატომ აწყობთ პრესკონფერენციას და რას მოელით მისგან.

პრესკონფერენციის მომზადება და ჩატარება:

- ჩამოაყალიბეთ პრესკონფერენციის თემა და შეაფასეთ – არის თუ არა ეს სიახლე?

- ჩამოწერეთ შესაძლო შეკითხვები და გაეცით პასუხი;
- ფრთხილად შეარჩიეთ პრესკონფერენციის თარიღი, რათა არ დაემთხვეს იგი სხვა ღონისძიებებს;

სანამ პრესრელიზს დაწერდეთ, უპასუხეთ შემდეგ შეკითხვებს:

- რატომ არის ეს მნიშვნელოვანი და რა არის ამაში ახალი?
- რა არის ძირითადი საკითხები?
- არსებობს თუ არა ამ ინფორმაციის დამადასტურებელი სხვა მასალა?
- ვინ არის ავტორიტეტი, რომლის ციტირებაც შეიძლება ამ თემაზე?
- საჭიროა თუ არა ფაქტების მოიძიება დამატებითი ინფორმაციის მიწოდების მიზნით?
- შეარჩიეთ პრესკონფერენციის დრო (საათი) – უმჯობესია, ნასაუზმევს ან სადილობამდე დანიშნოთ;
- შეარჩიეთ ადვილად მისაგნები ადგილი და ტექნიკურად კარგად აღჭურვილი შენობა;
- გადაწყვიტეთ, გამოიყენებთ თუ არა თვალსაჩინო მასალას;
- გადაწყვიტეთ, ვინ წარადგენს გამოსვლელს და დახურავს პრესკონფერენციას;

• ერთი-ორი დღით ადრე დაუკავშირდით ჟურნალისტებს და შეახსენეთ პრესკონფერენციის შესახებ;

• დარბაზი შეარჩიეთ მოწვეული ჟურნალისტების რაოდენობის შესაბამისად;

• მოამზადეთ პრეს რელიზები, პრეს პაკეტი, საბაზისო ინფორმაცია, ბიოგრაფიები, ფოტოები;

• გაითვალისწინეთ მასმედიის წარმომადგენელთა შესაძლო ტექნიკური მოთხოვნები;

• დამსწრეთა აღნუსხვის მიზნით, მოამზადეთ სარეგისტრაციო ფურცელი, სადაც ხელს მოაწერს ყველა ჟურნალისტი და სტუმარი;

• პრესკონფერენციაზე გაკეთებული განცხადებები უნდა იყოს მოკლე;

• დატოვეთ დრო კითხვების დასასმელად;

• მოიფიქრეთ პასუხები უპასუხო კითხვებისთვის;

• მოგვიანებით კვლავ დაუკავშირდით ჟურნალისტებს;

• ეცადეთ, არ დაარღვიოთ დამატებითი საინფორმაციო მასალებისა თუ დაპირებული პასუხების მიწოდება;

არ დაგავიწყდეთ პრესკონფერენციაზე ჟურნალისტებისა და სტუმრებისთვის საკვები და გამაგრებელი სასმელის მირთმევა; ეს ძალიან მნიშვნელოვანია!

მასმედიის საკონტაქტო ინფორმაცია

▪ ჩამოწერეთ ჟურნალისტთა სახელები და გვარები, აღნიშნეთ მათი პოლიტიკური სიმპათიები, განსაკუთრებული ინტერესები, სამუშაო და სახლის მისამართები, მობილური ტელეფონის და ფაქსის ნომრები, ელ.ფოსტის მისამართი;

▪ მუდმივად განაახლეთ სიები.

გაარკვეით, საინფორმაციო საშუალებაში ვინ იღებს გადაწყვეტილებას, როდის უნდა გამოქვეყნდეს ახალი ამბავი, დღის რომელ მონაკვეთში, რომელ კვირასა თუ თვეს. სასურველია იცოდეთ, რამდენი ხნით ადრე ითხოვს ესა თუ ის საინფორმაციო საშუალება შეტყობინებას ღონისძიებების შესახებ. და ბოლოს, დაიმახსოვრეთ მასმედიის წარმომადგენლებთან საურთიერთობო დაუწერელი კანონი:

„არასოდეს არ ეჩხუბო იმ ადამიანს, რომელიც ტონობით ყიდულობს ფურცელს და ბარელობით - მელანს“.

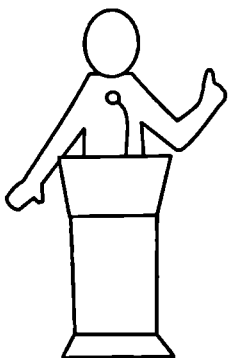

პრეზენტაციის უნარ-ჩვევები

ამთო მიქაძე

შესავალი

პრეზენტაცია არის საინფორმაციო, სარეკლამო, PR ტექნოლოგიის ერთ-ერთი სახე, რომელიც შესაძლებლობას იძლევა შენთვის სასურველი ფორმით მიაწოდო ინფორმაცია ერთ ადამიანს, ადამიანთა ჯგუფსა, თუ ფართო საზოგადოებას.

არსებობს პრეზენტაციის ოთხი ძირითადი მიზანი:

- ❖ ინფორმაციის მიწოდება;
- ❖ დარწმუნება;
- ❖ სწავლება;
- ❖ მოტივირება.

პრეზენტაციის წარმატებისთვის, აუცილებელია მკაფიოდ განისაზღვროს მიზანი და ზუსტად იცოდეთ, რისი მიღწევა გსურთ. მიზნის განსაზღვრა საშუალებას მოგცემთ, სწორად დაგეგმოთ პრეზენტაცია, განსაზღვროთ პრეზენტაციის სტრუქტურა და ტიპი.

მიზნის მისაღწევად აუცილებელია იცოდეთ:

თემა, რომლის პრეზენტაციასაც გეგმავთ – ეცადეთ, მოიპოვოთ მაქსიმალური ინფორმაცია თემის ირგვლივ, აუდიტორიასთან ურთიერთობისას ეს მეტ თავდაჯერებულობას შეგძენთ;

აუდიტორია, რომელსაც უნდა წარუდგინოთ მასალა - კერძოდ, ვინ არიან, ვისთვის საუბრობთ? რატომ უნდა მოგისმინონ? რას მოელოან თქვენგან? როგორია მათი განწყობა თემის მიმართ? – ამ კონკრეტული ინფორმაციის მოპოვება დაგეხმარებათ, სწორად ააგოთ პრეზენტაცია; წინასწარ გასნაზღვროთ, რომელ კონკრეტულ საკითხებზე უნდა გაკეთდეს მეტი აქცენტი, რა შესაძლო კითხვები შეიძლება ჰქონდეს აუდიტორიას.

გარემო/ოთახი/ადგილი, სადაც მოგიწევთ პრეზენტაციის გამართვა – სასურველია, წინასწარ გქონდეთ ინფორმაცია იმ ადგილის შესახებ, სადაც პრეზენტაციას აპირებთ. ეს ინფორმაცია

საშუალებას მოგვცემთ წინასწარ განსაზღვრით პრეზენტაციის ტიპი. მაგალითად, რამდენად იძლევა კონკრეტული ადგილი ვიზუალური მასალის გამოყენების შესაძლებლობას. საინფორმაციო საშუალებების გამოყენებით ადამიანი სხვადასხვაგვარად იმახსოვრებს მიწოდებულ ინფორმაციას. ქვემოთ მოყვანილ „ინფორმაციის ათვისების პირამიდას“ საფუძვლად დაედო ტრეინინგების ნაციონალური ცენტრის (აშშ, შტატი მერილინი) მიერ ჩატარებული კვლევა.

ინფორმაციის ათვისების საშუალო

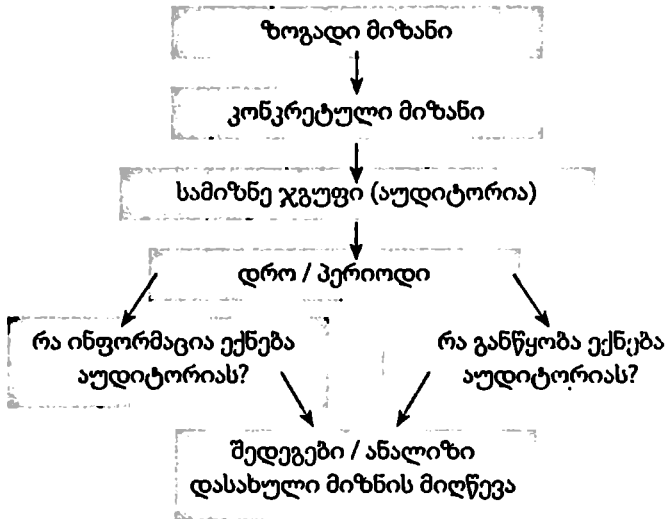
პროცენტი

❖ დრო - აუცილებელია, წინასწარ გქონდეთ განსაზღვრული, რა დრო გექნებათ პრეზენტაციისთვის.

მიზნის განსაზღვრის სტრუქტურა

აუდიტორიასთან შეხვედრა

- ❖ პრეზენტაციის დაწყებამდე აუცილებელია მადლობა გადაუხადოთ აუდიტორიას შეხვედრაში მონაწილეობისთვის და წარუდგინოთ თქვენი თავი.

პრეზენტაციის დაწყებამდე მიაწოდეთ აუდიტორიას ინფორმაცია, რომ შეუძლიათ შეკითხვები დასვან პრეზენტაციის მიმდინარეობის პროცესში ან პრეზენტაციის დასრულების შემდეგ.

პრეზენტაციას უნდა გააჩნდეს ლოგიკური სტრუქტურა:

- I. შესავალი;
- II. ძირითადი ნაწილი;
- III. დასასრული.

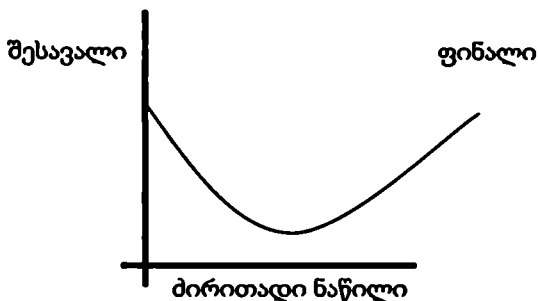
შესავალი ნაწილი:

შესავალ ნაწილში აუდიტორიას უნდა აუხსნათ თემის არსი,

მნიშვნელობა, დროულობა, რამ განაპირობა მათთან შეხვედრა და რატომაა მათთვის მნიშვნელოვანი კონკრეტული პრეზენტაცია. პრეზენტაციის დასაწყისში (დაახლოებით პირველი 15 წუთი), აუდიტორია უფრო მეტად მობილიზებულია და, შესაბამისად, უკეთ იმახსოვრებს მიწოდებულ ინფორმაციას.

ინფორმაციის დამახსოვრების შკალა

ამიტომ, სასურველია, აუდიტორიას შესავალ ნაწილში გააცნოთ ის მნიშვნელოვანი საკითხები, რაზეც თქვენს პრეზენტაციაში გინდათ ყურადღების გამახვილება, ანუ მთავარი/ძირითადი გზავნილები.

I. ძირითად ნაწილი:

II.I ძირითად ნაწილი სასურველია შედგებოდეს:

- ❖ ორი ან სამი მთავარი გზავნილისგან (საკითხისგან) – ეცადეთ, თქვენი პრეზენტაცია, რაც შეიძლება მეტად კონკრეტიზებული იყოს. ეს შესაძლებლობას მოგცემთ, საპრეზენტაციო თემა იყოს მიზანზე აქცენტირებული იყოს. ამგვარი ტიპის პრეზენტაცია იძლევა შესაძლებლობას მეტად დაამახსოვრდეს აუდიტორიას ის მთავარი გზავნილები, რომელიც გინდათ, რომ მიაწოდოთ.

განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმეთ ტემის გამაერთიანებელ ცენტრალურ ან ზოგად საკითხებს. უზრუნველყავით მნიშვნელოვანი საკითხების ვიზუალური გაძლიერება – ეცადეთ, უფრო მეტი აქცენტი გააკეთოთ მთავარ საკითხებზე/გზავნილებზე. შესაძლებელია, მთავარი საკითხები წარუდგინოთ აუდიტორიას ვიზუალური საშუალებების გამოყენებით (სქემა, ცხრილი და ა.შ.). ვიზუალური მასალის გამოყენება აუდიტორიას უადვილებს ამა თუ იმ საკითხის დამახსოვრებას. ასეთი საშუალებების გამოყენებისას ეცადეთ ვიზუალურ მასალას

ნაკლებად უყუროთ, რათა არ გაწყდეს კონტაქტი თქვენსა და აუდიტორიას შორის. წინააღმდეგ შემთხვევაში შესაძლებელია აუდიტორიას დარჩეს შთაბეჭდილება, რომ ვიზუალურად წარმოდგენილ კონკრეტულ მასალას თქვენ ცუდად იცნობთ და ცდილობთ სქემაზე, ცხრილზე ამოიკითხოთ საკითხი, რომელსაც გადმოსცემთ. თუ გარემო/ადგილი არ იძლევა ვიზუალური საშუალებების გამოყენების შესაძლებლობას, შეგიძლიათ ღიად თქვათ კონკრეტულ საკითხებზე, რომ განსახილველი თემადან გამომდინარე, მოცემულ მომენტში ეს არის მნიშვნელოვანი საკითხები.

განამტკიცეთ შინაარსი მაგალითებით. ნებისმიერი სახის ინფორმაციის მიწოდებისას, ადმანიანებს უფრო მეტად ამახსოვრდებათ და უფრო მეტად გასაგები ხდება მათთვის საკითხი, თუ მას რაიმე მაგალითით გაამყარებ.

სანამ ახალ საკითხზე გადახვიდოდეთ, მოკლედ შეაჯამეთ წინა საკითხი, მისი მნიშვნელობა, წინა და მომდევნო საკითხების ურთიერთკავშირი.

II.II პრობლემაზე საუბარი. აუცილებელია, დაუთმოთ დრო პრობლემებს, რომელიც მიზანშეწონილია მოიცავდეს შემდეგ სტრუქტურას:

❖ **პრობლემის არსი** – მიაწოდეთ ინფორმაცია აუდიტორიას, რა პრობლემა/პრობლემები არსებობს წარმოდგენილ საკითხთან/საკითხებთან დაკავშირებით.

პრობლემის გამომწვევი მიზეზები – რა არის გამომწვევი მიზეზები თქვენს მიერ წარმოჩენილი პრობლემისა თუ პრობლემების.

რისი მიღწევა გესურს – მიაწოდეთ ინფორმაცია აუდიტორიას იმ ვითარებაზე, როდესაც თქვენს მიერ წარმოჩენილი პრობლემა/პრობლემები არ იარსებებს. როგორ გესაზღვრებათ ვითარება კონკრეტული პრობლემების გარეშე.

როგორ გესაზღვრებათ პრობლემის გადაჭრის რეალური გზები – წარუდგინეთ აუდიტორიას თქვენი მოსაზრება იმ პრობლემის/პრობლემების მოგვარებასთან დაკავშირებით, რომელიც გააცანით.

პრობლემური საკითხების განხილვა დაგეხმარებათ დაარწმუნოთ აუდიტორია, რომ შეგწევთ უნარი რეალურად დაინახოთ და შეაფასოთ ის პრობლემები, რომელიც მათ აწუხებთ, ამ პრობლემების გამომწვევი

მიზნები; რომ შეგიძლიათ, მათთან ერთად გამონახოთ პრობლემატა გადაჭრის ეფექტური გზები და საშუალებები.

II.III სამომავლო გეგმები

სასურველია, აუდიტორიას პრეზენტაციის დასრულებამდე წარუდგინოთ სამომავლო გეგმები. თითოეული ღონისძიება/აქტივობა, რომლის განხორციელებასაც გეგმავთ, ეცადეთ კონკრეტული, რეალისტური და ადეკვატური იყოს.

სამომავლო გეგმების წარდგენა შესაძლებელია დაიყოს სამ ეტაპად:

1) რის გაკეთებას გეგმავთ - აუდიტორიას მიაწოდეთ ინფორმაცია იმ გეგმების შესახებ, რომლის განხორციელებასაც აპირებთ. გეგმების სრულყოფილად წარდგენაში დაგეხმარებათ პასუხის გაცემა შემდეგ კითხვებზე: რატომ არის აუცილებელი კონკრეტული გეგმის განხორციელება? რა შედეგის მომტანია? რას შეცვლის? რას გააუმჯობესებს? და ა.შ

2) როგორ გეგმავთ - მიაწოდეთ ინფორმაცია აუდიტორიას იმ მეთოდების, გადასადგმელი ნაბიჯების შესახებ, რომელიც დაგეგმილი გაქვთ თქვენს მიერ წარდგენილი გეგმების მისაღწევად.

3) რა დროში გეგმავთ - სასურველია, აუდიტორიას მიაწოდოთ ინფორმაცია, რა დროში გეგმავთ თქვენი გეგმების მიღწევას. თითოეული გეგმა შესაძლებელია დაყოთ ფაზებად, სადაც მოცემული იქნება ის დრო და ჩასატარებელი სამუშაო, რაც საჭიროა კონკრეტული გეგმის მისაღწევად. ამგვარი დაყოფა უფრო რეალისტურად წარმოაჩენს თითოეულ თქვენს მიერ შეთავაზებული გეგმას.

II. პრეზენტაციის დასასრული

პრეზენტაციის დასასრულს აუცილებელია შეაჯამოთ მთლიანი პრეზენტაცია. მოკლედ მიმოიხილოთ ის მთავარი საკითხები, რომლისგანაც შედგებოდა პრეზენტაცია და გააკეთოთ შესაბამისი დასკვნები/შეჯამებები. ეს შესაძლებლობას მოგცემთ, კიდევ ერთხელ შეახსენოთ აუდიტორიას ის გზავნილები, რომლის მიწოდებაც გქონდათ გათვალისწინებული.

საკითხები, რომელიც უნდა გაითვალისწინოთ:

ა) დატვირთეთ აუდიტორია:

აქტიურად ჩართეთ აუდიტორია პროცესში. იქონიეთ წინასწარ მომზადებული კითხვა პასუხის სესიები – აუდიტორიის წინასწარ შესწავლა იძლევა შესაძლებლობას, წინასწარ განვსაზღვროთ, რა კითხვები შეიძლება დასვას თქვენ და რა კითხვები შეიძლება დაისვას აუდიტორიის მხრიდან. კითხვა-პასუხის რეჟიმში გადასვლა იძლევა უკუკავშირს, აუდიტორია უფრო მეტად ერთვება პრეზენტაციაში, შესაძლებელია უფრო უშუალო კონტაქტი მყარდება აუდიტორიასთან, რაც ხელს შეუწყობს ნდობის ჩამოყალიბებას და გეხმარებათ მიზნის მიღწევაში.

ბ) ყურადღება მიაქციეთ:

აუდიტორიის რეაქციას პრეზენტაციისადმი – პრეზენტაციის მიმდინარეობისას სისტემატურად ადევნეთ თვალი აუდიტორიის რეაქციას ამა თუ იმ საკითხზე. არ გაწყვიტოთ ვიზუალური კონტაქტი აუდიტორიაში მყოფ ადამიანებთან.

წინასწარ განსაზღვრეთ, სად უნდა იდგეთ ეცადეთ, თანაბრად გხედავდეთ ყველა, ვინც აუდიტორიაში იმყოფება. შესაძლებელია ბალანსის დარღვევამ პრივილეგირებულ პირობებში ამყოფოს აუდიტორიის ნაწილი, რაც, უმეტეს შემთხვევაში, მეორე ნაწილის უარყოფით რეაქციას იწვევს.

აკონტროლეთ საუბრის ტონი რაც მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს აუდიტორიის განწყობაზე. ნუ ისაუბრებთ მონოტონურად; ცვალებად ინტონაცია; ისაუბრეთ დამაჯერებლად. მოეშვიტ, მოიხსენით დამაბულობა. საუბრის დროს ხმის ტემბრს ეტყობა დამაბულობა, რაც არადამაჯერებელს ხდის თქვენს პრეზენტაციას. გამოიყენეთ მცირე პაუზები საუბრის დროს, რაც დაგეხმარებათ ყურადღების მობილიზებაში.

დაიმახსოვრეთ, სასარგებლოა:

ა) თუ ესმით? თუ ხედავენ? – აუდიტორიას პერიოდულად კითხეთ, თუ ესმით და ხედავენ ყველაფერს. ასეთი შეკითხვებით აუდიტორია გრძნობს, რომ საუბრობთ მათთვის და არ არის სულერთი, რა გაიგეს ან ვერ გაიგეს თქვენი ნათქვამიდან. ეს დაგეხმარებათ, დარწმუნდეთ რამდენად ესმის და ხედავს ყველა თქვენს პრეზენტაციას.

ბ) იმოძრავეთ მიზანმიმართულად აუდიტორიისათვის მოსაწყენია ისეთი პრეზენტატორის მოსმენა, რომელიც ერთ ადგილზე გაუნძრევლად დგას. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ აკეთოთ

მკვეთრი მოძრაობები, გადახტეთ ერთი ადგილიდან მეორეზე, რაც ასევე უარყოფითად მოქმედებს აუდიტორიაზე - იწვევს ყურადღების გაფანტვას. ალბათ შეგიძლიათ გამოცდილი პრეზენტაციების გამოსვლა, როდესაც ისინი ერთი ადგილიდან მეორეზე აუდიტორიისათვის შეუმჩნევლად გადაადგილდებიან. ასეთ შემთხვევებში პრეზენტაციები მოძრაობის სპეციფიკურ ე.წ. „სამკუთედის მეთოდს“, მიმართავენ: პრეზენტაციის წარმოსახვაში იატაკზე ხაზავს სამკუთხედს და ამ სამკუთხედში გადაადგილდება. მართალია, ის მოძრაობს, მაგრამ ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ ერთ ადგილას დგას. ამგვარი ტიპის მოძრაობის დროს აუდიტორიის ყურადღება მიმართულია პრეზენტაციისკენ.

გ) ჟესტები - პრეზენტაციის დროს გამოიყენეთ „ღია“ ჟესტები, საუბრის დროს არ უნდა იდგეთ „დოინჯით“, ხელები გულზე არ დაიკრიფოთ, რაც ჩაკეტილ სივრცეს, „ჩაკეტილ“ ჟესტებს უსვამს ხაზს. იმოდრავით ბუნებრივად და ყურადღება მიაქციეთ, რომ ხელის მტევნები გქონდეთ გასხნილი და ხელის მოძრაობა კი მიზანმიმართული/მანიშნებელი.

დ) ტერმინები - თავი აარიდეთ ისეთი ტერმინების გამოყენებას, როგორცაა დამავიწყდა მეთქვა, შემეშალა და ა.შ. ასეთი ტერმინების გამოყენებით აუდიტორიას ექმნება შთაბეჭდილება, რომ არ იცით საკითხი, არ ხართ მზად პრეზენტაციისთვის, რაც, შესაძლებელია, აუდიტორიისადმი უპატივცემულობა ჩაგეთვალოთ.

ე) გაიღიმეთ - აუდიტორიის წინაშე გამოსვლისას, თქვენი პირველი/მთავარი მიზანია, დაანგრით წარმოსახვითი კედელი თქვენსა და აუდიტორიას შორის, რომელიც განპირობებულია დამაბულობით. ღიმილით, იუმორის გამოყენებით შეგიძლია მოხსნათ დამაბულობა, რაც ხელს შეგიწყობთ უფრო მეტად წარმატებული იყოს თქვენი გამოსვლა. თუმცა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ იუმორი აუდიტორიას ზომიერად მიეწოდოს, რათა საქმიანი შეხვედრისთვის ზედმეტად მხიარული ატმოსფერო არ შეიქმნას.

ვ) მხედველობითი კონტაქტი - პრეზენტაციის დროს მნიშვნელოვანია გქონდეთ მხედველობითი კონტაქტი აუდიტორიასთან. ეცადეთ არასოდეს არ უყუროთ იატაკს ან ჭერს. უყურეთ აუდიტორიაში მყოფ ადამიანებს, რაც მოგცემს შესაძლებლობას დაამყაროთ უკუკავშირი. თუ თქვენ გამოდიხართ აუდიტორიის წინაშე, სადაც 10-15 ადამიანი იმყოფება, შესაძლებელია პრეზენტაციის დროს უყუროთ თითოეულ მათგანს პერიოდულად. ხოლო თუ გამოდიხარ 100-200 ადამიანის წინაშე გამოდიხარ, დაყავით აუდიტორია კვადრატებად, აირჩიეთ

თითოეულ კვადრატში ცენტრში მჯდომი ადამიანი და პერიოდულად უყურეთ მას. ასეთი მიდგომით აუდიტორიში მჯდომ თითოეულ ადამიანს ექმნება შთაბეჭდილება, რომ მას უყურებ, რაც დამატებით ინტერესს იწვევს

ზ) ტანსაცმელი - ეცადეთ წარდგეთ აუდიტორიის წინაშე სადად ჩაცმული. გამომდინარე აუდიტორიიდან და ადგილიდან, სადაც გიწევს პრეზენტაცია შეიძლება მიუსადაგოთ ჩაცმულობა. მთავარია, რომ თქვენი ჩაცმულობა არ იქცევდეს ზედმეტ ყურადღებას და არ ქმნიდეს ბარიერს ურთიერთობისას.

დასკვნა

ზემოთ მოცემული პრეზენტაციის სტრუქტურა არ არის ცალსახა და ამომწურავი მასალა, თუ როგორ უნდა წარსდგეს პრეზენტაციით ესათუ ის პირი აუდიტორიის წინაშე. შესაძლებელია, პრაქტიკაში შევხვდეთ პრეზენტაციის სრულიად განსხვავებულ ფორმატს ან მეთოდს. თუმცა მოცემული მასალა ხელს შეუწყობს და მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს თქვენს პრეზენტატორულ უნარ-ჩვევებს; თქვენსა და აუდიტორიას შორის უშუალო და ეფექტური ურთიერთობის ჩამოყალიბებას, აუდიტორიისადმი სასურველი გზავნილების მიწოდებისა და სასურველი უკუკავშირის მიღების ეფექტურ შესაძლებლობას.

კითხვები საკვანძო საკითხებად

1. რამდენი ძირითადი მიზანი შეიძლება გააჩნდეს პრეზენტაციას?
2. რა აუცილებელი ინფორმაციის მოძიებაა საჭირო მიზნის განსასაზღვრად?
3. რატომ არის აუცილებელი აუდიტორიის წინასწარ შესწავლა?
4. რომელი ძირითადი საკითხებისგან უნდა შედგებოდეს პრეზენტაციის სტრუქტურა?
5. რა უწყობს ხელს აუდიტორიასთან უკუკავშირის დამყარებას?

ბიბლიოგრაფია

Rudolph F.Verderber – University of Cincinnati;

- „პრაქტიკული სახელმძღვანელო ტრენერებისათვის“ – მაია (ზოია) ხასია, ავთანდილ მიქანაძე, ელისო ამირეჯიბი;

http://sobinam.ru/blog/personal_efficiency/41.html.